

Õppekava kinnitatud

KK. nr 1-3/35

Mirje Burmeister

Õppedirektor direktori ülesannetes (alus KK 27.03.2013 nr 4-2/8)

Õppeasutus: Tallinna Tööstushariduskeskus

Õppeasutuse kood: 70005559

ÕPPEKAVA REGISTREERIMISLEHT

Õppekavarühm Hulgi- ja jaekaubandus

ISCED 97 liigituse järgi

Õppekava MÜÜJA (spetsialiseerumisega rõivaalale)

nimetus eesti keeles

SHOP ASSISTANT

nimetus inglise keeles

Õppekava kood EHIS-es .....

Õppekeel eesti

Kutseõppe liik		<i>kutseõpe põhikoolis ja gümnaasiumis</i>
		<i>põhihariduse nõudeta kutseõpe</i>
		<i>kutseõpe põhihariduse baasil</i>
	*	<i>kutsekeskharidusõpe</i>
		<i>kutseõpe keskhariduse baasil</i>
Maht õppenädalates (õn)	120	
Õppekava koostamise alus kaubanduserialade riiklik õppekava, mis on kinnitatud Haridus- ja teadusministri 05.jaanuari 2007.a määrusega nr. 5		

Õppekava eesmärgid ja ülesanded

Müüja õppekava kutseõppe eesmärk on võimaldada õppijal omandada müügitöö ja klienditeeninduse alased teadmised, oskused ja hoiakud töötamiseks jae- ja hulgikaubanduse ettevõtetes ning luua eeldused õpingute jätkamiseks. Paremaks konkureerimiseks tööturul omandatakse lisateadmised ja oskused stiiliõpetusest, rõivakomplekti koostamisest, rõivaste kohendamisest kliendi vajadusi arvestades.

Müüja õppekavaga kehtestatud kutseõppe ülesanne on ette valmistada selline töötaja, kes:

- väärtustab oma kutseala ja arendab oma kutseoskusi;
- oskab planeerida, teostada, hinnata ja arendada oma tööd;
- oskab iseseisvalt rakendada oma kutse- ja erialaseid teadmisi ning oskusi erinevates töösituatsioonides;
- on orienteeritud kvaliteetse õpi- ja töötulemuse saavutamisele;
- vastutab enda ja kaastöötajate turvalisuse eest, tuleb toime ohuolukordades.

Nõuded õpingute alustamiseks omandatud põhiharidus, tervislik seisund arstliku komisjoni otsuse põhjal võimaldab õppimist ja töötamist müüja/klienditeenindajana erinevates ettevõtetes. Arvestatakse põhikooli lõputunnistuse keskmist hinnet ning toimub vestlus kutsesobivuse selgitamiseks.

Õppekava struktuur

1. Üld- ja põhiõpingute moodulid (sh praktika (66 õn): sissejuhatus kaubandusvaldkonna kutseõpingutesse 1õn; majanduse ja ettevõtluse alused 2õn; töökeskkonnaohutuse alused 1õn; kommunikatsiooni alused 5õn; erialane inglise/saksa keele õpe I 2õn; erialane vene keele õpe I 2õn; arvutiõpetus 2õn; klienditeeninduse alused 2õn; klienditeeninduse õpe 3õn; müügitöö alused 2õn; müügitöö õpe 5õn; kaupade arvestus ja aruandlus 3õn; kaubaõpetus 10õn; erialane soome keele õpe 2õn; erialane inglise / saksa keele õpe II 2õn; erialane vene keele õpe II 2õn; praktika 20õn
2. Valikõpingute moodulid (14õn): stiiliõpetus 1õn; värvusõpetus ja moejoonistamine 1õn; õmblusmaterjalid ja rõivakaubad 3õn; rõivakollektsioonide koostamine 1õn; õmblustehnoloogia alusõpe 4õn; tootesõlmede töötlemine 4õn
3. Üldharidusained 40õn: eesti keel 5õn; kirjandus 4õn; võõrkeel A 4õn, võõrkeel B 3õn; matemaatika 5õn; füüsika 4õn; keemia 2õn; ajalugu 3õn; geograafia 1õn; bioloogia 2õn; inimeseõpetus 1õn; ühiskonnaõpetus 1õn; kunst 2õn; muusika 1õn; kehaline kasvatus 2õn.

Nõuded õpingute lõpetamiseks

Õppija on kooli lõpetanud pärast õppekava positiivset täitmist täies mahus ja kooli lõpueksamite sooritamist positiivsetele hinnetele.

Lõpetamisel väljastatavad dokumendid Kooli lõputunnistus: Kutsekeskharidusõppe lõpetanud õppijale väljastab kool lõputunnistuse koos hinnetelega kutsekeskhariduse omandamise kohta.

Õppekava vastab sisuliselt ja vormistuslikult esitatud nõuetele

.....**.201**

....**a.**

.....
/ees- ja perenimi, allkiri/

Õppeasutus: Tallinna Tööstushariduskeskus
Õppeasutuse kood 70005559

Address: Sõpruse pst 182 Tallinn 13424
Telefon/Faks: 6542833
e-post: info@tthk.ee

Õppekavarühm: **Hulgi- ja jaekaubandus**

Õppekava **MÜÜJA (spetsialiseerumisega rõivaalale)**
nimetus eesti keeles

SHOP ASSISTANT
nimetus inglise keeles

Kutseõppe liik:.....*kutsekeskharidusõpe*
Õppekava maht õppenädalates: *120*
Õppekeel: *eesti*

Kinnitan hr . **Mirje Burmeister**
Õppedirektor direktori ülesannetes (alus KK 27.03.2013 nr
4-2/8)

kooli direktori nimi, allkiri
käskkirja 1-3/35 kuupäev 03.06.2013

pitsat

Koosõlastatud:

kooli õppenõukogu **nr 2 08.02.2013.a**
koosoleku protokoll nr, kuupäev

kooli nõukogu **nr. nr. 1- 4/1 29.03. 2011**
koosoleku protokoll nr, kuupäev

Kontaktisik: **Kaja Kuiv**
nimi, allkiri
rõiva- ja kaubandusõppevaldkonna juhtõpetaja

telefon 6545 026; 53988585 kaja.kuiv@tthk.ee
kontaktandmed (telefon, e-post, faks)

Registreeritud Eesti Hariduse Infosüsteemis .....
kuupäev

Õppekava kood .....

SISUKORD

ÜLDOSA	7
1. ÕPPEKAVA KOOSTAMISE ALUS.....	7
2. ÕPPEKAVA EESMÄRGID JA ÜLESANDED.....	7
3. NÕUDED ÕPINGUTE ALUSTAMISEKS.....	7
4. ÕPPEKAVA STRUKTUUR.....	8
4.1 MOODULITE NIMETUSED JA MAHUD.....	9
5. PRAKTIKAKORRALDUS ERIALAL	11
6. VALIKÕPINGUTE VALIKUVÕIMALUSED JA TINGIMUSED	11
7. ÜLDISED HINDAMISE PÕHIMÕTTED.....	11
8. NÕUDED ÕPINGUTE LÕPETAMISEKS.....	13
9. ÕPPEKAVA KOOSTAJAD	13
ÜLD - JA PÕHIÕPINGUD	14
SISSEJUHATUS KAUBANDUSVALDKONNA KUTSEÕPINGUTESSE	14
MAJANDUSE JA ETTEVÕTLUSE ALUSED.....	16
TÖÖKESKKONNAOHUTUSE ALUSED	18
KOMMUNIKATSIOONI ALUSED.....	20
ERIALANE INGLISE/SAKSA KEELE ÕPE I.....	23
ERIALANE VENE KEELE ÕPE I	25
ARVUTIÕPETUS.....	27
KLIENDITEENINDUSE ALUSED.....	28
MÜÜGITÖÖ ALUSED	30
KLIENDITEENINDUSE ÕPE.....	32
MÜÜGITÖÖ ÕPE	34
KAUPADE ARVESTUS JA ARUANDLUS.....	36
KAUBAÕPETUS.....	38
ERIALANE SOOME KEELE ÕPE.....	40
ERIALANE INGLISE/SAKSA KEELE ÕPE II.....	41
ERIALANE VENE KEELE ÕPE II	42
VALIKÕPINGUD.....	44
STIILIÕPETUS	44
VÄRVUSÕPETUS JA MOEJONISTAMINE	46
MATERJALIÕPETUS JA RÕIVASTUSKAUBAD	48

RÕIVAKOLLEKTSIOONIDE KOOSTAMINE	50
ÕMBLUSTEHNOLOGIA ALUSÕPE	51
TOOTESÕLMEDE TÖÖTLEMINE	53
PRAKTIKA	55
ÜLDHARIDUSAINED	57
EESTI KEEL.....	57
KIRJANDUS.....	61
VEENE KEEL.....	64
INGLISE KEEL.....	67
MATEMAATIKA	70
FÜÜSIKA.....	77
KEEMIA	81
AJALUGU.....	87
GEOGRAAFIA	92
BIOLOOGIA	98
INIMESEÕPETUS	109
ÜHISKONNAÕPETUS.....	113
KUNST	118
MUUSIKA	121
KEHALINE KASVATUS.....	123
LISA 1. PRAKTIKA JUHEND MÜÜJA ERIALA JUHENDAJALE JA ÕPPIJALE.....	127
LISA 2. PRAKTIKA ARUANDE KOOSTAMISE JUHEND	130
LISA 3. LÕPUEKSAMI JUHEND.....	132
LISA 4. HINDAMISKRITEERIUMID.....	134
LISA 5. ETTEVÕTTE PRAKTIKA JUHENDAJA HINNANGULEHT	135
LISA 6. PRAKTIKANDI ENESEHINNANGU LEHT.....	136
LISA 7. ÕPPEKAVAGA SEOTUD ÕPPEBAASI KIRJELDUS	137

ÜLDOSA

1. ÕPPEKAVA KOOSTAMISE ALUS

Õppekava koostamise aluseks on kaubanduserialade riiklik õppekava, mis on kinnitatud Haridus- ja teadusministri 05.jaanuari 2007a.määrusega nr.5

2. ÕPPEKAVA EESMÄRGID JA ÜLESANDED

Müüja õppekava kutseõppe eesmärk on võimaldada õppijal omandada müüja töö erialased teadmised, oskused ja hoiakud töötamiseks kaubandusettevõtetes klienditeenindajana ning luua eeldused õpingute jätkamiseks ja erialalise meisterlikkuse tõstmiseks. Paremaks konkureerimiseks tööturul omandatakse lisateadmised ja oskused rõivakaupadest, stiiliõpetusest ja rõivakollektsiooni koostamisest.

Müüja õppekavaga kehtestatud kutseõppe ülesanne on ette valmistada selline töötaja, kes:

- väärtustab oma kutseala ja arendab oma kutseoskusi;
- oskab planeerida, hinnata ja arendada oma tööd;
- oskab iseseisvalt rakendada oma kutse- ja erialaseid teadmisi ning oskusi erinevates töösituatsioonides;
- on orienteeritud kvaliteetse õpi- ja töötulemuse saavutamisele;
- vastutab enda ja kaastöötajate turvalisuse eest, tuleb toime ohuolukordades.
- töötab tervist ja keskkonda säästes;
- oskab teha eetilisi ja seaduspäraseid valikuid ning on vastutusvõimeline;
- on suhtlemis- ja analüüsi ja teabe hankimise oskusega ning valmis meeskonnatööks.

3. NÕUDED ÕPINGUTE ALUSTAMISEKS

3.1 Müüja õppekava alusel võib õppima asuda õppija, kes on omandanud põhihariduse.

3.2 Põihariduse baasil võetakse vastu isikuid, kelle tervislik seisund arstliku komisjoni otsuse põhjal võimaldab õppimist ja töötamist müüja/klienditeenindajana erinevates kaubandusettevõtetes.

3.3 Kooli astumiseks esitab õppija:

- Põhikooli lõputunnistuse
- Isikliku avalduse
- Passi või ID kaarti koopia
- Mitte eesti passi omavalgel õppuritel – elamisloa koopia
- Arstitõendi
- CV – vastaval blanketil
- 4 fotot 3x4 cm

3.4 Sisseastumiseks viiakse läbi vestlus

4. ÕPPEKAVA STRUKTUUR

Õppeaasta koosneb õppeajast, praktikaajast, eksamiperiодist ja õppevaheajast.

Müüja on moodulõppekava. Moodul on hinnatav õppetervik, mis koosneb teemadest (õppeainetest) või nende osadest, erandjuhul ühest teemast (õppeainest).

Õppenädal vastab 40 tunnile õppija poolt õpinguteks kulutatud tööle. Õpingud toimuvad auditoorse töö, praktilise töö, praktika ja iseseisva töö vormis.

Auditoorne töö on õpe loengu, seminari, õppetunni vormis.

Praktiline töö on õpitud teadmiste ja oskuste rakendamine õppekeskkonnas, toimub praktikumi, harjutustunni või laboratoorse töö vormis.

Praktika on töökeskkonnas (ettevõttes) juhendaja juhendamisel vastavalt praktika eesmärkidele tehtav praktiline töö.

Iseseisev töö õppija iseseisev tegevus õpieesmärgi saavutamiseks.

Müüja õppekava moodulitest on võimalik koostada kutsealase täiendõppe või individuaalõppe õppekavasid vastavalt õpilase, tööandja vajadustele.

Erialase inglise/saksa keele õpetamisel lähtutakse põhikoolis omandatud võõrkeelest ning jätkatakse õpinguid erialalise keele omandamiseks.

4.1 MOODULITE NIMETUSED JA MAHUD

Jrk nr	Moodulite/üldharidusainete nimetused	Kogumaht (õn)	Maht (õn)1. õppeaastal			Maht (õn) 2. õppeaastal			Maht (õn) 3. õppeaastal		
			Auditorne ja praktiline töö	Praktika	Kokku	Auditorne ja praktiline töö	Praktika	Kokku	Auditorne ja praktiline töö	Praktika	Kokku
I	Üld- ja põhiõpingud	66									
1.	Sissejuhatus kaubandusvaldkonna kutseõpingutesse.	1	1		1						
2.	Majanduse ja ettevõtluse alused	2						2		2	
3..	Töökeskonnaohutuse alused	1	1		1						
4.	Kommunikatsiooni alused	5	3		3	2		2			
5.	Erialane inglise/saksa keele õpe I	2				2		2			
6.	Erialane vene keele õpe I	2				2		2			
7.	Arvutiõpetus	2						2		2	
8.	Klienditeeninduse alused	2	2		2						
9.	Klienditeeninduse õpe	3				1		1	2	2	
10.	Müügitöö alused	2	2		2						
11.	Müügitöö õpe	5	1		1	1		1	3	3	
12.	Kaupade arvestus ja aruandlus	3				1		1	2	2	
13.	Kaubaõpetus	10	3		3	3		3	4	4	
14.	Erialane soome keele õpe	2							2	2	
15.	Erialane inglise /saksa keele õpe II	2							2	2	
16.	Erialane vene keele õpe II	2							2	2	
17.	Praktika	20						5		15	
II	Valikõpingud	14									
18.	Stiiliõpetus	1							1	1	

19.	Värvusõpetus ja moejoonistamine	1	1		1						
20.	Õmblusmaterjalid ja rõivakaubad	3	1		1				2		2
21.	Rõivakollektsioonide koostamine	1							1		1
22.	Õmblustehnoloogia alusõpe	4			4						
23.	Tootesõlmede töötlemine	4				4		4			
	Kutseõppe maht kokku	80			19			21			40
III	Üldharidusained	40									
1.	Eesti keel	5	2		2	3		3			
2.	Kirjandus	4	2		2	2		2			
3.	Võõrkeel A	4	2		2	2		2			
4.	Võõrkeel B	3	1		1	2		2			
5.	Matemaatika	5	2		2	3		3			
6.	Füüsika	4	3		3	1		1			
7.	Keemia	2	1		1	1		1			
8.	Geograafia	1	1		1	0		0			
9.	Bioloogia	2	1		1	1		1			
10.	Ajalugu	3	2		2	1		1			
11.	Inimeseõpetus	1	0		0	1		1			
12.	Ühiskonnaõpetis	1	0		0	1		1			
13.	Muusika	1	1		1						
14.	Kunst	2	2		2						
15.	Kehaline kasvatus	2	1		1	1		1			
	Üldharidusained kokku	40	21		21	19		19			
	Kõik kokku	120	40		40	35	5	40	25	15	40

5. PRAKTIKAKORRALDUS ERIALAL

Praktika korraldamisega taotletakse, et õppija omandab tööks vajalikud praktilised teadmised ja oskused erinevates töösituatsioonides; rakendab omandatud teoreetilisi teadmisi ning laiendab uute teoreetiliste ja praktiliste teadmiste omandamiseks tarvilikku otsustusosalust. Õppija saab praktilal töökogemuse ja meekonnatöö tunnetuse. Praktika maht on 20 õppenädalat. Praktika jaguneb kaheks praktikaks: I praktika (maht 10 nädalat), II praktika (maht 10 nädalat). Õppijal on õigus vabalt valida praktikaettevõtet tingimusel, et valitud ettevõttes on võimalik sooritada praktika vastavalt praktika eesmärgile. Kool tagab kõigile õppijatele nõuetekohase praktikakoha ning ettevõtte praktika juhendajale vajaliku juhendamise enne praktika algust ning praktika ajal. Selleks määratakse praktika korraldamise ja juhendamise eest vastutav kutseõpetaja, kes on kontaktisik kooli, õppija ja ettevõtte vahel. Sõlmitakse kolmepoolne praktika leping kooli, ettevõtte ja õppija vahel. Praktilal olles täidab õppija praktikapäevikut, kuhu märgib kuupäevad, tehtud tööd ning ettevõtte praktika juhendaja hindab ja kinnitab allkirjaga ja täidetakse praktika juhendaja hinnangu leht.

I praktika sooritamise järel koostab õppija nõuetekohase praktikaaruande vastavalt praktika aruande koostamise juhendile ja eneseanalüüsi ning esitleb ja kaitseb seda komisjoni ees ning saades positiivne koondhinne loetakse praktika sooritatuks.

II praktika sooritamise järel koostab õppija eneseanalüüsi, saades positiivse hinde loetakse praktika sooritatuks.

Praktika on õppetöö osa. Õppijal pole võimalik õpinguid lõpetada, kui praktika on sooritamata või saadud negatiivne hinne.

6. VALIKÕPINGUTE VALIKUVÕIMALUSED JA TINGIMUSED

Kaubanduserialade riiklik õppekava kehtestab müüja õppekava valikõpingute mahuks 14õn. Valikmoodulid annavad süvendatud teadmised ja oskused rõivastus-, tekstiil- ja pudukaupade tundmisest, rõivaste hooldamisest ja kohendamisest, stiilõpetusest ning rõivakomplektide koostamisest.

7. ÜLDISED HINDAMISE PÕHIMÕTTED

Hindamise eesmärk: kindlaks määrata, millises ulatuses on õppijad omandanud vajalikud teadmised, oskused ja vilumused. Aluseks võetakse õppekava moodulites esitatud eesmärgid ja õpitulemused ning hinnatavad ülesanded.

Hindamise tulemusena saavad teadmiste ja oskuste tasemest informatsiooni õppijad ise, õpetajad ja tööandjad.

Õppeprotsessi hindamise peamiseks ülesandeks on anda õppijatele tagasisidet õppimise edukusest ja puudustest, toetada positiivset enesehinnangut, tugevdada õpimotivatsiooni.

Hindamise põhimõtted: hinnatakse teadmiste ja oskuste ulatust, õigsust, esituse täpsust ja loogilisust, suulist ja kirjalikku väljendumist ning praktiliste oskuste rakendamise iseseisvust. Mooduli hindamine toimub mooduli teemade läbimise järel positiivsete koondhindena, mis

annab õiguse pääseda mooduli lõpphindamisele vastavalt tööülesandele (ülesannetele). Mooduli hinne kujuneb teemade protsessihinnete koondhindest ja tööülesande (te) koondhinde põhjal, lisaks arvestatakse hoiakuid, õppija isiklikku arengut. Hindamine toimub viiepallilises süsteemis, kus 1 ja 2 märgivad mitteomandamist; 3, 4, 5 positiivset hinnet.

Hinne "5" (väga hea) - õppija oskab valida tööks sobivamaid töömeetodeid ja töövahendeid ning -materjale ning kasutada töövõtteid ja töövahendeid õigesti. Oskab hinnata ja arendada töövõtteid. Toimib aktiivselt ja motiveeritult erinevates töösituatsioonides ja meeskonnatöös. Oskab leida uusi lahendusi probleemsituatsioonides. Suudab iseseisvalt töötada, ei vaja kõrvalist juhendamist ja korraldusi. Oskab arendada oma tööd, töökeskkonda, tööohutust, analüüsida ja arenda ennast mitmekülgset, toimimaks muutuvates olukordades. Õppija oskab hinnata hangitud informatsiooni õigsust ja usaldusväarsust. Oskab hangitud teadmisi süstematiseerida, võrrelda ja analüüsida ning töödelda neid oma töös kasutatavaks, võtta vastu otsuseid. Oskab panna probleeme tähtsuse järjekorda, planeerida ja arvestada erinevaid mõjureid ning valida sobivaima. Õppija oskab töötades arvestada töökoha eripärasid, tajuda oma tööd osana ettevõtte tööst ja ettevõtet osana tootmiskeskonnast.

Hinne "4" (hea) - Õppija oskab kasutada õigeid töömeetodeid, töövahendeid ja materjale ning tuleb toime põhiliste töödega. Õppija suudab toimida erinevates situatsioonides ja meeskondades, kasutada oskusi ja tööga seotud teadmisi uutes situatsioonides. Oskab kohandada eeskirju ja juhendeid erinevates situatsioonides ja järgida tööohutusnõudeid. Täidab talle antud ülesanded iseseisvalt ja hindab enda töötulemusi mitmekülgset. Oskab hinnata informatsiooni õigsust ja usaldusväarsust.

Hinne "3" (rahuldav) - Õppija on võimeline tööle asuma läbitud kursusele vastaval kutsealal hoolimata mõningate tööoskuste ja tööga seotud teadmiste puudulikkust valdamisest. Õppija valdab lihtsamaid töömeetodeid, oskab kasutada tavalisi töövahendeid ja materjale, tuleb toime tavalistes töösituatsioonides. Õppija tuleb toime tuttavas ümbruses ja tuttavates olukordades. Ta oskab käsutada tööoskusi ja tööga seotud teadmisi harjutus-situatsioonides ja rutiinses töösituatsioonis. Juhendatuna oskab õppija leida tööga seotud informatsiooni, esitada seda arusaadavalt suuliselt ja kirjalikult. Täidab korraldusi ja oskab hinnata enda töö tulemuslikkust. Oskab kinni pidada tööaegadest, tööohutuse nõuetest, muudest kokkulepetest ja juhenditest ja arutleda kõrvalkallete üle.

8. NÕUDED ÕPINGUTE LÕPETAMISEKS

Õpingud loetakse lõpetatuks, kui on saavutatud kaubanduserialade riikliku õppekava alusel koostatud kooli õppekavas esitatud õpitulemused ning sooritatud positiivsele tulemusele eriala lõpueksam

Kooli lõpueksam/kutseksam võimaldab õppijal näidata ja esitleda terviklikke erialaseid teadmisi ja oskusi ja hoiakuid, vilumusi ning valmisolekut asuda tööle.

Lõpueksam/kutseksam koosneb kahest osast: kirjalik teooria test ja praktiline müügisituatsioon

Kirjalik teooriatest: koosneb kolmekümnest valikvastustega küsimusest, igale küsimusele on kolm vastusevarianti, millest üks on õige

Testi küsimused puudutavad järgmisi valdkondi:

1. **Kaubandusvaldkonna õigusaktid** – 10 küsimust (algtase)
2. **Kaubatundmine** – 10 küsimust (algtase)
3. **Müügitöö õpe** - 10 küsimust (algtase)

Praktiline müügisituatsioon: müügikontaktis osaleb eksami sooritaja müüja rollis ja ostja rollis on spetsiaalse ettevalmistuse saanud kaubandustöötaja, kutsekooli kaubanduseriala õpilane või õpetaja. Müügiotses koosneb kolmest etapist: klienditeenindus, kaubatundmine, arveldamine (käsitsi arve koostamine)

9. ÕPPEKAVA KOOSTAJAD

Kaja Kuiv -Tallinna Tööstushariduskeskuse Rõiva-ja kaubandusvaldkonna juhtõpetaja

Merle Salu - Tallinna Tööstushariduskeskuse Rõiva-ja kaubandusvaldkonna kutseõpetaja

Aire Brük - Tallinna Tööstushariduskeskuse Rõiva-ja kaubandusvaldkonna kutseõpetaja

Maret Piibar - Tallinna Tööstushariduskeskuse Rõiva-ja kaubandusvaldkonna kutseõpetaja

ÜLD - JA PÕHIÕPINGUD

SISSEJUHATUS KAUBANDUSVALDKONNA KUTSEÕPINGUTESSE

1 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija omandab teadmised õppeasutuse koolitöö korraldusest; õppetöö vormidest; õppekava sisust ja ülesehitusest; tunniplaani koostamise põhimõtetest; õppijat puudutavast dokumentatsioonist; müüja erialaga seonduvatest kutseõuetest; lõpueksami (kutseeksami) sooritamise nõuetest; arendatakse õpioskusi, tutvutakse erinevate õppemeetoditega ja omandatakse aktiivõppemeetodeid, süvendades kommunikatiivseid

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad

3. Õppesisu

3.1. SISSEJUHATUS KAUBANDUSVALDKONNA KUTSEÕPINGUTESSE. Eriala tutvustus. Kaubanduse roll ühiskonnas. Teenindaja roll ühiskonnas. Kutsestandardi tutvustus. Õppepraktika korraldus. Praktikabaaside iseloomustus. Kaubandusettevõtte külastamine. Spetsialiseerumisvõimalused rõivavaldkonnas. Jätkuõppe võimalused.

3.2 KOOLI TUTVUSTUS. Kooli ajalugu. Õppekava sisu ja ülesehitus. Õppetöö korraldus. Tunniplaani. Kooli infosüsteem. Kooli teenindusüksused. Kooli kodukord. Õpilaste õigused ja kohustused. Kooli sisekorraeeskirjad. Dokumentatsioon.

3.3 ÕPIMEETODITE TUTVUSTUS. Loengud. Seminarid. Meeskonnatöö ja rühmatööd. Uurimustööd. Esitlused. Projektitöö.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- õppepraktika korraldust
- spetsialiseerumise võimalusi
- õppekava sisu ja ülesehitust
  - kooli õppetöö korraldust
  - õpilaste õiguseid ja kohustusi
  - kooli sisekorra eeskirju
  - kutsestandardi olemust ja kutseõudeid

oskab:

- toime tulla uutes oludes
- hinnata enda sobivust valitud kutsealal töötamiseks
- kasutada ja hankida õppematerjale
- teha meeskonna- ja rühmatööd

5. Hindamine

Hinnatakse:

1. Hinnatav ülesanne: kirjalik test kooli infosüsteemi ja dokumentatsiooni tundmise kohta.

Hinnatakse:

- kooli teenindusüksuse, õpetajate, infosüsteemi, kodukorra, õpilaste õiguste ja kohustuste, õppijat puudutava dokumentatsiooni tundmist
2. Hinnatav ülesanne: vaatlusjuhendi järgi õppekäik erialaga seotud ettevõttesse
Hinnatakse:

- õppekäigul aktiivset osalemist;
- esitlustöö vastavust juhendile;
- kogutud informatsiooni esitlust rühmatöona
- koostatud raportit

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinde ja kahe hinnatava tööülesande hinde põhjal.

MAJANDUSE JA ETTEVÕTLUSE ALUSED

2õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija teab ühiskonnas toimivaid peamisi majandusprotsesse, Eesti majanduse arengusuundi ühtses Euroopa Liidu majandusruumis, turumajanduse põhikomponente, ettevõtlust toetavaid tugisüsteeme ja rahastamisvõimalusi, ettevõtluse aluseid, ettevõtlust toetavaid tugisüsteeme, ettevõtte finantseerimise ja administreerimise üldpõhimõtteid, ühistegevuse põhimõtteid, raamatupidamise põhimõisteid, äriplaani koostamise põhimõtteid, omandab teadmised põhilistest kutsetöoga seotud seadusaktidest ning nendega seotud tööandja ja töötaja õigustest ja kohustustest

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad

3. Õppesisu

3.1. MAJANDUSE ALUSED Majandusteooria olemus, majanduse põhiküsimused, mõisteid. Turumajanduse olemus. Inimeste majanduslik käitumine ja mõtlemine ühiskonnas. Vajadused ja ressursid. Tööturu olemus selles orienteerumine. Nõudluse ja pakkumise mehhanismid. Eraomand, hinnasüsteem ja konkurents. Valitsuse roll ja funktsioonid: riigieelarve, maksud ja nende olemus. Eesti majanduse arengusuunad. Majanduslik stabiilsus SKP, RKP, tööturg, tööpuudus. Pank ja pangateenused.

3.2 ETTEVÕTLUSE ALUSED Ettevõtte, ettevõtja, ettevõtlus. Ettevõtluse põhialused ja ettevõtluse kohta majanduses, ühistegevuse põhimõtted. Äriühing, mittetulundusühing ja füüsilisest isikust ettevõtja. Ettevõtte loomise etapid. Ettevõtte ja seadustemaastik Ettevõtte juhtimine. Tootmine ja teenindus: toode ja toodang, püsiv- ja muutuvkulud, kasum, käive. Ettevõtlust toetavad tugisüsteemid. Äriidee olemus ja püstitamine. Äriplaani struktuur. Äriplaani koostamise põhimõtted. Kaubandusliku äriplaani koostamine.

3.3. TÖÖSEADUSANDLUSE ALUSED Lepingulised suhted: Füüsilised ja juriidilised isikud. Tehingu mõiste ja vorm. Töölepingu olemus ja mõiste. Töölepingu sisu ja sõlmimise põhimõtted. Töölepingu

kohustuslikud ja valikuvabad tingimused. Ametijuhend. Töölepingu vorm. Töölepingu poolte kohustused. Töölepingu muutmine Töölepingu lõppemine. Poolte vastutus ja vaidluste lahendamine. Kollektiivleping, pooled ja sõlmimise kord. Töö sisekorra eeskirjad.

3.3.1 TÖÖ- JA PUHKEAEG Töönorm, tööpäev, töönädal, töövahetus. Töö- ja puhkeaja mõisted ja liigid. Töötaja arvestamine. Töötamine puhkepäevadel, rahvus- ja riigipühadel. Ületunnitöö, õhtune ja öine tööaeg. Puhkuse mõiste. Puhkuse saamise õigus ja kord, puhkusetasu. Puhkuste liigid. Põhi- ja lisapuhkused. Palgata ja osaliselt tasustatav puhkus. Vanemapuhkused. Õppepuhkus. Puhkuse tasustamine. Puhkuse kasutamist takistavad asjaolud. Puhkuse katkestamine. Vaidluste lahendamine.

3.3.2 TÖÖ TASUSTAMISE ALUSED Palk, põhi- ja keskmine palk. Lisatasud ja juurdemaksud. Lisatasu mõiste ja rakendamine. Töötasustamine puhkepäevadel, riigipühadel, õhtusel ja öisel ajal ning eritingimustes töötamisel. Tagatised ja hüvitised. Palga ja lõpparve maksmine. Kinnipidamised palgast. Sotsiaalsed tagatised. Vaidluste lahendamine. Distsiplinaarne ja materiaalne vastutus. Töötaja distsiplinaarne vastutus. Distsiplinaarvastutuse mõiste, olemus ja liigid. Distsiplinaarkaristused, määramine ja kustumine. Materiaalse vastutuse olemus ja liigid. Materiaalse vastutuse vormistamine. Kahju tekitamine ja hüvitamine

3.4 TURUNDUSE ALUSED Turunduse olemus. Turunduse määratlused. Turunduse areng. Turunduskeskkond. Turunduse strateegia ja taktika. Turg. Turu segmentimine. Toote positsioneerimine. Turundusuuring. Toode ja toote arendus. Toote elutsükkel. Kaubamärk ja tootemark. Tootemark ja tarbijakäitumine. Tarbijakäitumise olemus. Ostuotsustusprotsess. Tarbijakäitumise mõjurid. Tarbija lojaalsus. Suhtlusturundus. Sotsiaalne turundus. Siseturundus. Internetiturundus.

3.4.1 HIND, TURUSTUS JA MÜÜGITOETUS Hinna olemus. Hinnakujundamine. Turustuse olemus. Müügitoetus ja kommunikatsioon. Avaliku arvamuse kujundamine. Reklaami olemus, tähtsus ja planeerimine. Müügi soodustamise olemus ja võtted. Isiklik müük.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- ühiskonnas toimivaid peamisi majandusprotsesse
- Eesti majanduse arengusuundi ühtses Euroopa Liidu majandusruumis
- turumajanduse põhikomponente
- ettevõtluse põhialuseid, ettevõtte finantseerimise ja administreerimise üldpõhimõtteid
- ühistegevuse põhimõtteid ja ühistulise ettevõtluse olemust
- äriplaani koostamise põhimõtteid
- oma tegevusvaldkonna seadusandlikku reguleerimist
- peamisi töösuhteid reguleerivaid õigusakte ulatuses, mis on vajalik tööle asumiseks
- töölepingu sõlmimise, muutmise ja lõpetamise aluseid
- palga ja puhkuse arvestamise aluseid
- töösuhete pinnalt tekkinud vaidluste lahendamise võimalusi
- turundusalaseid põhimõisteid
- tarbija ostukäitumise mõjureid
- hinna kujundamise aluseid
- müügi edendamise (müügitoetus) võimalusi

oskab:

- hankida informatsiooni ettevõtlust toetavate tugisüsteemide kohta
- arvutada oma palgalt kinnipeetavaid summasid
- seostada toote elutsükli faase ettevõtte turundustegevusega
- selgitada tarbimiskultuuri ja keskkonnakaitse vahelisi seoseid

5. Hindamine

1. Hinnatav ülesanne: Teoreetiliste teadmiste test – majanduse, ettevõtluse; turunduse ja tööseadusandluse alaste põhimõistete tundmisest

2. Hinnatav ülesanne: Koostada õpimapp: rühmatöödest ja situatsioonülesannete lahendamisest; rühmatöö äriidee leidmiseks; reklaamiplaani koostamine; reklaamisõnumi analüüs; erialane äriplan või turundusplan

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja hinnatavate ülesannete põhjal.

Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatava ülesande hinne 60% mooduli hindest.

TÖÖKESKKONNAOHUTUSE ALUSED

1 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija omandab teadmised ja oskused töötada ohutult, ennast ja keskkonda säästvalt. Omandada oskused hinnata töökeskkonna ohutegureid ja käituda ohuolukorras, kasutada päästevahendeid, aidata teisi, teavitada ohust, evakueerida ennast ja teisi.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad

3. Õppesisu

3.1 TÖÖOHUTUS, TÖÖTERVISHOID JA TÖÖHÜGIEEN Töökeskkond. Üldnõuded, töökoht, töövahendid. Tööolme. Tööohutuse ja töötervishoiu tagamise meetodid. Töökeskkonna ohutegurid ja ohutusjuhendid. Tervisekontroll. Tööandja ja töötaja kohustused ja õigused. Turvalisus. Õnnetusohu ja käitumine ohuolukorras. Tööõnnetus ja kutsehaigus.

3.1.2 ESMAABI. Tegutsemine õnnetuspaigal. Peamised esmaabivõtted. Esmaabi lämbumise korral. Uppumine. Haavad ja vereringehäired. Äkkhaigestumised, teadvusekaotus. Kukkumine. Luumurrud. Lihaste ja liigeste venitused. Põletushaavad. Külmutamine. Kuumakahjustused. Mürgitused. Võõrkehad. Valud, palavik. Psüühiline kriisiseisund. Liiklusõnnetused. Sidumis- ja toestamisvahendid. Kannatanu tõstmine, kandmine, transportimine. Esmaabivahendid töökohal. Koduapteek.

3.1.3 KESKKOND JA SÄÄSTEV ARENG. JÄÄTMEAJANDUS. Looduslike protsesside seotus ja tasakaal. Keskkonnastrateegia ja säästva arengu põhimõtted. Keskkonnareostuse ennetamise ja vältimise võimalusi töökeskkonnas ja olmes. Jäätmete teke ja liigitus. Ohtlikud jäätmed. Jäätmetekke vähendamine. Jäätmehooldus ja esmane käitlus.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- töökeskkonda reguleerivaid õigusakte;
- tööandja ja töövõtja õigusi ja kohustusi töökeskkonna ohutuse, tööõnnetuste ja kutsehaiguste vallas;
- kutsealaga seonduvaid tööohutus- ja tööhügieeninõudeid;
- esmaabi üldisi põhimõtteid;
- looduslike ja ühiskondlike protsesside vahelisi seoseid ning seoseid oma kutsealaga;
- üldisi keskkonnaprobleeme ja säästva arengu põhimõtteid;
- jäätmekäitluse vajadust ja järgib jäätmekäitluse keskkonnasäästlikke põhimõtteid oskab :
- töötada tervist säästvalt ja ökonoomselt;
- käituda ohuolukorras: kasutada päästevahendeid, aidata teisi, teavitada ohust, evakueeruda;
- anda esmaabi;
- koostada koduapteeki;
- märgata keskkonna reostamise võimalikke ohte ja neid ennetada, vältida või teavitada ohust

5. Hindamine

Hinnatav ülesanne: koostada referaat töökeskkonda puudutaval teemal

Hinnatakse:

- orienteerumist keskkonnaohutust ja töötervishoidu reguleerivates aktides ja probleemides;
- keskkonnale mõjuvate ohutegurite tundmist;
- teadmisi jätmete sorteerimisest ja nende äraandmise võimalustest;
- tööohutusnõuete ja esmaabi põhimõtete tundmist

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja referaadi hinde põhjal.

Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatava ülesande hinne 60% mooduli hindest.

KOMMUNIKATSIOONI ALUSED

5õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija omandab suhtlemisvalmiduse ja oskused käitumiseks ning toimetulekuks erinevates suhtlemissituatsioonides, kasutades erinevaid kommunikatsioonivahendeid, omandab õige ja korrektse eesti keele nii kõnes kui kirjas, arendada õpilastes suulist ja kirjalikku eneseväljendusoskust ning oskusi oma mõtteid sõnastada ja argumenteerida. Õppija omandab oskused kasutada arvutit õppetöös ja informatsiooni hankimiseks, igapäevase asjaajamise korraldamiseks, ametialaste kirjade koostamisest, interneti kasutamisest, elektroonilisest asjaajamisest. Kujundada õpilastes valmisolek anda objektiivseid hinnanguid iseenda, tehtud tööde ja tegevuste kohta.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Sissejuhatus kaubandusvaldkonna kutseõpingutesse (teemad 3.1 ja 3.2)

4. Õppesisu

3.1 SUHTLUSÕPETUS

3.1.1 SUHTLEMISE OLEMUS Suhtlemisvajadused ja -ülesanded. Suhtlemisahela komponendid. Suhtlemise alustamine ja lõpetamine. Positiivse esmamulje loomine. Suhtlemisvahendid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Kuulamisoskused. Küsitlemisoskused. Vahetu- ja vahendatud suhtlemine. Ametlik ja mitteametlik suhtlemine. Suhtlemise erinevad vormid. Kirjalik suhtlemine. Suhtlemisbarjäär ja hirm. 3.1.2 ISIKSUS Isikutaju eripära ja seda mõjutavad tegurid. Positiivne minapilt. Enesekehtestamine. Mina-tasandid ja eneseanalüüs. Objektiivne enesehinnang.

3.1.3 KÄITUMINE SUHTLEMISSITUATSIOONIDES Erinevad käitumisviisid. Agressiivne, alistuv ja eirav käitumine. Kehtestav käitumine. Rollid ja rollikäitumine. Suhtlustõkked. Veaulukorrad ja nende tekkepõhjused. Käitumine ja toimetulek veaulukordades. Meeskonnatöö. Pinge ja stress. Stressi tekkepõhjused.

3.2 ERIALANE EESTI KEEL

Suhtluskeel ja kirjakeel – korrektne eesti keel. Suulise ja kirjaliku väljenduslaadi eripära. Müüjale vajalik sõnavara ja õigekiri. Erialase informatsiooni hankimine ja analüüsimine. Teksti korrigeerimine. Meedia avaliku arvamuse kujundajana. Erialaste ajalehetekstide ja telesaadete vaatamine ja analüüsimine. Probleemide sõnastamine ja põhjendamine. Numbrid ja lühendid. Hindade ja lühendite õige kasutamine. Reklaamtekstid. Uudise ja pressiteate kirjutamine. Erialaste tekstide olemus ja eripära. Esitluste koostamine ja auditooriumi ees esinemine.

3.3 ARVUTIKASUTUSE JA ASJAAJAMISE ALUSED.

Asjaajamise alused ja -kord. Dokumendi mõiste. Dokumendi koostamis- ja vorminõuded: dokumendiplangid, dokumendi rekvisiidid, dokumendi vormistamise protseduur. Dokumendi haldus. Avalduse, elulookirjelduse (CV), iseloomustuse, seletuskirja koostamise ja vormistamise nõuded arvutil ja paber kandjal. Ametikirjade (algatuskiri, vastuskiri, tellimiskiri, kaaskiri, volikiri ja vabanduskiri) koostamise ja vormistamise nõuded arvutil ja paber kandjal. Teksti kujundus.

Lehekülje kujundus. Teksti keel ja õigekirja kontroll. Dokumentide registreerimine. Dokumentide menetlemine ja säilitamine. Aadressraamatu koostamine ja kasutamine. Elektrooniline asjaajamine. Digitaalalkiri ja krüptveerimine. Meilietikett.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- suhtlemise tähtsust infoühiskonnas ja suhtlemisprotsessi erinevaid komponente
- hea suhtlemistava põhimõtteid ja kehtestava käitumise eesmäärke
- iseenda tugevaid ja nõrku külgi
- suhtlustõkkeid ja oskab neid ületada
- võimalusi tööpinge ja stressi maandamiseks
- suulise ja kirjaliku eneseväljenduse olemust ning eripära
- hea suhtlustava põhimõtteid, sh elektroonilises keskkonnas
- dokumendiblanketile ja dokumentide rekvisiitidele esitatavaid nõudeid
- erinevate ametikirjade koostamise nõudeid

oskab :

- käituda vastastikust suhtlemist toetaval viisil
- kasutada erinevaid suhtlemisvahendeid ja tulla toime erinevates suhtlemisolukordades
- edastada positiivset esmamuljet ja tähelepanelikult kuulata
- suhelda grupis ja töötada meeskonnas
- koostada ja korrigeerida erialaseid tekste
- argumenteeritult sõnastada oma mõtteid ja esineda publiku ees
- telefoniga suhelda eesti keeles
- kasutada infotehnoloogiavahendeid asjaajamises
- kasutada arvutit õppimis- ja töövahendina
- koostada ja vormistada avaldust, elulookirjeldust (CV), iseloomustust arvutil ja paber kandjal
- koostada ja vormistada arvutil ametikirju ja valida sobiv ametikirja edastamise viis

5. Hindamine

Hinnatavad ülesanded:

1. Hinnatav ülesanne: Lahendada vastavalt juhendile vähemalt viis suhtlemissituatsioonülesannet ja analüüsida lahendusi

Hinnatakse:

- positiivse esmamulje loomist;
- kontakti loomise, hoidmise ja lõpetamise oskust
- selget eneseväljendus oskust nii verbaardel kui mitteverbaalsel tasandil ja telefoni suhtlemise oskust;
- aktiivse kuulamise tehnikate valdamist;
- oskust teenindada erivajadustega kliente;
- ennetada ja lahendada konflikte;

- adekvaatse enesehinnangu omamist;
- oskusi pakkuda kvaliteetset teenust vastavalt kehtestatud standarditele;

2. Hinnatav ülesanne: vastavalt juhendile rühma tööna lahendada situatsioonülesanne rõivategumoe väljaselgitamiseks ning kirjeldamiseks kasutades erialalist sõnavara, väljendeid ja õigekirja reegleid

Hinnatakse:

- kliendiga suhte alustamist ja lõpetamist;
- tellimuse vormistamist;
- kasutatava sõnavara mitmekesisust;
- kliendi soovi mõistmist;
- erialase terminoloogia tundmist ja kasutamist.

3. Hinnatav ülesanne: koostada ametikiri ja vormistada vastavalt juhendile ning saata e- kirjana õpetajale ja korrigeerida etteantud vigast teksti.

Hinnatakse:

- dokumendi loomist ja vormindamist;
- salvestamist oma kausta;
- ametikirja koostamist ja õigsust ;
- kirja sisu ja tingimustele vastavust;
- keelelist korrektsust;
- e - kirja saatmist

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja hinnatavate ülesannete hinnete põhjal.

Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatavate ülesannete hinne 60% mooduli hindest

ERIALANE INGLISE/SAKSA KEELE ÕPE I

2 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija omandab suhtlemisvalmiduse ja oskused toimetulekuks tavapäraistes suhtlemissituatsioonides. Oskab tutvustada ennast, oma kooli ja õpitavat eriala. Omandab klientide teenindamiseks, nõustamiseks vajamineva kirjaliku ja suulise eneseväljendusoskuse. Omandab oskuse hankida, süstematiseerida ja töödelda tööalast informatsiooni ning täita tüüpdokumente, kirjutada ja mõista tarbetekste.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad

3. Õppesisu

3.1 GRAMMATIKA JA SUHTLUSKEEL Mina ja minu amet Enesetutvustus. Kooli tutvustus. Tervitamine ja hüvastijätmine. Tutvumine. Viisakusväljendid. Kliendiga suhtlemine.

3.2 ERIALANE SÕNAVARA JA SUHTLEMINE

3.2.1 OSTJAGA SUHTLEMINE JA KAUBA TUTVUSTAMINE Kaubandusvaldkonna terminoloogia ja sõnavara. Kaupade nimetused, mõõtühikud. Kuupäevad ja tähtpäevad, kellaajad. Küsimuste esitamine. Transpordi ja objekti leidmiseks tee juhatamine. Klientidele vajaliku lihtsama info edastamine. Klientidega suhtlemine ja nõustamine lihtsamates suhtlussituatsioonides. Tüüpdokumendid ja nende täitmine. Erialaliste tarbetekstide kirjutamine ja mõistmine. Erialalise informatsiooni, selle leidmise võimalused.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- eriala põhiterminoloogiat ja sõnavara
- viisakusväljendeid
- erialase kirjanduse hankimise võimalusi
- kaupade nimetusi võõrkeeles
- mõõtühikuid
- numbreid ja kellaega

oskab:

- kasutada erialakeelt töökeskkonnas ja suhtlustasandil
- tutvustada ennast, kooli ja oma eriala
- suhelda kliendiga kasutades erialalist sõnavara
- täita tüüpdokumente
- kirjutada ja mõista erialalisi tekste

5. Hindamine

Hinnatav ülesanne: tööjuhendi alusel lahendada rühma tööna vähemalt kaks situatsioonülesannet ostja soovide väljaselgitamiseks ning kirjeldamiseks ning kauba tutvustamiseks

Hinnatakse:

- erialase teksti sisu mõistmist;
- erialalise terminoloogia tundmist;
- küsimuste esitamise oskust
- kaupade tutvustamise oskust

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja hinnatava ülesande hinde põhjal.

Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatava ülesande hinne 60% mooduli hindest

ERIALANE VENE KEELE ÕPE I

2 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija omandab suhtlemisvalmiduse ja oskused toimetulekuks tavapärastes suhtlemissituatsioonides. Oskab tutvustada ennast, oma kooli ja õpitavat eriala. Omandab klientide teenindamiseks, nõustamiseks vajamineva kirjaliku ja suulise eneseväljendusoskuse. Omandab oskuse hankida, süstematiseerida ja töödelda tööalast informatsiooni ning täita tüüpdokumente, kirjutada ja mõista tarbetekste.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1 GRAMMATIKA JA SUHTLUSKEEL Mina ja minu töö. Enesetutvustus. Kooli tutvustus. Tervitamine ja hüvastijätmine. Tutvumine. Viisakusväljendid. Kliendiga suhtlemine.

3.2 ERIALANE SÕNAVARA JA SUHTLEMINE

3.2.1 OSTJATEGA SUHTLEMINE JA KAUBA TUTVUSTAMINE Kaubandusvaldkonna terminoloogia ja sõnavara ja väljendusoskus. Kaupade nimetused, mõõtühikud. Kuupäevad ja tähtpäevad, kellaajad. Küsimuste esitamine. Transpordi ja objekti leidmiseks tee juhatamine. Klientidega suhtlemine ja nõustamine lihtsamates suhtlussituatsioonides. Klientidele vajaliku info edastamine. Tüüpdokumendid ja nende täitmine. Erialaliste tekstide kirjutamine ja mõistmine. Erialaline informatsiooni, selle leidmise võimalused

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- eriala põhiterminoloogiat ja sõnavara
- viisakusväljendeid
- erialase kirjanduse hankimise võimalusi
- kaupade nimetusi võõrkeeles
- numbreid, mõõtühikuid ja kellaaega

oskab:

- kasutada erialakeelt töökeskkonnas ja suhtlustasandil
- tutvustada ennast, kooli ja oma eriala
- suhelda kliendiga kasutades erialalist sõnavara
- täita tüüpdokumente
- kirjutada ja mõista erialalisi tekste

5. Hindamine

Hinnatav ülesanne: rühma tööna lahendada vähemalt kaks situatsioonülesannet ostja soovide väljaselgitamiseks ning kirjeldamiseks ning kauba tutvustamiseks

Hinnatakse:

- erialase teksti sisu mõistmist;

- erialalise terminoloogia tundmist;
- küsimuste esitamise oskust
- kaupade tutvustamise oskust

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja hinnatava ülesande hinde põhjal. Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatava ülesande hinne 60% mooduli hindest

ARVUTIÕPETUS

2õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija oskab turvaliselt kasutada arvutit oma kutsetöös, kasutada failisüsteemi, töödelda teksti, koostada arvutustabeleid ning neid redigeerida. Tunneb arvutiside põhimõtteid ja oskab kasutada Interneti teenuseid, andmebaaside rakendusi. Kujundab graafilisi lehti (slide).

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad

3. Õppesisu

3.1 FAILISÜSTEEMID Arvuti sisse- ja välja lülitamine. Programmide käivitamine, dokumentide loomine, avamine ja salvestamine, printimine. Erinevad failitüübid. Aknad: programmiaknad ja dialoogiaknad, nende kasutamine. Menüüd ja nupud, nende kasutamine.

3.2 TEKSTITÖÖTLUS JA ARVUTUSTABELID. Failihaldus. Tekstitöötlus. Tabelarvutused, diagrammi andmete sorteerimine, automaatvormingud. Interneti kasutamise võimalused. Andmebaasid. Arvutigraafika.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- arvuti põhiosi ja nende otstarvet ning tunneb informatsiooni esitamise viisi arvutis oskab:
- kasutada failisüsteemi
- vormindada tekste
- koostada arvutustabeleid, neid redigeerida ja välja printida
- kasutada arvutisidet ja Internetti
- koostada andmebaase, graafilisi lehti
- kasutada internetti

5. Hindamine

1. Hinnatav ülesanne: Etteantud teksti sisestamine ja vormindamine.

2. Hinnatav ülesanne: Töövihikusse andmete sisestamine ja nende töötlemine.

3. Hinnatav ülesanne: Vastavalt juhendile esitluse loomine.

Hinnatakse:

- vastava programmi kasutamise oskust;
- andmete sisestamise õigsust;
- vormindamist;
- failide salvestamist ja printimist;
- info leidmist Internetist

KLIENDITEENINDUSE ALUSED

2õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija teab ja tunneb teenindusliku mõttekultuuri olemust, teeninduse kui majandusharu olemust ja teenindaja kui ettevõtte esindaja rolli ning teenindaja kutse-eetika põhitõdesid. Teab ja tunneb teenindaja vastutust klientide ohutuse ja turvalisuse eest, erineva kultuuritaustaga klientide kombeid, tavasid ja väärtushinnanguid. Oskab mõelda kliendikeskselt, ennast ja oma teeninduskäitumist analüüsida.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Kommunikatsiooni alused (teemad 3.1, 3.1.2 läbimine)

3. Õppesisu

3.1. TEENINDUSE OLEMUS Teeninduse olemus. Teenindus kui majandusharu. Kliendi mõiste. Teeninduslik mõttekultuur

3.2 KLIENDITEENINDAJA ISIKSUS. Kliendi ja teenindaja roll, rollikäitumine ja rolliootused. Teenindaja isikuomadused. Teenindaja kui ettevõtte esindaja.

3.3 TEENINDAJA KUTSE-EETIKA Teenindaja kutseetika põhitõed. Teenindaja hoiakud ja sellest tulenevad erinevad käitumis- ja teenindusstiilid. Teenindaja vastutus. Klientide ohutus ja turvalisus. Erineva kultuuritaustaga kliendid.

3.4. TEENINDUSPSÜHHOOGIA Teenindus psühholoogia olemus. Kliendikeskne käitumine. Ostmist mõjutavad tegurid. Väärtushinnangute ja hoiakute mõju teenindusele. Erineva kultuuritaustaga kliendid. Kliendikeskne teeninduskäitumine. Enda teeninduskäitumise analüüs.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- teeninduse olemust
- teenindaja kui ettevõtte esindaja rolli
- kliendikeskse teenindamise olemust
- erinevaid kliendirühmi
- teenindaja vastutust klientide ohutuse ja turvalisuse ees
- iseennast, enda tugevaid ja nõrku külgi

oskab:

- nõustada erineva kultuuritaustaga kliente
- toime tulla erinevates teenindussituatsioonides
- tagada klientidele ohutus ja turvalisus

5. Hindamine

1. Hinnatav ülesanne: teoreetiliste teadmiste test- klienditeeninduse, teeninduspsühholoogia, põhimõistete ja eetika-alaste terminite tundmist

2. Hinnatav ülesanne: vastavalt juhendile praktiline teenindus- ja müügisituatsioon lahendamine (filmimine)

Hinnatakse:

- klienditeeninduse, teeninduspsühholoogia, põhimõistete ja eetika-alaste terminite tundmist;
- verbaalsete ja mitteverbaalsete suhtlemisvahendite kasutamise oskust;
- teenindus- ja müügisituatsioonides toimetulekut;
- oskust lahendada erinevaid probleemsituatsioone;

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja hinnatavate ülesannete hinnete põhjal. Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatavate ülesannete hinne 60% mooduli hindest

MÜÜGITÖÖ ALUSED

2 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija teab ja tunneb kaubanduse olemusest ja ülesandeid, kaubandustöötaja kohustustusi ja õigusi ning kaubandusettevõtte töö abi- ja põhioperatsioone. Teab töökoha ratsionaalse korraldamise põhimõtteid. Teab kaupade sissetuleku allikaid, vastuvõtu, säilitamise ja müügiks ettevalmistamise aluseid ning kaupade väljapaneku põhimõtteid ja üldiseid kauba märgistamise nõudeid. Omandab kaubanduse hea tava järgimise harjumused.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad

3. Õppesisu

3.1. KAUBANDUSE ALUSED. Kaubandustöötaja kohustused ja õigused. Töökoha ratsionaalne korraldamine.

3.2 KAUBANDUSETTEVÕTTE PÕHITEGEVUSED Kaubandusettevõtte töö abi- ja põhioperatsioonid. Kauba sissetuleku allikad. Kaupade vastuvõtt, säilitamine ja müügiks ettevalmistamine. Kaupade väljapaneku põhimõtted. Kaupade märgistamise nõuded.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- kaupade müügiks ettevalmistamise põhimõtteid;
- kaupade väljapaneku põhimõtteid;
- kaupade kaubanduslikku välimust;
- nõudeid toiduainete paigutamiseks müügisaalis

oskab:

- jälgida müügiriulite täituvusastet;
- toiduaineid õigesti hoiustada ja säilitada;
- kaupu varustada hinnasiltide ja turvaelementidega;
- kaupu müügiks ette valmistada

5. Hindamine

Hinnatavad ülesanded:

1. Vastavalt tööjuhendile lahendada kirjalikult situatsioonülesanne kaupade väljapaneku põhimõtete tundmisest
2. Praktiline töö: vastavalt juhendile kujundada müügilett ja varustada kaubad hinnasiltidega
3. Hinnatav ülesanne – koostada referaat: Kaubanduse ajajoon
4. Hinnatav ülesanne – koostada referaat: Eesti kaubamärgid

Hinnatakse:

- kaubandusettevõtte töö abi- ja põhioperatsioonide tundmist;
- kaupade müügiks ettevalmistamise põhimõtete tundmist;
- kaupade kohustusliku märgistuse tundmist;
- kaupade väljapaneku põhimõtete tundmist;
- kaupade hinnasiltide ja turvaelementidega varustamist

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja hinnatavate ülesannete hinnete põhjal. Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatavate ülesannete hinne 60% mooduli hindest.

KLIENDITEENINDUSE ÕPE

3 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija oskab nõustada kliente. Õppija omandab mitmekülgsed teenindusalased teadmised ja oskused, teenindajale vajaliku mõttekultuuri ja teenindusliku hoiaku, oskused valida erinevate kliendirühmade teenindamiseks õiged teenindus- ja müügitehnikad ning töötada kutse-eetika nõudeid järgides. Oskab teenindada erineva kultuuritaustaga kliente. Omandab klientide nõustamise, kaupade tutvustamise ja probleemsete olukordade eduka lahendamise oskused, et tagades kliendi rahulolu ja usalduse ja pikaajaline kliendisuhe. Omandab meeskonnas töötamise oskused.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Klienditeeninduse alused, müügitoöalused, kommunikatsiooni alused, majanduse ja ettevõtluse alused

3. Õppesisu

3.1 KLIENDITEENINDUS Teenindaja mõttekultuur ja teenindushoiak. Erinevate suhtlemisvahendite ja –tehnikate kasutamine. Kliendi vajaduste väljaselgitamine. Kauba tutvustamine ja nõustamine. Teenindus- ja müügitehnikad. Käitumine ja tegutsemine erinevates teenindussituatsioonides. Probleemolukordade ennetamine ja käsitlemine. Kaebused, nendele reageerimine ja lahendamine. Kiituste ja kaebuste käsitlemine. Erineva kultuuritaustaga kliendid ja nende teenindamine. Raskete ja erivajadustega klientide teenindamine. Kliendi rahuolu ja usaldus. Pikaajaline kliendisuhe. Meeskonnatöö.

3.2 TEENINDUS- JA MÜÜGIPROTSESS Moraal ja moraalnormid. Eetika ja äri. Teenindaja kutse-eetika. Kohustus ja vastutus. Distsipliin. Infotehnoloogia ja eetika. Konkurents ja eetika. Tarbijasuhete eetika. Reklaam ja eetika.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- teeninduse kui olulise majandusvaldkonna olemust;
- teenindusliku mõttekultuuri olemust;
- kliendikeskse teenindamise olemust;
- erinevaid kliendirühmi;
- kutse-eetika põhitõdesid;
- teenindaja vastutust klientide ohutuse ja turvalisuse eest;
- erinevaid suhtlemisvahendeid ja suhtlemistehnikaid;
- erinevaid müügitehnikaid;

oskab:

- teenindada erinevaid kliendirühmi ja kasutada erinevaid suhtlemistehnikaid;
- nõustada erineva kultuuritaustaga kliente;
- tagada klientidele ohutus ja turvalisus;
- kasutada erinevaid müügitehnikaid;
- tulla toime erinevates teenindussituatsioonides;
- reageerida õigesti kiituste korral;
- töötada meeskonnas

5. Hindamine

Hinnatavad ülesanded:

1. Teoreetiliste teadmiste test (klienditeeninduse, teeninduspsühholoogia, põhimõistete ja eetika-alaste terminite tundmine, probleem- ja situatsioonülesannete lahendamine)
2. Hinnatav praktiline ülesanne: vähemalt kahe (erivajadustega ja kultuuritasemega) kliendirühma teenindussituatsioonülesande lahendamine ja kolmetasandiline tagasiside (müüja /klient/õpetaja)

Hinnatakse:

- klienditeeninduse, teeninduspsühholoogia, põhimõistete ja eetika-alaste terminite tundmist;
- verbaalsete ja mitteverbaalsete suhtlemisvahendite kasutamise oskust;
- teenindus- ja müügisituatsioonides toimetulekut;
- teenindus- ja müügiolaseid praktilisi oskusi;
- oskust lahendada erinevaid probleemsituatsioone;
- erinevate klientirühmade teenindamise oskust;
- oskust käsitleda kliendi vastuväiteid positiivse lahenduse leidmiseks;
- oskust teostada lisamüüki

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja hinnatavate ülesannete hinnete põhjal. Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatavate ülesannete hinne 60% mooduli hindest

MÜÜGITÖÖ ÕPE

5õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija omandab oskused müügitööd korraldada. Omandab teadmised ja oskused oma töökoha korrashoiust, kaubandusettevõtte abi- ja põhitööoperatsioonidest, kaubandustöötaja kohustustest ja õigustest. Oskab töötada erinevatel kaubanduslikel seadmetel. Tunneb kehtivaid maksevahendeid. Oskab teostada erinevaid tööoperatsioone, mis on seotud kaupade tellimise, kaupade müügiks ettevalmistamise, hoiustamise ja müügiga, tunneb kaupade arvestuse ja aruandluse ja hinnakujunduse põhimõtteid kaubandusettevõttes. Tunneb toidu- ja tööstuskaupade kohustuslikku- ja ohumärgistust, kaupade kodeerimise põhimõtteid. Oskab pakkida kingitusi. Oskab töötades jälgida puhtuse ja hügieeninõudeid. Tunneb müügitöökäes vajalikke õigusakte

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Müügitöö alused läbimine.

3. Õppesisu

3.1. MÜÜGIÕPETUS. Töökoha ratsionaalne korraldamine. Kaubandusettevõtte töö abi- ja põhioperatsioonid. Kaupade tellimine, müügiks ettevalmistamine. Kaupade müügikampaaniad. Kaubandusettevõtetes pakutavad lisateenused ja nende laiendamise võimalused. Kauplusesisene info. Kaupade arvestus ja hinnakujundus. Toidu- ja tööstuskaupade kohustuslik- ja ohutusmärgistus. Ostjatevoolu ja töögraafikute seos. Kaubavarud kaupluses.

3.2 PUHTUSE- JA HÜGIEENIÕPE Korrastus-puhastustööde tähtsus. Puhastusained, puhastusainete lahused ja desinfitseerivad lahused, nende valmistamine. Koristusvahendid ja -meetodid. Erinevate pindade hooldus. Kasulikud ja kahjulikud mikroorganismid. Toidukäitleja isiklik hügieen. Toidukäitleja kohustused. Toiduhügieen. Nõuded toiduainete töötlemiseks, pooltoodete säilitamiseks, valmistoodete transportimiseks.

3.3 KAUBANDUSLIKUD SEADMED Kaubanduslik inventar ja kaupluse sisustus. Kaupluses kasutatavad tõste- ja transpordiseadmed, kuum- ja külmtöötlemisseadmed. Kaupade kodeerimine ja turvastamine. Kaalud, nende liigitus ja kasutamine. Kassapidaja töökoha korraldus. Erinevad kassaaparaadid, nende kasutamine ja igapäevahooldus. Ostjatega arvlemise kord ja võtted. Erinevad makseviisid ja maksevahendid. Arvlemine kliendiga. Sularahaarve. Igapäevane rahatulem.

3.4 PAKKIMINE Pakkematerjalid ja abimaterjalid. Töövahendid. Toodete pakkimise võimalused. Materjalide ratsionaalne kasutamine. Erinevad pakkimise tehnikad. Erikujuliste kingituste pakkimine, kaunistamine. Kliendi soovide selgitamine ja pakkimise teostamine.

3.5 KAUBANDUSÕIGUS Kaubandustegevust reguleerivad õigusaktid. Kaubandustegevuse seadus. Tarbijakaitse seadus. Võlaõigusseadus. Kaubamärgiseadus. Toiduseadus. Toote ohutuse seadus. Alkoholiseadus. Toiduseadus.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- töökoha korraldamise põhimõtteid;
- müügikampaaniate ülesehitust ja põhimõtteid;
- kaubandusettevõtete lisateenused ja laiendamise võimalusi;
- töögraafikute koostamise põhimõtteid;

- hügieeni reegleid;
- toidukäitleja õigusi ja kohustusi;
- toidu kaudu levivaid haigusi;
- nõudeid toiduainete säilitamiseks;
- erinevaid puhastusmeetodeid;
- kaubandustegevust käsitlevaid seadusakte;
- kaupluse sisustusvõimalusi;
- kaupluses kasutatavaid seadmeid;
- kaupade kodeerimise ja tuvastamise võimalusi;
- ostjatega arvlamise korda ja võtteid;
- erinevaid pakkematerjale ja nende kasutusvõimalusi;
- erinevate kingituste pakkimise tehnikaid

oskab:

- jälgida müügiriulite täituvusastet;
- toiduaineid õigesti hoiustada ja säilitada;
- kaupu varustada hinnasiltide, turvaelementidega;
- korraldada oma töökohta kassas;
- töötada ja arveldada kassas;
- puhastada erinevaid tööpindu ja töövahendeid;
- rakendada kaupade ümbervahetamise ja tagasivõtmisega seotud eeskirju
- käsitseda erinevaid seadmeid ja inventari
- valmistada kinkepakke

5. Hindamine

1. Hinnatav ülesanne: Kirjalik situatsioonülesanne kaupade väljapaneku rakendamiseks ja eeskirjade tundmiseks ja test kaubandusseaduste tundmisest
2. Hinnatav ülesanne: Tööjuhendi järgi tööpinna (töövahendite) puhastamiseks vajalike puhastusvahendite valimine, doseerimine ja praktiline puhastamine.
3. Hinnatav ülesanne: Praktiline situatsioonülesanne kliendi teenindamine ja kassas arveldamine
4. Hinnatav ülesanne: Etteantud materjalist kingituse pakkimine ja kaunistamine.

Hinnatakse:

- kaupade väljapaneku põhimõtete rakendamise oskust ja eeskirjade tundmist;
- puhastusmeetodite ja vahendite tundmist;
- kaupade säilitamise põhimõtete tundmist;
- seadusandluse tundmist;
- klienditeeninduses toimetulekut ja arveldamise oskust ja õigsust;
- pakkimise kiirust ja kvaliteeti ning loomingulisust

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja hinnatavate ülesannete hinnete põhjal. Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatavate ülesannete hinne 60% mooduli hindest

KAUPADE ARVESTUS JA ARUANLUS

3 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija teab ja oskab koostada kaubalis-rahalise väärtuse aruannet, kujundada kaupade müügihinda, lähtudes ettevõtte hinnapoliitikast, kaupade inventeerimisest, raha käitlemisest ja inkassatsiooni põhimõtetest. Õppija oskab koostada kassa- ja saatedokumente. Teab matemaatika rakendusvõimaluste kasutamist majandusnähtuste lahtimõtestamisel kaubandusvaldkonnas, kaubalis-rahaliste tehingute arvutamise, võrdlemise, teisendamise ja analüüsimise põhimõtteid ja oskab neid teostada. Õpetusega arendatakse praktilisi oskusi edasiseks efektiivseks tegutsemiseks.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad

3. Õppesisu

3.1. KAUBANDUSLIKUD ARVUTUSED. Mõõtühikute süsteemid. Meetermöödustik. Pikkusühikud. Pindalaühikud. Ruumalaühikud. Massiühikud. Mittesüsteemsed mõõtühikud. Peast arvutamise võtted. Summa ja vahe korrutamise omaduste kasutamine arvutamise lihtsustamiseks. Summa jagumise omadus peast arvutamise lihtsustamiseks. Arvutusreeglid ja võtted majanduslikeks arvutusteks. Kümnenndsüsteem ja kümnendmurrud. Arvude ümardamine ja ligikaudsed arvutused. Protsentiarvutuste põhivõtted ja nende rakendamine kaubanduslikes arvutustes. Kauba hinna kujundamine. Jaemüügiarve kohustuslikud rekvisiidid, nende täitmine. Käibemaksu arvutamine. Arvete tasumine. Valuutaga seotud arvutused. Valuuta ostu- ja müügikursid.

3.2. ARVESTUS JA ARUANLUS. Arvestuse ja aruandluse mõiste ja sisu. Aruandluse erinevad vormid. Arvestuses ja aruandluses kasutatavate dokumentide liigid. Kaupade saatedokumendid. Kaupade vastuvõtu protseduuri olemus ja vajalikkus. Kaupade koguseline vastuvõtt ja kontroll. Kaupade kvaliteedi dokumendid ja kvaliteediline vastuvõtt. Lahkhelide lahendamine. Aktide koostamine. Kaubaaruanne ja selle koostamine. Arvuti-põhine kaubaaruanne. Dokumentide rekvisiidid vormistamine ja kassaaruanded. Raha käitlemisele esitatavad nõuded. Kasutatavad juurdehindlused. Kaubakahjude tekkimine ja vähendamise võimalused. Materiaalne vastutus. Kaupade inventeerimine.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- kaubandusettevõtte aruandluse ja kaupade arvestuse olemust ja vorme;
- kaubandusettevõtetes kasutatavaid arvestuse ja aruandluse dokumente;
- erinevate dokumentide koostamise põhinõudeid;
- raha käitlemise ja inkassatsiooni põhimõtteid;
- kaupade inventeerimise põhimõtteid;
- kaubanduslike arvutuste tähtsust kaubandustegevuses;
- peast arvutamise võtteid ja nende praktilist rakendamist;
- toodete ja kauba juures kasutatavad mittesüsteemseid mõõtühikuid;
- ligikaudsete arvudega tehtavate tehete reegleid;
- protsentiarvutuste võtteid;
- lihtintressiga seotud mõisteid ja lihtintressi arvutamist

oskab:

- koostada jaemüügiarvet;
- peast arvutada ja kasutada seda oma igapäevatöös;
- vormistada saatedokumente;
- arvutada käibemaksu, juurdehindlust, allahindlust;
- koostada kaubaaruannet;
- inventeerida kaupu;
- teostada protsentarvutusi;

5. Hindamine

1. Hinnatav ülesanne: Etteantud tööjuhendi (ülesande) alusel müügiarve koostamine
2. Hinnatav ülesanne: Etteantud andmete põhjal koostada kaubandusettevõtte kaubalis-rahaline aruanne

Hinnatakse:

- ülesannete lahendamise õigsust

Mooduli hinne kujuneb protsessi koondhinnete ja hinnatavate ülesannete hinnete põhjal. Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatavate ülesannete hinne 60% mooduli hindest

KAUBAÕPETUS

10 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija omandab mitmekülgsed teadmised erinevatest kaupadest, kaupade liigitamise põhimõtetest ja sordimendist. Õpib tundma toidukaupade koostist, tooraineid, kasutusvõimalusi, toiteväärtust, hoiustamist, realiseerimisaegu, märgistust ja lisaaineid. Oskab hinnata organoleptiliselt toiduainete ja visuaalselt tööstuskaupade kvaliteeti, lahendada kvaliteediga seonduvaid pretensioone. Teab ja tunneb tööstuskaupade tarbimisomadusi ja hooldusnõudeid, tunneb toote märgistust ja märgistusele esitatavaid nõudeid, teab tuntumaid kaubamärke. Oskab organiseerida erinevate kaupade vastuvõttu, hoiustamist ja müüki lähtudes konkreetsele kaubale kehtestatud nõuetest. Oskab konsulteerida kliente lähtuvalt kauba tarbimisomadustest, ohutusest ning selgitada kaupade märgistuse tähendust ja sisu

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Kommunikatsiooni alused (Teema 3.1, 3.2, 3.3), müügitöö alused, klienditeeninduse alused

3. Õppesisu

3.1. TOIDUKAUBAÕPETUS. Kaubaõpetuse mõiste. Toidukaupade tarbimisomadused. Säilitamistingimused ja realiseerimisajad. Kvaliteet. Standardimine. Toiduainete keemiline koostis ja kalorsus. Toiduainete konserveerimisviisid, mikroorganismid. Kaubakaod. Lisaained. Tuntumad Eesti, Euroopa ja ülemaailmsed kaubamärgid. Märgistus, kvaliteedi- ja ökomärgid. Teravili ja selle saadused. Makaronid ja pastatooted. Leiva- ja saiatooted Pärm. Piim ja piimatooted. Kala ja kalasaadused. Mittealkohoolsed joogid. Alkohoolsed joogid. Maiustused. Kondiitritooted. Kulinaariatooted. Maitseained, toidukastmed. Suhkur. Suhkruasendajad. Mesi. Sool. Kohv. Tee. Toidurasvad. Toidukontsentraadid. Puu- ja köögiviljad. Seened. Konserveeritud, sügavkülmutatud ja kuivatatud tooted. Lastetoidud. Lemmikloomatoidud. Eritoit. Uuendtoit. Munad. Tubakatooted. Toiduseadus.

3.2 TÖÖSTUSKAUBAÕPETUS. Tööstuskaubaõpetuse mõiste ja sisu. Kvaliteet, sertifitseerimine. Märgistusnõuded, ökomärgid. Tuntumad kaubamärgid. Märgistusnõuded, ökomärgid. Tarbekeemia – puhastus ja pesemisvahendid. Klaas- ja keraamilised tooted. Metallmajapidamistooted. Plastmassid, plastmassnõud. Mänguasjad. Kosmeetikakaubad. Parfümeeriakaubad. Pudukaubad. Paberkaubad. Kirjatarbed. Koduelektronika. Kangaskaubad. Rõivastuskaubad. Jalatsid. Rõivastuskaupade suuruskaalad, jalatsite suuruskaalad. Kvaliteedi hindamine. Märgistusnõuded. Tuntumad kaubamärgid. Kaubamärgiseadus. Toodete ohutuse seadus.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- toiduainetes inimorganismile vajalikke keemilisi ühendeid;
- toiduainete keemilist koostist ja kalorsust;
- toiduainete säilitamise viise ja säilitamist mõjutavaid tegureid;
- toodete kvaliteedi näitajaid ja omadusi;
- toidukaupade kvaliteeti määramise meetodit (organoleptiline)
- toidu kvaliteediga seonduvat seadusandlust;
- toiduohutust, toodete sertifitseerimist ja selle tähtsust;

- standardiinfo saamise allikaid Eestis;
- tööstuskaupade kaubagrupi sortimenti;
- tööstuskaupade kvaliteedi näitajaid, tarbimis- ja kasutamishõudeid;
- toodete märgistust ja märgistusele esitatavaid nõudeid;
- tuntumaid kaubamärke ja tootjaid

oskab:

- nõustada kliente;
- soovitada ja pakkuda kaupu;
- määrata tööstuskaupade kvaliteeti visuaalselt;
- lugeda ja selgitada kaupade märgistuse tähendust ja sisu,
- välja selgitada kliendi vajadused ja soovitada kaasnevaid kaupu;
- teenindada erivajadustega kliente;
- kaupu müügiks ette valmistada;
- hoida korras oma töökohta
- kujundada kaupade väljapanekuid ja hinnainfoga varustamist
- ennetada kaubakadude teket
- kasutada seadusandluses toodud nõudeid oma igapäevatoos

5. Hindamine

1. Hinnatav ülesanne: avatud/kinniste küsimustega teoreetiliste teadmiste test (kaubatundmisalased põhimõisted, kaupade tootmiseks kasutatavad toorained, kaubamärgid, kaupade märgistus)
2. Hinnatav ülesanne: etteantud kaubagrupil põhineva situatsioonülesande lahendamine
3. Hinnatav ülesanne: juhendi alusel praktiline müügisituatsioon – klientide vajaduse välja selgitamine ja vastava kauba soovitamine ja valiku selgitamine (toidukaubad ja tööstuskaubad)
4. Hinnatav ülesanne: Referaadi koostamine vabalt valitud kaubagrupi kohta
5. Hinnatav ülesanne: Vastavalt juhendile rõivaalase lõputöö koostamine.

Hinnatakse:

- kaubandusalaste põhimõistete tundmist;
- märgistuse tundmist;
- klientide vajaduste välja selgitamise oskust;
- sordimendist lähtuvalt kliendi vajaduste väljaselgitamise oskust;
- pretensioonide lahendamise oskust;
- kauba väljapaneku põhimõtete kasutamise oskust;
- märgistamisalase seadusandluse tundmist;
- kollektsiooni koostamise oskust kliendi eripärast lähtuvalt;
- komplekti kirjeldamise oskust erialalises vene ja inglise keeles;
- esitlust

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja hinnatavate ülesannete hinnete põhjal. Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatavate ülesannete hinne 60% mooduli hindest

ERIALANE SOOME KEELE ÕPE

2 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija omandab suulise väljendusoskuse, kirjalike tekstide mõistmise ja koostamise ning kuulamisoskuse. Oskab soome keelt suhtel ja teab erialalist sõnavara. Oskab tutvustada ennast ja oma eriala. Oskab kliente teenindada ja toodet müüa soome keeles. Oskab kasutada erialakirjandust vajaliku info leidmiseks

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad.

3. Õppesisu

3.1 GRAMMATIKA JA SUHTLUSKEEL Mina ja minu töö. Enesetutvustus. Tervitamine ja hüvastijätmine. Tutvumine. Viisakusväljendid. Kliendiga suhtlemise sõnavara.

3.2 ERIALANE SÕNAVARA JA SUHTLEMINE

3.2.1 OSTJATEGA SUHTLEMINE JA KAUBA TUTVUSTAMINE Kaubandusvaldkonna terminoloogia ja sõnavara ja väljendusoskus. Kaupade nimetused, mõõtühikud. Kuupäevad ja tähtpäevad, kellaajad. Küsimuste esitamine. Transpordi ja objekti leidmiseks tee juhatamine. Klientidega suhtlemine lihtsamates suhtlussituatsioonides. Erialaliste tekstide kuulamine, kirjutamine ja mõistmine. Erialaline informatsiooni, selle leidmise võimalused

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- eriala põhiterminoloogiat ja sõnavara
- viisakusväljendeid
- kaupade nimetusi
- numbreid, mõõtühikuid ja kellaega

oskab:

- kasutada erialakeelt töökeskkonnas ja suhtlustasandil
- tutvustada ennast, ja oma eriala
- suhelda kliendiga kasutades erialalist sõnavara
- kirjutada, lugeda ja mõista erialalisi tekste
- kasutada erialast kirjandust info leidmiseks

5. Hindamine

1. Hinnatav ülesanne: Erialaliste sõnade kontrolltöö ja soome keelse lühiteksti kirjutamine etteantud teemal

2. Hinnatav ülesanne: praktiline müügisituatsioon – kliendi vajaduse välja selgitamine ja vastava kauba soovitamine

Hinnatakse:

- sõnavara kasutust

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja hinnatavate ülesannete hinnete põhjal. Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatavate ülesannete hinne 60% mooduli hindest

ERIALANE INGLISE/SAKSA KEELE ÕPE II

2 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija oskab kliendiga suhelda. Omandab erialalise sõnavara. Oskab kliente teenindada ja müüa kaupu suheldes inglise/saksa keeles. Oskab hankida ja töödelda erialakirjandust, täita lihtsamaid tüüpdokumente ja kirjutada lühiteksti tarbetekste.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Erialalise inglise/saksakeele õpe I

5. Õppesisu

5.1 GRAMMATIKA JA SUHTLUSKEEL

3.1.1KEELEKASUTUSE ARENDAMINE (SUHTLEMINE) Kliendiga suhtlemine. Kliendi soovide selgitamine. Täpsustavate küsimuste esitamine. Kliendi nõustamine. Ostjaga arvlemine. Toote kasutusjuhendid. Erialalise kirjanduse hankimine ja töötlemine. Erialaliste tekstide lugemine ja kirjutamine. Tüüpdokumentide täitmine. Tarbetekstide kirjutamine.

5.2 KAUBANDUSALANE SÕNAVARA

3.2.1OSTJATEGA SUHTLEMINE JA KAUBATUTVUSTAMINE Klienditeenindusega seotud väljendid ja nende kasutamine. Kaupade ja nende kasutusvõimaluste tutvustamine. Klientidele vajaliku info edastamine. Kaupade tellimine. Telefonisuhtlus.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- erialast sõnavara
- kuidas ja kust leida erialast kirjandust ning kuidas seda kasutada
- kaupade nimetusi;
  - teeninduslikku sõnavara

oskab:

- kliente nõustada ja esitada küsimusi;
- kaupu tutvustada;
- kasutada erialakeelt töökeskkonnas ja suhtlustasandil;
- läbi viia telefonivestlust;
- vajadusel kaupa tellida

5. Hindamine

1. Hinnatav ülesanne: Erialaliste sõnade kontrolltöö; lühiteksti kirjutamine etteantud teemal
2. Hinnatav ülesanne: praktiline müügisituatsioon – kliendi vajaduse välja selgitamine ja vastava kauba soovitamine

Hinnatakse:

- sõnavara ulatust ja kasutust
- grammatika tundmist

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja hinnatavate ülesannete hinnete põhjal. Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatavate ülesannete hinne 60% mooduli hindest

ERIALANE VENE KEELE ÕPE II

2 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija oskab klientiga suhelda. Teab vene keeles erialast sõnavara. Oskab kliente teenindada ja müüa kaupu, suheldes vene keeles. Teab erialalise kirjanduse hankimise võimalusi, tunneb kaupade nimetusi vene keeles, mõõtühikuid, oskab kasutada erialakeelt töökeskkonnas ja suhtlustasandil. Oskab läbi viia telefonivestlust. Õpib hankima, süstematiseerima venekeelset tööalast informatsiooni. Omandab oskused täita lihtsaid tüüpdokumente ja kirjutada lühikesi tarbetekste.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Erialane vene keele õpe I läbimine.

3. Õppesisu

3.1 GRAMMATIKA JA SUHTLUSKEEL

3.1.1KEELEKASUTUSE ARENDAMINE (SUHTLEMINE) Kliendiga suhtlemine. Viisakusväljendid. Kliendi soovide selgitamine. Täpsustavate küsimuste esitamine. Kliendi nõustamine. Toote kasutusjuhendid. Erialalise kirjanduse hankimine ja töötlemine. Erialaliste tekstide lugemine ja kirjutamine. Tüüpdokumentide täitmine.

3.2KAUBANDUSALANE SÕNAVARA

3.2.1OSTJATEGA SUHTLEMINE JA KAUBATUTVUSTAMINE Klienditeenindusega seotud väljendid ja nende kasutamine. Kaupade ja nende kasutusvõimaluste tutvustamine. Ostjaga arvlemine. Klientidele vajaliku info edastamine. Kaupade tellimine. Telefonisuhtlus.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- erialast sõnavara
- kuidas ja kust leida erialast kirjandust ning kuidas seda kasutada
- kaupade nimetusi;
  - mõõtühikuid

oskab:

- kliente nõustada ja esitada küsimusi;
- kaupu tutvustada;
- kasutada erialakeelt töökeskkonnas ja suhtlustasandil;
- läbi viia telefonivestlust;

5. Hindamine

1. Hinnatav ülesanne: Erialaliste sõnade kontrolltöö ja vene keelse lühiteksti kirjutamine etteantud teemal

2. Hinnatav ülesanne: praktiline müügisituatsioon – kliendi vajaduse välja selgitamine ja vastava kauba soovitamine

Hinnatakse:

- sõnavara ulatust ja kasutust;
- grammatika tundmist

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja hinnatavate ülesannete hinnete põhjal. Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatavate ülesannete hinne 60% mooduli hindest

VALIKÖPINGUD

STIILIÕPETUS

1õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija omandab teadmised, oskused rõivast kui disaini objektist, kehatüüpidest, rõivaste sobitamisest vastavalt kliendi kehaproportsioonidele, kliendi nõustamist sobivate rõivaste ja rõivalisanditega.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Materjaliõpetuse, erialase joonistamise, tootesõlmede töötlemise mooduli läbimine

3. Õppesisu

3.1 RIIETUMISE KUNST. Rõiva funktsioonid. Kaasaegsed moesuunad. Moeterminid. Riietumise stiilid. Kompositsioon rõivastuses. Kompositsiooni elemendid. Rütm. Jooned rõivastuses. Optilised illusioonid moes rakendatuna. Tausta mõju.

3.2 VÄRVID JA NENDE KASUTAMINE. Neutraalsed ja aktsent-värvid. Akromaatiliste värvide plussid ja miinused. Värvitoonide ja värvide sobivus rõivas. Naine ja aastaeg - kevad, suvi, sügis, talv.

3.3 KEHA PROPORTSIOONID. Inimfiguuri üldiseloomustus. Keha mõõtude suhted. Pikkus ja luustik. Figuuritüübid (mehed, naised), soovitatavad rõivad, rõivalisandid, kangad, kanga mustrid, lõiked, rõivaste pikkused, värvid. Keha väikeste vigade peitmine. Keha vooruste näitamine.

3.4 ISIKSUS JA STIIL. Klassikaline, romantiline, dramaatiline, loominguline, sportlik, looduslähedane jt. Rõivastumispildi kujunemine. Imago. Välimuse, isiksuse ja rõivastuse omavaheline kooskõla.

3.5 KANGASTE VALIK. Kangaste faktuur, mustrid ja värvid. Materjalide valimine ameti-, vaba aja, piduliku, igapäeva riietusele.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- kaasaegseid moesuundi;
- moetermineid;
- riietumise stiile;
- figuuritüüpe;
- isiksuse stiile;
- keha mõõtude suhteid;
- optilisi illusioone;
- keha proportsioonivigade peitmise võimalusi;
- riietumise üldiseid nõudeid;

oskab:

- näha kliendi isikupära;
- soovitada rõivaid vastavalt kehaproportsioonidele, eale, rõivastumisstiilile;
- soovitada rõivaid ,tegumoode;
- soovitada sobilikke kangaid, mustreid;
- soovitada rõivalisandeid;
- rakendada teadmisi erialalises töös

5. Hindamine

Hinnatav ülesanne: tööjuhendi alusel koostada õpimapp harjutus- ja loovtöödest.

Hinnatakse:

- moeterminite tundmist ja kasutamist;
- kliendi isikupära märkamist;
- isikupära rõhutamise ettepanekut;
- sobilike kangaste, mustrite, värvide valikut;
- rõivaste tundmist

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja hinnatava ülesande hinde põhjal
Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatava ülesande hinne 60% mooduli hindest.

VÄRVUSÕPETUS JA MOEJOONISTAMINE

1õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija omandab teadmised ja oskused värvidest ja värvi mõjust inimesele, värvide valikust rõivastuses, figuuri kujutamises ja moejoonise joonistamisest.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad

3. Õppesisu

3.1 VÄRVUSÕPETUS. Värvide liigitus. Värvide omadused. Värviharmonia. Värvide segamine ja segunemine, nende kontrastid ja kooskõlad. Värvide mõju riides ja värvide sobitamine. Erinevad värvikombinatsioonid ja värvilahendused.

3.2 KOMPOSITSIOONI ALUSED. Joonistamise töövahendid. Perspektiivi alused ja kompositsiooni põhialused. Inimkeha proportsioonid. Suurussuhted, piirjoone, varjundi ja faktuuri kasutamine geomeetriliste kehade kujutamisel.

3.3 MOE JOONISTAMINE. Figuuri kujutamine erinevates vaadetes. Rõivaste joonistamine erinevates vaadetes.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- kromaatilisi ja akromaatilisi värve;
- värvide varjundeid ja pooltoone;
- värvide vastastikust mõju;
- värvide sobitamise põhimõtteid;
- perspektiivi ja kompositsiooni põhialuseid;
- inimkeha proportsioone

oskab:

- koostada värviringi;
- sobitada värve rõivastuses;
- joonistada figuuri;
- joonistada rõivaid erinevates vaadetes;

5. Hindamine

Hinnatav ülesanne: vastavalt kirjeldusele ühe kujunduselemendi kasutamine erinevatel rõivastel.

Hinnatakse:

- rõivaste tegumoe joonistamist;
- kirjelduse järgi moejoonise visandamist;

- rõivaste visandamist erinevates vaadetes;
- värvilahendusi.

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja hinnatava ülesande hinde põhjal. Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatava ülesande hinne 60% mooduli hindest.

MATERJALIÕPETUS JA RÕIVASTUSKAUBAD

3õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija omandab teadmised ja oskused tekstiilkiudude, tekstiilmaterjalide ja rõivamaterjalide liigitusest ja omadustest, tekstiil- ja rõivastuskaupadest, kaupade sortimendist, rõivaste hooldusest ja hoidmisest, furnituuri, abi- ja kaunistusmaterjalide sortimendist.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puudub

3. Õppesisu

3.1 MATERJALIÕPETUS

3.1.1 TEKSTIILMATERJALID Tekstiilkiudude üldandmed, mõisted, liigitus, koodlühendid. Tekstiilkiude omadused. Looduslikud ja keemilised kiud (looduslikud kiud: puuvill, lina, vill, siid ; tehiskiud: viskoos, kupro, modaal, lyocell, atsetaat,; sünteetilised kiud: polüester, polüamiid, akrüül, elastaan, mineraalkiud: klaaskiud, metallkiud)

3.1.2 TEKSTIILMATERJALIDE TOOTMINE. Ketramise alused. Lõngade ja niitide saamine, otstarve. Kanga kudumine. Kangaste struktuurtüübid – kootud kangad, trikotaažmaterjalid, lausmaterjalid, nende omadused. Kangaste sidused. Kangaste viimistlemine.

3.1.3 ÕMBLUS- JA RÕIVAMATERJALID Kangaste hügieenilised ja tehnoloogilised omadused. Kanga parema ja pahema poole määramine, lõime suuna määramine. Rõivatekstiilide liigitus otstarbe järgi: pealismaterjalid (mantli-, kostüümi-, kleidi, pealis- ja aluspesuriided), voodri-, tugevdus- ja soojendusmaterjalid, nende liigid, omadused ja kasutamine. Rõivastus- ja tekstiilkaupade hoidmine ja hooldus. Hooldusmargistus. Kanga kulu arvestamine erineva tegumoega rõivatoodete valmistamiseks. Abimaterjalide valik erinevate rõivatoodete valmistamiseks (liimmaterjal, vooder, vatiin, tuuletõke), kaunistusmaterjalid, lukud, niidid, nõöbid jm)

3.1.4 NAHKMATERJAL Karusnahk. Naturaalnahk. Tehisnahk. Nahkmaterjalide hooldamine.

3.2 RÕIVASTUSKAUBAD JA AKSESSUAARID. Rõivastuskaubad (sortiment, margistamine, suurusnumbrid, hooldusmargistus) Pesutooted (rinnahoidjad, aluspüksid, särgid, korsetid, öösärgid, bodi) Rõivaste furnituur (Nõöbid, fiksaatorid, aasad, rõhknõöbid, pandlad). Tekstiilpudukaubad (niidid, paelad, pitsid, tüll) Rõivalisandid /aksessuaarid (peakatted, sallid, rätid, suka- ja sukatooted jm.)

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- tekstiilkiudude liigitust;
- kangaste siduseid;
- tekstiilmaterjalide tootmisprotsesse;
- lõngade ja niitide omadusi;
- rõivatekstiilide liigitust;
- kangaste omadusi ja nende tähtsust kanga valikul;
- kangakulu arvestamise põhimõtteid;
- nahkmaterjalide omadusi ja hooldustingimusi;
- erinevaid voodri-, tugevdus- ja soojendusmaterjalide sortimenti;

- rõivastuskaupade sortimenti ja suurusnumbreid;
- rõivalisandite sortimenti;
- rõivakaupade märgistamise nõudeid;
- hooldusnõudeid

oskab:

- eristada looduslikke ja keemilisi kiude;
- määrata kanga paremat ja pahemat poolt ja lõimelõnga suunda;
- hinnata erinevate materjalide omadusi vastavalt kanga kasutusvaldkonnale;
- valida tootele sobivate pealis- ja abimaterjali;
- arvestada erinevate rõivaste valmistamiseks vajalikku materjali (abimaterjali) kogust;
- sobitada rõivale sobilikku furnituuri ja kaunistusmaterjale;
- selgitada rõivatoodete omadusi ja kasutustingimusi

5. Hindamine

1. Hinnatav ülesanne: etteantud tekstiilmaterjali näidiste järgi ja vastavalt juhendile määrata: sidus, viimistlus, materjali otstarve, lõimelõnga suund, kanga parem/ pahem pool, kandmise omadused

2. Hinnatav ülesanne: situatsioonülesande lahendamine (kliendi soovide väljaselgitamine, suurusnumbri leidmine, sobilike toodete soovitamine, märgistuse/hoolduse selgitamine)

3. Hinnatav ülesanne: etteantud tegumoega rõivale vajaliku põhi- ja abimaterjalide arvestamine ja vajaliku furnituuri soovitamine

Hinnatakse:

- viimistluse tundmist;
- materjalide kasutusvaldkonna tundmist;
- kanga parema ja pahema poole ja lõime suuna määramist;
- materjalide tehnoloogiliste omaduste tundmist;
- rõivaste märgistuse tundmist;
- suurusnumbrite tundmist;
- materjalide kulu arvestuse vastavust tegumoele ja materjalile;
- mudelile sobilike abimaterjalide ja furnituuri valikut

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja hinnatava ülesande hinde põhjal. Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatava ülesande hinne 60% mooduli hindest.

RÕIVAKOLLEKTSIOONIDE KOOSTAMINE

1õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija omandab teadmised ja oskused rõivakollektsioonide koostamisest, värvidest ja värvide mõjust inimesele. Kliendi nõustamisest arvestades tema isikupära, keha proportsioone ja iga.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Läbitud materjaliõpetus ja rõivastuskaubad; värvusõpetus ja moejoonistamine; stiiliõpetuse moodulid.

3. Õppesisu

3.1 ISIKSUSE ERINEVAD STIILID Loominguline, dramaatiline, romantiline, klassikaline, naturaalne, linnadaam

3.2 IGARDEROOBI KOOSTAMINE Kliendi isikupära märkamine ja kaardistamine. Rõivaste soovitamise ja sobitamise. Äririietus, kontoririietus, vabaajarõivastus, vastuvõtud, pidulikud sündmused.

3.3 AKSESSUAARID Jalatsid, kotid, vööd, sallid, kübarad, ehted.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- garderoobi koostamise põhimõtteid;
- keha proportsioonivigade peitmise võimalusi;
- riietumise stiile

oskab:

- rakendada oma teadmisi erialases töös;
- märgata kliendi isikupära;
- soovitada rõivaid vastavalt keha proportsioonidele ja eale;
- rõivaid soovitada ja kombineerida

5. Hindamine

Hinnatav ülesanne: Koostada kliendile garderoob kontori-, vabaaja- ja piduliku sündmuse tarbeks.

Hinnatakse:

- kliendi proportsioonide ja isikupära märkamist;
- kehaproportsioonide vigade peitmise oskust;
- kehaproportsioonide tugevuste esile toomise oskust;
- rõivastusstiilide tundmist;
- rõivaste kombineerimise oskust;
- aksessuaaride valikut ja sobivust rõivakomplektiga

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja hinnatava ülesande hinde põhjal.

Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatava ülesande hinne 60% mooduli hindest.

ÕMBLUSTEHNOLOGIA ALUSÕPE

4õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija omandab teadmised ja oskused õmbusseadmetest ja nende praktilisest käsitlemisest, õmblustöö töövahenditest ja töövõtetest, käsitsi-, masin- ja pressimistööst; kodutekstiilide praktilisest õmblemisest.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Puuduvad

3. Öppesisu

3.1 ÕMBLUSSEADMED

3.1.1 ÕMBLUSMASINAD Õmblusmasinate kasutusvaldkonnad. Lihtühendusõmblusmasina niiditamine. Pistepikkuse, niidipingi reguleerimine.. Abivahendid (presstallad, palistajad, kantijad, juhtjoonlauad). Kolme- ja nelja-, viieniidilised äärestusmasinad, niiditamine ja piste reguleerimine. Nõelte ja niitide valik. Katte- ja nõõpauguõmblusmasina niiditamine ja kasutusvõimalused.

3.1.2 KUUMNIISKE TÖÖTLUSE SEADMED. Kuumniiske töötlemise olemus. Kuumniiske töötlemise seadmed (triikraud, press, triikimislaud) nende kasutamine ja hooldamine. Kuumniiske töötlemise režiimid.

3.2 ÕMBLUSTEHNOLOGIA Töövahendid ja töövõtted. Õmblus-, lõikamis-, mõõtmisvahendid. Käsitsi pisted: eel-, kald-, peitpisted.. Eriotstarbelised pisted: nõõpaugu-, kinnituslikud pisted furnituuri õmblemiseks. Kangasharjutused. Õmbused: sirged, kaarjad, reljeefsed, kapp- ja pealustus- kahekordsed õmbused. Erinevate materjalide omavaheline ühendamine. Õmblustele ja õmblustesse kaunistuskantide ja paelte õmblemine.

Palistamine: ühekordne-, kahekordne-, kandiga palistus. Lõikeservade töötlemine hargnemise vältimiseks (äärestamine, kantimine). Detailide kaunistamine: kandiga, pitsiga, voltidega. Kuumniiske töötlemine.

3.3 PRAKTILISED TÖÖD. Materjali kulu arvestamine kodutekstiili õmblemiseks. Kodutekstiilide töötlemine: voodipesu, laudlinad-, linikud-, kandekotid jm.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- universaalõmblusmasina kasutusvõimalusi;
- õmblusmasinate nõelte ja niitide valiku põhimõtteid;
- õmblustele esitatavaid kvaliteedinõudeid;
- käsitsi pisteid ja nende kasutusvõimalusi;
- kuumniiske töötlemise olemust ja režiime;
- defektsete õmbluste põhjuseid;
- nõõpaugumasina tööpõhimõtet.

oskab:

- niiditada lihtühendusõmblusmasinat, reguleerida niidipinget, vahetada nõela, puhastada seadmeid;
- paigaldada ja kasutada presstalda;
- niiditada ja reguleerida niidipinget, vahetada nõela äärestusmasinal, puhastada seadmeid;

- niidistada nõõpaugumasinat, reguleerida nõõpaugu pikkust ja valmistada nõõpauku;
- õmmelda kattermasinal;
- kvaliteetselt teostada käsitsi pisteid ja õmmelda furnituuri;
- õmmelda õmblusi ja palistusi;
- äärestada lõikeservi
- valida materjalile vastavat niiti ja õmblusmasina nõõla;
- valida triikimistemperatuuri ja teostada triikimist/pressimist;
- määrata kogust kodutekstiilide õmblemiseks;
- õmmelda kodutekstiiltooteid

5. Hindamine

Hinnatav ülesanne: Tõõjuhendi järgi kodutekstiili õmblemine.

Hinnatakse:

- materjalile vastava niidi ja õmblusmasina nõõla valikut;
- õmbluse kvaliteeti;
- kanga parema ja pahema poole ning lõõime suuna määramise õõigsust;
- praktilise tõõ valmistamise kvaliteeti;
- iseseisvat tõõd;
- lõõppviimistlust;

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja hinnatava ülesande hinde põõhjal. Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatava ülesande hinne 60% mooduli hindest.

TOOTESÕLMEDE TÖÖTLEMINE

4 õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija omandab vajalikud teadmised ja oskused väikedetailide tootesõlme terminoloogiast, sõlme töötlemise tehnoloogiast ja praktilisest töötlemisest.

2. Nõuded mooduli alustamiseks.

Läbitud materjaliõpetus ja rõivastuskaubad (teemad 3.1; 3.2, 3.3); õmblustehnoloogia alusõpe

3. Õppesisu

3.1 ÕMBLUSTEHNOLOOGIA JA PRAKTILISED TÖÖD

3.1.1 Toodete (seelik, püksid) proovimine ja prooviparanduste märkimine. Sissevõtete ja voltide töötlemine (ühe tipuga, kahe tipuga sissevõtted, õmmeldud voldid, õmblemata voldid, osaliselt õmmeldud voldid) Sissevõtete sügavuse ja kuju muutmine vastavalt kliendi kehakujule. Pükste/ seelikute pikemaks/lühemaks tegemise võimalused. Lõhikute töötlemine Pükste sääre laiuse muutmine. (õmblusvarude täpsustamine, äärestamine, õmblemine). Rebendite parandamise võimalused. Kinnise töötlemine (kaetud lukuga kinnis, peitlukuga kinnis, õmbluse vaheline kinnis) Vööjoone töötlemine (kandiga, värvliga)

3.1.2 Toodete (pluusi, kleidi) proovimine ja prooviparanduste märkimine, Allääre täpsustamine ja töötlemine. Sissevõtete õmblemine. Varruka pikkuse täpsustamine. Varrukasuu töötlemine (varruka lõhiku töötlemine, manseti töötlemine ja ühendamine) Nööpaugu suuruse määramine. Nööpaukude käsitsi valmistamine ja parandamine.

3.1.3 Voodriga toodete allääre töötlemine. Voodriga toote varrukasuu töötlemine (kinnine lõhik, lahtise nurgaga lõhik) Voodriga toote pikemaks/lühemaks tegemise võimalused. Voodriga toodete lukkude vahetus, tasku nurkade ja rebendite parandamise võimalused.

3.1.4 Põhi- ja abimaterjali kulu arvestamine rõivatoodete õmblemiseks

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- sissevõtete asukohti ja vajadust
- volte ja nende kasutusvõimalusi
- pükste säärest kitsamaks tegemise võimalusi
- proovide teostamise põhimõtteid

oskab :

- märkida parandusi,
- täpsustada õmblusvarusid ja toote pikkust,
- õmmelda sissevõtteid;
- õmmelda lõhikuid;
- töödelda allääri;
- töödelda varruka lõhikut ja mansetti
- töödelda voodriga toote varrukasuud ja alläärt;

- teostada kuumniisket töötlemist;
- teostada parandustöid;
- õmmelda nõöpe ja nõöpauke;

Hindamine

1. Hinnatav ülesanne: Vastavalt kliendi soovile teostada vähemalt kahe kergerõiva parandustöö
2. Hinnatav ülesanne. Vastavalt kliendi soovile teostada voodriga toote parandustöö

Hinnatakse:

- tootesõlmede töötlemise tehnoloogiat;
- leidlikkust töö teostamiseks;
- kasutatavate abimaterjalide valikut;
- tootesõlmede kvaliteeti,
- lõppviimistlust;
- tähtajast kinni pidamist

Mooduli hinne kujuneb protsessikoondhinnete ja hinnatavate ülesannete hinnete põhjal. Protsessi hinne moodustab 40%, hinnatava ülesande hinne 60% mooduli hindest.

PRAKTIKA

20õn

1. Eesmärk

Õpetusega taotletakse, et õppija omandab teadmised, oskused ning hoiakud töötamaks töökeskonnas, teenindada kliente, lahendada esile kerkivaid probleeme, motiveerida töötamaks valitud kutsealal, arendada isikuomadusi ja eneseanalüüsi oskust. Omandada oskused kaupu vastu võtta, müügiks ette valmistada ja paigutada müügikohtadele, süvendada teadmisi toidu-, tööstus- ja rõivakaupadest nende omadustest ja kasutusvõimalustest ning kasutada kaubanduslikke seadmeid ja arveldada kliendiga. Omandada oskused töötada meeskonnas.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

3. Õppesisu

3.1 MÜÜJA PRAKTIKA I Tutvumine ettevõttega: omandivorm, missioon, visioon, põhiväärtused, organisatsioonistruktuur, juriidilise isiku nimi, allüksuse täpne nimetus, asukoht, lahtiolekuaeg, käive, müügihind, töötajate arv. Töötamine ettevõtte erinevates tööloikudes: klientide teenindamine letis. Erinevate töökohtade tööks ettevalmistamine. Kaubatundmise-alaste oskuste arendamine. Kaupade sortiment, väljapaneku põhimõtete rakendamine. Kaupade hoidmine ja säilitamine ja vastuvõtt. Saatedokumentide alusel kaupade koguseline ja kvaliteediline vastuvõtt, dokumentide vormistamine. Kauba vastuvõtul esinevate lahknevuste käsitlemine ja üleskerkinud probleemide lahendamine. Enesekontrolli plaan. Meeskonnatöö väljendumine igapäevatoos.

3.2 MÜÜJA PRAKTIKA II Tutvumine ettevõttega: omandivorm, missioon, visioon, põhiväärtused, organisatsioonistruktuur, juriidilise isiku nimi, allüksuse täpne nimetus, asukoht, lahtiolekuaeg, käive, müügihind, töötajate arv. Töötamine ettevõtte erinevates tööloikudes: klientide teenindamine letis, kassas, proovikabiinis, infoletis. Ostusoovi väljaselgitamine. Klientide nõustamine ja lisamüük. Erinevate töökohtade tööks ettevalmistamine ja kaubanduslikke seadmete kasutamine. Kaubatundmise-alaste oskuste arendamine. Kaupade peamised hankekanalid ja suuremad koostööpartnerid. Kaupade tellimine. Kaupade hankimise viisid. Enesekontrolli plaan. Meeskonnatöö väljendumine igapäevatoos.

4. Hinnatavad õpitulemused

Õppija teab ja tunneb:

- ettevõtte tegevuse eesmärgid;
- töökorraldust ettevõttes;
- ettevõtte sisekorda ja tööohutuse nõudeid;
- ettevõttes kasutatavaid seadmeid ja töövahendeid

oskab:

- anda hinnangut oma kutsealastele oskustele ja tööle;
- täita praktikaprogrammis ettenähtud tööülesandeid;
- järgib hügieeni- ja tööohutuse nõudeid;
- suhelda juhendajaga, tunda end meeskonnaliikmena
- kriitiliselt hinnata oma praktikakogemusi, arvestades püstitatud eesmärgid;
- hinnata oma toimetulekut probleemituatsioonides;
- anda hinnangut oma koostöövõimele;
- teenindada ja nõustada kliente

5. Hindamine

I praktika hinde osatähtsus:

- ettevõtte hinnang 60 %
- koolipoolse juhendaja hinnang 20 %
- enesehinnang 10%
- praktika aruanne 10%

II praktika hinde osatähtsus:

- ettevõtte hinnang 70 %
- koolipoolse juhendaja hinnang 20 %
- enesehinnang 10%

Hindamisel arvestatakse:

- ettevõtte poolse juhendaja hinnangut praktika sooritamise tulemuste kohta
- praktikat juhendava kutseõpetaja hinnangut praktikale
- praktikaaruande sisukust ja vastavust lähteülesandele
- praktika aruande kaitsmist
- enesehinnangut

ÜLDHARIDUSAINED

EESTI KEEL

5õn

1. Üldalused

1.1. Eesti keele aineõpetuse kohustuslik maht on 5 õppenädalat

1.2. Ainekava kohustuslik õppesisu koosneb kahest osast: õigekeelsus (3 õn) ja väljendusõpetus (2 õn). Ainekava teemade täpne paigutus ja järjestus kooli ainekavas on kooli otsustada.

1.3. Kohustuslike õppeainete seast täiendavaks õppeks valib Tallinna Tööstushariduskeskus 1 õppenädala mahus õppeteema *Sõnavara ja sõnastus*.

1.3. Õpilane saab hinde iga õppenädala õpitulemuste eest. Nende hinnete alusel paneb õpetaja välja eesti keele kokkuvõtva hinde. Kui õpilane on valinud lisaks ühe õppenädala eesti keelest, arvestatakse eesti keele hinde väljapanekul ka selle õppenädala hinnet.

2. Nõuded aine alustamiseks

Põhikoolis omandatud teadmised ja oskused.

3. Õppe-eesmärgid

Eesti keele õpetamisega taotletakse, et õpilane:

- arendab oma suulist ja kirjalikku väljendusoskust;
- arendab suutlikkust vastu võtta, hinnata, kasutada ja edastada teavet;
- arendab oma õpioskusi ja tekstiga töötamise oskust;
- omandab suhtlemisvalmiduse;
- väärtustab emakeelt ja rahvuskultuuri.

4. Õppetegevus

Keeleõpetus on rakenduslik. Korratakse olulisemaid ortograafia- ja grammatikateemasid, laiendatakse sõnavara ning õpitakse tundma, eristama, mõistma ja koostama mitmesuguseid tekste. Õpetuse raskuspunkt on sisult loogilise ja sõnastuselt korrektse teksti loomisel; arendatakse nii suulist kui ka kirjalikku väljendusoskust. Õigekeelsusküsimuste lahendamiseks õpitakse kasutama sõnaraamatuid ja teisi keelekäsiraamatuid. Keeleõpetust integreeritakse võimaluse piires kirjandusõpetusega.

5. Õigekeelsus (3 õn)

5.1. Õppesisu

5.1.1. HÄÄLIKUÕPETUS. Keele häälikusüsteem. Silp ja silbitamine.

5.1.2. ÕIGEKIRJUTUS. Eesti keele õigekirja põhimõtted. Täheortograafia põhireeglid. Võõrsõnade olemus ja ortograafia: h, f ja š kvantiteedi märkimine. Algustähe ortograafia põhireeglid. Sõnade kokku- ja lahkukirjutamise põhimõtted ja reeglistik. Arvude märkimine kirjas. Sõnade poolitamine. Lühendamise põhimõtted, lühendite märkimine kirjas. Keelekäsiraamatute kasutamine õigekirja kontrollimiseks.

5.1.3. VORMIÕPETUS. Sõnaliigid. Käänete süsteem eesti keeles. Käändsõnavormide ja omadussõna võrdlusastmete moodustamine. Nimede käänamine. Arv- ja asesõna käänamise erijooni. Pöörsõna vormistik. Pöördeliste ja käändeliste vormide moodustamine. Eesti keele sõnaraamatu kasutamine vormide moodustamiseks ja kontrollimiseks.

5.1.4. LAUSEÕPETUS. Lause. Liht- ja liitlause. Üte, lisand, lauselühend. Otse- ja kaudkõne. Lausete kirjavahemärgistamine. Sõnade järjekord lauses. Ühildumine. Rektsioon.

5.1.5. KEELE SÕNAVARA. Keele sõnavara ja selle rikastamise võimalused. Kirjakeele ja argikeele sõnavara.

5.2. Õpitulemused

Õpilane:

- kasutab eesti kirjakeelt põhijoontes õigesti;
- teab keeleõpetuse põhimõisteid, sõnade põhiliigitust ja muutesüsteemi;
- teab ortograafia põhireeglistikku;
- oskab kasutada keelekäsiraamatuid sõnavalikul, õigekirja kontrollimisel ja vormimoodustuses.

6. Väljendusõpetus (1 õn)

6.1. Õppesisu

6.1.1. TEKST. Teksti mõiste. Teksti terviklikkus ja liigendamine, lõik, sidusus, alustus ja lõpetus. Suuline ja kirjalik tekst. Väljendusvahendite eripära sõltuvalt eesmärgist, adressaadist ja olukorrast. Erisuguste tekstide lugemine.

6.1.2. MEEDIA TEKST. Meediateksti olemus ja eripära. Uudis, olemuslugu, intervjuu, arvustus, reportaaž, reklaam.

6.1.3. TEABETEKST. Teabeteksti olemus ja eripära. Refereerimine, tsiteerimine, allikaviide, konspekteerimine.

6.1.4. ILUKIRJANDUSTEKST. Ilukirjandusliku teksti olemus ja eripära. Keelekasutuse kujundlikkus. Kirjeldus, jutustus, arutlus. Lüüriline eneseväljendus.

6.1.5. TARBETEKST. Tarbeteksti olemus ja eripära. Avaldus, elulookirjeldus, kiri, apellatsioon, volikiri, protokoll.

6.1.6. TEKSTI KOOSTAMINE. Teema. Materjali kogumine. Ainestiku järjestamise põhimõtted ja võimalused. Teksti viimistlemine. Arutlev kirjand. Sagedasemad sõnastus- ja stiilivead.

6.1.7. TEKSTI VORMISTAMINE. Pealkirjastamine, liigendus, paigutus.

6.1.8. SUULINE TEKST. Igapäevasuhtlus, vestlus, tutvustus, kaastundeavaldus. Kõneks valmistumine, esinemine. Olmekõned: tervitus, õnnitlus, tänukõne. Informeerivad kõned: ettekanne, sõnavõtt koosolekul.

6.2. Õpitulemused

Õpilane oskab:

- eristada eri tekstitüüpe, tunneb ära kujundliku keelekasutuse;
- oma mõtteid kõnes ja kirjas edasi anda, arvestades eesmärki, adressaati, olukorda;
- oma seisukohti põhjendada ja näiteid tuua;
- leida vajalikku teavet, seda kasutada ja edastada;
- loetut ja kuulutat kokkuvõtlikult refereerida, väljendada selle kohta oma arvamust; saadud ainekku uue teksti loomisel kasutada;
- vestlust alustada, vestelda ja kaasvestlejaid kuulata;
- koostada ja esitada olmekõnet;
- koostada ja korrektselt vormistada olulisi tarbekirju.

7. Sõnavara ja sõnastus (1 õn)

7.1. Õppesisu

7.1.1. SÕNA JA SELLE TÄHENDUS. Sõnade mitmetähenduslikkus. Paronüümia. Sageli väärast tähenduses kasutatavaid sõnu. Metafoorid keeles. Fraseologismid.

7.1.2. SÕNAVARA. Sõnavara mõiste ja koostis. Keele sõnavara rikastamise allikad ja viisid. Murdesõnad. Lühendamise ja tehissõnad.

7.1.3. LIITSÕNAMOODUSTUS. Veaohtlikke kokku- ja lahkukirjutamise juhtumeid.

7.1.4. SÕNATULETUS. Sagedasemate tuletiste tähendus ja ortograafia.

7.1.5. SÕNADE LAENAMINE. Näiteid varasematest laenudest; ladina ja kreeka kaudlaene. Tõlkelaenud. Võõrsõnad; võõrsõna tunnusjooned ja ortograafia. Tsitaatsõnad.

7.1.6. NIMED JA NIMEKASUTUS. Nimede ortograafia; nimede käänamise erijooni. Nimedest saadud üldsõnade ja võõrnimetuletiste ortograafia.

7.1.7. SÕNA TEKSTIS. Sõnavaliku olenevus väljenduse eesmärgist, kõne laadist, adressaadist, situatsioonist. Peamisi sõnastusvigu. Olulisemaid rektioone.

7.1.8. SÕNARAAMAT. Eesti keele sõnaraamatud ja nende kasutamine.

7.2. Õpitulemused

Õpilane

- teab sõnavaraõpetuse põhimõisteid;
- teab põhilisi sõnamoodustusviise;
- oskab valida ja kasutada väljendusvahendeid vastavalt suhtlusolukorrale ja adressaadile;

- oskab kasutada nimesid vastavalt eesti õigekeelsusnormidele;
- leida erinevatest sõnaraamatutest vajalikku infot.

8. Eesti keele õpitulemused

Õpilane kasutab eesti kirjakeelt kõnes ja kirjas põhijoontes õigesti:

- teab keeleõpetuse põhimõisteid ja õigekirjutuse põhireegleid;
- teab suulise ja kirjaliku keelekasutuse erinevusi;
- oskab väljendada oma mõtteid, arvamusi ja seisukohti kõnes ja kirjas;
- oskab leida ja kasutada teavet suuliste ja kirjalike tekstide koostamisel;
- oskab valida väljendusvahendeid vastavalt suhtlusolukorrale,
- oskab kasutada põhilisi keelekäsiraamatuid.

Hindamine:

- Õpiprotsessi jooksev hindamine.
- Kirjalik test.
- Suuline test.
- Praktiliste oskuste test – informatsiooni hankimine otsimine, süstematiseerimine ja analüüs.

KIRJANDUS

4õn

1. Üldalused

1.1. Kirjanduse aineõpetuse maht on 4 õppenädalat.

1.2. Ainekava kohustuslik õppesisu koosneb kahest osast: maailmakirjandus (1 õn) ja eesti kirjandus (1 õn). Ainekava teemade täpne paigutus ja järjestus kooli ainekavas on kooli otsustada. Poetika mõisteid õpitakse nii eesti kui ka maailmakirjanduse käsitlemisel.

1.3. Õppeaja jooksul on õpilane kohustatud läbi lugema vähemalt 8 ulatuslikumat ilukirjandusteost, mille valikule viidatakse ainekavas suurtähtedega.

1.4. Kohustuslike õppeainete seast täiendavaks õppeks kirjanduse valinud õpilane õpib 2 õppenädala mahus eesti nüüdiskirjandust või 20 sajandi maailmakirjandust.

1.5. Mõlema õppenädala õpitulemuste eest saab õpilane hinde. Nende hinnete alusel paneb õpetaja välja kirjanduse hinde.

2. Nõuded aine alustamiseks

Põhikoolis omandatud teadmised ja oskused

3. Õppe-eesmärgid

Kirjanduse õpetamisega taotletakse, et õpilane:

- saab ülevaate eesti ja maailmakirjanduse olulisematest esindajatest ning teostest;
- rikastab oma lugemiskogemust, arendab lugemiskultuuri;
- väärtustab ilukirjandust kui tunde- ja mõttemaailma rikastajat, minapildi avardajat;
- mõistab ilukirjanduse tähtsust rahvus- ja maailmakultuuri osana.

4. Õppetegevus

Kirjanduse õpetamisel kasutatakse originaaltekste või nende katkeid, mitte mugandusi. Õpetuse keskmes on kirjandusteos. Kirjandusloolist teavet kasutatakse peamiselt teoste lugemisele ja käsitlusele konteksti loomiseks. Kirjandusteaduslikke mõisteid õpitakse seostatuna teoste analüüsiga. Õpetuses kasutatakse kirjandusteaduse eri meetodeid lähilugemisest võrdlev-ajaloolise meetodini. Kirjandusteoste analüüsi metoodika valib õpetaja, arvestades õppe- ja kasvatusesemärke, teose eripära ning õpilaste huve ja võimeid.

5. Õppesisu

5.1. Poetika

5.1.1. ILUKIRJANDUSTEKSTI ERIPÄRA. Kujundlik keelekasutus. Kirjanduse põhiliigid ja -zanrid. Kõla-, kõne- ja lausekujundid. Metafoor.

5.1.2. LÜÜRIKA. Lüüriline eneseväljendus, temaatika; vormid, riim. Luuletus. Lüroepika.

5.1.3. DRAMAATIKA. Dialoog, sündmus, karakter, kompositsioon. Tragöödia, komöödia, draama. Dramatiseering, stsenaarium.

5.1.4. EEPIKA. Kirjeldus, alltekst; tegelane, vaatepunkt, süzee. Eepos, romaan, novell, jutustus, lühivormid.

5.2. Maailmakirjandus

5.2.1. ANTIK-, KESK- ja RENESSANSIAEG. Antiikmütoloogia. Näiteid eepostest. Antiikteater. Antiiktragöödia näide. Piibel: tegelasi ja tekstinäiteid. Renessansi iseloomustus. Boccaccio 1-2 novelli. SHAKESPEARE'i üks näidend.

5.2.2. VALGUSTUS JA ROMANTISM. Valgustuse iseloomustus. Goethe "Faust" I osa (katkendid). Romantismi iseloomustus. Scott "IVANHOE" või Hugo "JUMALAEMA KIRIK PARIISIS" või Mérimée "CARMEN" või C. või E. BRONTË üks proosateos. Byroni või Heine luule.

5.2.4. REALISM, MODERNISM JA POSTMODERNISM. Realismi ja modernismi iseloomustus. BALZACI või STENDHALI või FLAUBERT'i või TOLSTOI või DOSTOJEVSKI üks romaan. Tšehhovi 1-2 novelli. REMARQUE'i või HEMINGWAY üks romaan või Bulgakovi "MEISTER ja MARGARITA". Hesse või Kafka või Salingeri üks proosateos. Modernistlik luule. Näiteid 2-3 autori loomingust: Baudelaire, Mallarmé, Verlaine, Rimbaud, Whitman, Blok, Ahmatova, Jessenin, Lorca, Tagore, Leino, Eliot. Modernistlik ja absurditeater. Näiteid 1–2 autori loomingust: Ibsen, Pirandello, Brecht, Beckett, Ionesco, Williams, Albee (katked). Postmodernismi iseloomustus. Üks tänapäeva MAAILMAKIRJANDUSE TEOS õpilase valikul.

5.3. Eesti kirjandus

5.3.1. EESTI KIRJANDUSE TEKE JA ARENG. Rahvusromantismi iseloomustus. Kreutzwaldi muinasjutud. „Kalevipoeg“ (katked). Koidula luule. Liivi luule. KITZBERGI või VILDE üks näidend.

5.3.2. EESTI KIRJANDUS 20. SAJANDI I POOLEL. "Noor-Eesti" kirjanduse ja keele ja kunsti uuendajana. Näiteid Suitsu, Underi, Visnapuu, Sütiste, Alveri luulest. Tuglase 1–2 novelli. Näiteid Gailiti või Vallaku lühiproosast. Tammsaare "TÕDE ja ÕIGUS" I osa.

5.3.3. EESTI KIRJANDUS 1940–2000. Näiteid 2–3 autori luulest: Lepik, Laaban, Merilaas, Alliksaar, Vaarandi, Laht, Kaalep, Niit. Üks TRAADI või VALTONI või UNDI proosateos. Näiteid 2–3 autori luulest: Kaplinski, P.-E. Rummo, Runnel, Luik, Viiding, Kareva. Üks KROSSI romaan. Üks UUDISKIRJANDUSE TEOS õpilase valikul.

5. Õpitulemused

Õpilane:

- mõistab ilukirjanduse väärtust ja lugemise tähtsust;
- on lugenud vähemalt 8 ulatuslikumat ilukirjandusteost;
- teab eesti ja maailmakirjanduse olulisemaid esindajaid ja teoseid ainekava piires;
- teab poeetika põhimõisteid;
- oskab loetud kirjandusteoste kohta oma mõtteid ja arvamusi avaldada.

6. Eesti nüüdiskirjandus

6.1. Õppesisu

6.1.1. Kodu- ja väliseesti kirjanduse arenguhoon 1940. aastast tänapäevani. Gailiti või Ristikivi või Mälgu ühe romaani lähivaatlus. Viirlaid "Ristideta hauad" või Helbemäe "Ohvrilaev".

6.1.2 PROOSA. Näiteid Hindi või Smuuli proosast. Näiteid Kallase või Undi proosast. Näiteid Tuuliku või Peegli või Traadi loomingust.

6.1.2. LUULE. Näiteid Krossi, Niidu, Merilaasi, Sanga, Lepiku luulest. Näiteid kassetipõlvkonna luulest.

6.1.3. DRAMAATIKA. Vetemaa või Kruusvalli ühe näidendi lähivaatlus.

6.1.4. UUEM KIRJANDUS. Näiteid Valtoni, Muti, Saadi, Luige, Bergi, Sauteri, Tode teostest; 1-2-teose lähivaatlus.

6.2. Õpitulemused

Õpilane:

- teab üldjoontes kirjanduse arengujooni 1940. aastast tänapäevani;
- teab eesti nüüdiskirjanduse tähtsamaid esindajaid;
- oskab loetud teoste kohta suuliselt ja kirjalikult väljendada oma arvamusi;

7. Aeg ja inimesed 20. sajandi maailmakirjanduses

7.1. Õppesisu

7.1.1. LÄÄNE-EUROOPA KIRJANDUS. Hemingway ühe teose lähivaatlus. Näiteid Hesse või Th. Manni lühiproosast. Näiteid Hamsuni loomingust. Hašek "Vahva sõduri Švejki juhtumised maailmasõja päevil" (katked). Saint-Exupéry ühe teose lähivaatlus. Christie ühe teose lähivaatlus.

7.1.2. VENE KIRJANDUS. Bulgakovi ühe teose lähivaatlus. Näiteid Majakovski või Jessenini luulest. Näiteid Solzenitsõni loomingust.

7.1.3. DRAMATURGIA. 1-2 näidendi lähivaatlus.

7.1.4. UUDISKIRJANDUS. 1-2 teose lähivaatlus.

7.2. Õpitulemused

Õpilane:

- luges läbi 3-4 kirjandusteost, oskab loetud teoste kohta avaldada oma mõtteid ja arvamusi;
- teab käsitletud maailmakirjanduse autoreid ja teoseid, nende temaatikat;
- väärtustab kirjandust aja ja inimese kujutajana.

Hindamine:

- Õpiprotsessi jooksev hindamine.
- Referaat.
- Rühmatöö.
- Uurimustöö iseseisva tööna.

VEENE KEEL

3 õn.

Eesti õppekeelega õpperühmadele

Võõrkeele aineõpetuse kohustuslik maht eesti õppekeelega õpperühmades on 8 õppenädalat. Sellest õpitakse Tallinna THK 5 õppenädalat inglise keelt ja 3 õppenädalat vene keelt.

Eesmärgid

Omandada vajalik võõrkeele oskus, et oskaks ennast väljendada õpitud temaatika piires. Võimaldades suhelda õpitavas võõrkeeles ja jätkata enese täiendamist. Saada aru inimeste igapäevasest ja erialaga seotud võõrkeelsest kõnest, vestlusest. Omandades lugemisvilumuse ning oskuse mõista lihtsamaid erialaseid tekste. Õppides kasutama seletavat sõnaraamatut.

Nõuded mooduli alustamiseks

Vähemalt vene keele õpingud põhikoolis B-keelena.

Õppesisu:

- tunnetab võõrkeelte õppimise vajadust;
- saab aru inimeste igapäevasest ja erialaga seotud võõrkeelsest kõnest ja vestlusest;
- kasutab, täiendab ja arendab omandatud õpiviise- ja võtteid;
- omandab lugemisvilumuse, mõistab lihtsamaid erialaseid tekste;
- oskab kasutada seletavat sõnaraamatut;
- julgeb ja oskab suhelda õpitavas võõrkeeles;
- oskab ennast kirjalikult väljendada õpitud temaatika piires;
- teab õpitavate keelte maade kultuurile iseloomulikke käitumis- ja suhtlusnorme, nende kasutamist kõnes ja kirjas;
- oskab omandatud keeleoskust iseseisvalt arendada ja teisi võõrkeeli juurde õppida.

Õppesisu (3 õppenädalat)

1 õ.n. –korrektsioonikursus

1. Kõnearendus-, lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisteemad

1.1. PEREKOND JA KODU: abielu ja perekond, sugulased, rollid ja suhted perekonnas, majapidamistööd, kodu ja kasvatus, peretraditsioonid, unistuste kodu.

1.2. INIMENE JA ÜHISKOND: mina isiksusena teiste seas, iseloom, võimed, eelistused, nõrkused, suhted teistega.

1.3. LOODUS KUI ELUKESKKOND: loodus, kliima ja ilm, ilm erinevatel aastaegadel.

1.4. HARIDUS JA TÖÖ: haridussüsteem, koolitüübid, minu kool ja õpitavad erialad, töö ja tööpuudus, ametid ja elukutsed: kutsevalik, karjäär ja prestiiž.

1.5. INIMENE JA TEHNICA: arvutitehnika ja sellega seotud probleemid.

1.6. IGAPÄEVANE ELU JA OLME: toitumine, suhtlemine teeninduses, informatsiooni hankimine võõras keelekeskkonnas, tee juhatamine kodulinnas, telefonietikett.

1.7. HUVALAD JA VABA AEG: sportimine, spordialad, teater, kino, muusika, puhkus ja reisimine.

1.8. MEEDIA: televisioon, raadio ja kirjutav press.

1.9. EESTI JA ÕPITAVAT KEELT KÕNELEV MAA :olulisemad pühad ,kultuuritavad, nende sarnasus ja erinevused, nendega seotud kombes, söögitaraditsioonid ja rahvustoidud.

1.10. VALITUD ELUKUTSE: erialane terminoloogia vastavalt õpitavale erialale, kõneetikett, suhtlemine kliendiga, erialane kirjandus.

2. GRAMMATIKA(2 õppenädalat)

- nimisõna: käänamine ainsuses ja mitmuses;
- omadussõna: võrdlusastmed (*na redkost krassivaja, udivitelno komfortnõi, tšrezvõtšaino interesnoje*);
- arvsõnad ja mõõtühikud: arvsõnade käänamine;
- asesõna: asesõnade käänamine;
- tegusõna: pööramine, ajavormid;
- mäarsõna: võrdlusastmed;
- eessõna: *nesmotrja na ..., vopreki (tšemu?)*, eessõnade sünonüümia;
- sidesõnad: *i, da, ni..., ni; a takze i; kak... tak i; no, da; ne..., a; ne tolko ..., no i*.
- sõnatuletus: liitsõnade moodustamine; liited, tunnused;
- õigekiri: rõhuta täishäälikud; eessõna ja nimisõna lahku kirjutamine; arvsõnade õigekiri; ees- ja perekonnanimedede ning tähtsamate geograafiliste nimede õigekiri;
- kirjavahemärgid (punkt, küsi- ja hüüumärk lause lõpus; koma liit- ja liitlauses);
- praktiline stilistika ja keelendid: sünonüümid, antonüümid ja paronüümid; viited;
- subjektiivse hinnangu andmise keelelised vahendid; suhtumist, eesmärki, seisundit väljendavad keelendid; kõne-, teadusliku, publitsistika- ja ametikeele stilistilised iseärasused; enamkasutatavad ühiskondlik-poliitilised, üldteaduslikud, meditsiini-, spordi-, psühholoogia-, sotsioloogia- ja loodusalased terminid.

Õpitulemused:

Kuulamisel:

- mõistab kõnelejate olmeteksti ja telefoni teel edastatud teateid, eeldusel, et need on lähedased standardkeelele;
- oskab jälgida raadio- ja TV-uudiseid ning -teateid, et saada vajalikku infot;

- oskab tuletada tundmatute sõnade tähendust konteksti abil temale tuntud elementide kaudu;
- oskab eristada kuulatu detaile ja järjestada sündmusi;
- mõistab 5–10-minutilist lühiloengut ning eristab sellest olulist infot.

Kõnelemisel:

- oskab kasutada vastavale võõrkeelele omast intonatsiooni, rütmi ja rõhku;
- oskab vestelda põhitemaatika ulatuses ning esitada ja põhjendada oma vaateid ja seisukohti;
- teab suhtlusetiketti ja oskab seda kasutada;
- oskab suhelda võõrkeeles nii vahetult kui ka telefoni teel;
- oskab vestluses vajadusel kasutada kompensatsioonistrateegiaid.

Lugemisel:

- mõistab funktsionaalstiililt erinevaid tekste, sh mitmesuguseid kasutamishüvisid;
- oskab leida tekstist talle vajalikku või teda huvitavat informatsiooni;
- oskab teksti mõistmiseks kasutada pealkirju, illustratsioone, jooniseid, skeeme, kirjapilte;
- oskab tuletada tundmatute sõnade tähendust konteksti abil temale tuntud elementide kaudu;
- teab oma emakeeles kasutatavate rahvusvaheliste sõnade tähendusi ning oskab neid teadmisi kasutada võõrkeelset teksti lugedes;
- oskab leida ja kasutada õpitava võõrkeele vahendusel infot eri allikatest;
- oskab kasutada sõnaraamatuid ja teatmeteoseid.

Kirjutamisel:

- oskab kirjutada teateid ja lihtsamaid mitteametlikke kirju;
- oskab teha märkmeid loetu ja kuulatu põhjal;
- oskab täita ankeete ja vastata küsimustikele;
- oskab kirjutada elulookirjeldust (CV);
- oskab kirja panna olulist infot kuulates telefonikõnet;
- oskab kirjutada kirjeldavaid tekste, referaate;
- teab õigekirja ja kirjavahemärke, vajadusel oskab neid kontrollida teatmeteoste abil.

Hindamine:

õppetööjooksev hindamine,

test (kirjalik ja suuline)

praktiliste oskuste test - informatsiooni hankimine, süstematiseerimine ja analüüs;

INGLISE KEEL

5õn

1. Üldalused

1.1. Võõrkeele aineõpetuse kohustuslik maht eesti õppekeelega õpperühmades on 5 õppenädalat

2. Nõuded aine alustamiseks

Põhikoolis omandatud teadmised ja oskused

3. Õppe-eesmärgid

Võõrkeele õpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunnetab võõrkeelte õppimise vajadust;
- saab aru inimeste igapäevasest ja erialaga seotud võõrkeelsest kõnest ja vestlusest;
- kasutab, täiendab ja arendab omandatud õpiviise- ja võtteid;
- omandab lugemisvilumuse, mõistab lihtsamaid erialaseid tekste;
- oskab kasutada seletavat sõnaraamatut;
- julgeb ja oskab suhelda õpitavates võõrkeeltes;
- oskab ennast kirjalikult väljendada õpitud temaatika piires;
- teab õpitavate keelte maade kultuurile iseloomulikke käitumis- ja suhtlusnorme, nende kasutamist kõnes ja kirjas;
- oskab omandatud keeleoskust iseseisvalt arendada ja teisi võõrkeeli juurde õppida.

4. Õppetegevus

3.1. Kutseõppeasutuse õpilane on omandanud vajalikud õpioskused iseseisvaks tööks ja jätkab nende täiendamist. Kutseõppeasutuses suureneb õpilase individuaalsete õppeülesannete osakaal, sealhulgas lisandub tunniväline lugemine.

3.2. Põhikooliastmes omandatud tövõtetele (rühma-, paaritöö, rollimängud, intervjuud, projektid) lisanduvad uurimuslikud õppeülesanded, mis suunavad õpilase otsima informatsiooni erinevatest võõrkeelsetest teabeallikatest, sh Internetist.

5. Õppesisu

5.1. Kõnearendus-, lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisteemad.

5.1.1. PEREKOND JA KODU: abielu ja perekond, rollid ja suhted perekonnas, majapidamistööd, kodu ja kasvatus, unistuste kodu, perekonna eelarve, majapidamisraha, taskuraha.

5.1.2. INIMENE JA ÜHISKOND: mina isiksusena teiste seas, iseloom, võimed, eelistused, nõrkused, suhted teistega.

5.1.3. LOODUS KUI ELUKESKKOND: loodus ja tema kaitse, looduskaitsealad, kliima ja loodusrikkused, puhkus, reisimine ja matkamine, maa ja linn.

5.1.4. HARIDUS JA TÖÖ: haridussüsteem ja õppimisvõimalused Eestis ja õpitava keele maades, töö ja tööpuudus, ametid ja elukutsed: kutsevalik, karjäär ja prestiiž.

5.1.5. INIMENE JA TEHNICA: olmetehnika, arvutitehnika ja sellega seotud probleemid, tehnika areng.

5.1.6. IGAPÄEVANE ELU: tervislik eluviis, toitumine, sportimine ja spordialad, tervise- ja tippsport, suitsetamine, alkohol, narkootikumid, suhtlemine teeninduses.

5.1.7. KULTUUR JA LOOMING: teater, kino, muusika, ilukirjandus, kunst.

5.1.8. MEEDIA: televisioon, raadio ja kirjutav press, reklaam ja tema roll.

5.1.9. EESTI: riigikord, kultuuri-, majandus- ja poliitilised kontaktid, kultuuritavad, olulisemad pühad, nendega seotud kombed, söögitraditsioonid ja rahvustoidud.

5.1.10. ÕPITAVAT KEELT KÕNELEVAD MAAD: riigikord, kultuuri-, majandus- ja poliitilised kontaktid, kultuuritavad, olulisemad pühad, nendega seotud kombed, söögitraditsioonid ja rahvustoidud.

5.2. Keeleteadmised:

- nimisõna: üld- ja pärisnimede kasutamine, loendatavad ja loendamatud nimisõnad, nimisõnalised fraasid ja nende kasutamine; abstraktsed nimisõnad; omastav kääne, kahekordne omastav kääne *a friend of theirs*; ainsuse ja mitmuse kasutamise erijuhud *all, every, whole, none of jt*;
- artikkel: artikli kasutamine üld- ja pärisnimedega, ainenimedega, abstraktsete nimisõnadega; artikli asendajad; artikli puudumine; väljendid umbmäärase artikliga, määrava artikliga, ilma artiklita;
- omadussõna: *-ing, -ed*-lõpulised (kesksõnalised) omadussõnad; liitomadussõnad; *so* ja *such, enough* ja *too* kasutamine; sõnajärg mitme täiendsõna puhul; võrdlusvormid (*not*) *as...as, not enough to..., too...to; the + omadussõna the elderly*; eritüvelised võrdlusastmed; *little + loendatav/loendamatu nimisõna*; omadussõna + *to*-infinitiiv/*that* osalause : *I'm happy to see them again/He was happy that they were coming to the party*;
- arvsõna: lihtmurrud, kümnendmurrud, aritmeetilised põhitehted, erinevad mõõtühikud;
- asesõna: umbmäärased asesõnad *some, any, no, many, much, a few, a lot of, one, every, each, all, both, another, (the) other(s)either, neither*; umbisikulised asesõnad *it, there*;
- tegusõna: kõneviisid; aktiiv ja passiiv: aktiivi ajavormid *Present Perfect Progressive*, passiivi ajavormid *Present Progressive, Present Perfect, Future Simple*;
- tegusõna põhivormid; modaalverbid *can, could, may, might, must /have to, mustn't, ought to, should, will, would, need, needn't, used to + infinitiiv* ja nende kasutus; tingimuslaused (Conditional I, II); ajamääruslaused;
- määrsõna: määrsõna koht lauses; mitmetähenduslikud määrsõnad *badly, rather, right, shortly, so, still*; kahe erineva vormiga määrsõnad *loud/loudly, quick/quickly, cheap/cheaply* jt;
- eessõna: ajamäärustes esinevad eessõnad *after, before, between, in, on, for, until, till since, from...to/till, by*; kohamäärustes esinevad eessõnad *in, at, on, up, near, under, above, behind, in front of, between, to, into, towards, up to, over, from, out of, off, down, through, opposite, round, next to/beside*; viisimäärustes esinevad eessõnad *by, on, in with, without*; eessõnalised fraasid *at the beginning of* jt; nimi- ja omadussõnad, mis nõuavad enda ees teatud eessõna *by car, for sale, at last* jt; nimi-, omadus- ja tegusõnad, mis nõuavad enda järel teatud eessõna *advice on, afraid of, belong to* jt;

- lauseõpetus: fraaside ja lausete ühendamine; *it* ja *there* lause algul; teksti seostamine tervikuks (cohesion); idioomid keeles;
- sidesõna: siduvad sidesõnad *as well as, besides, not only...but also*; vastandavad sidesõnad *however, only, still, yet*; põhjuslik sidesõna *for*; järelduslikud sidesõnad *then, therefore*; alus-, sihitis- ja öeldistäitelauseid alustavad sidesõnad *that, if, whether, who, whose, what, which, whoever, whatever, whichever, how, when, where, why, however, whenever, wherever*; ajamääruslauseid alustavad sidesõnad *as, when, after, before, since, until/till, whenever, while, as long as, all the time, by the time*; viisimäärust alustavad sidesõnad *how, however, the way*; võrdlusmääruslauseid alustavad sidesõnad *as if, like*; kordav sidesõna *the...the*; otstarbemääruslauseid alustavad sidesõnad *in order + to + infinitiiv*; põhjusemääruslauseid alustavad sidesõnad *since*; tagajärjemääruslauseid alustav sidesõna *so*; tingimusmääruslauseid alustavad sidesõnad *even if, in case, supposing*; mööndusmääruslauseid alustavad sidesõnad *although, even if*;
- sõnatuletus: sõnade liitmine; ees- ja järelliited; tähtsamad nimisõnu tuletavad järelliited *-er/-or, -ist, -ics, -ism, -ion/-ation, -ing, -ness, -let, -ment, -ee, -dom, -ence/-ance, -ess, -hood, -ity, -ship, -th*; enamesinevad omadussõnu tuletavad järelliited *-able, -al, -ed, -en, -ent/-ant, -ful, -ic, -ish, -ive, -less, -ous, -ly, -y*; enamesinevad omadussõnu tuletavad eesliited *anti-, non-, post-, pre-, un-, in- (im-, il-, ir-)*; enamesinevad tegusõnu tuletavad järelliited *-ate, -en, -fy/-ify*; enamesinevad tegusõnu tuletavad eesliited *co-, de-, dis-, ex-, inter-, mis-, over-, out-, pre-, re-, un-, under-*.

Õpitulemused

- Mõistab erialaseid ingliskeelseid tekste ja vestleb algtasemel.
- Tunneb autoalast ingliskeelset sõnavara.
- Oskab hankida, süstematiseerida ingliskeelset tööalast informatsiooni.
- Oskab koostada lihtsamaid erialaseid kirju.

Hindamine:

- Õpiprotsessi jooksev hindamine.
- Kirjalik test.
- Suuline test.
- Praktiliste oskuste test – informatsiooni hankimine, otsimine, süstematiseerimine ja analüüs.

MATEMAATIKA

5õn

1. Üldalused

1.1. Matemaatika aineõpetuse maht on 5 õppenädalat.

- Reaalarvud, võrrandid ja võrratused (2õn);
- Trigonomeetria. Vektor tasandil (1 õn);
- Joone võrrand. Jada. Funktsioonid I (1 õn);
- Piirväärtus ja tuletis (1 õn).

1.2. Tallinna Tööstushariduskeskus soovib õpilaste huve ja kooli võimalusi arvestades õpetada matemaatikat üldharidusliku aina suuremas mahus ning valib lisaks veel üheõppenädalase kursuse *Funktsioonid II*.

1.3. Matemaatika ainekava sisu on määratud matemaatika tähenduse ja funktsioonidega kultuuris ja ühiskonnas. Loogika kui matemaatika põhiline tulemusteni jõudmise viis on saanud tähtsaks vahendiks ka paljudes teistes teadustes, inimtegevuses tervikuna. Inimese täisväärtuslik areng ja toimetulek kaasaegses ühiskonnas ei ole mõeldav loogilise mõtlemise kultuurita. Oskus olukordi loogiliselt analüüsida, jõuda antud faktidest loogiliste arutluste kaudu järeldusteni, eristada olulist ebaolulisest, tõestatud ebatõestatud, oskus järjestada, klassifitseerida, püstitada hüpoteese, neid tõestada või ümber lükata, oskus kasutada analoogiaid – kõike seda ja veel palju muud omandab inimene eeskätt matemaatikaga tegeldes. Siit tuleneb matemaatikaõpetuse teine oluline funktsioon: õpilaste võimete igakülgne arendamine ja arenguvõimelise isiksuse kujundamine.

1.4. Matemaatika toetab teisi teadusi mitte ainult korrektse mõtlemistehnoloogia, vaid ka keele ja meetoditega. See avaldub eriti uurimisobjekti modelleerimisel ja saadud mudeli analüüsimisel. Analoogiliselt peab ka matemaatikaõpetus täitma teatavat metodoloogilis-kommunikatiivset funktsiooni. Matemaatikaõpetus peab täitma ka praktilis-rakenduslikku funktsiooni, sest osa matemaatika tulemustest ja keelest on sedavõrd juurdunud igapäevaellu, et neid valdamata on inimesel mõeldamatu ühiskonnas toime tulla.

1.5. Matemaatika õppimine arendab püsivust, sihikindlust, kriitilist mõtlemist, loomingulist aktiivsust. Matemaatikaõpetus avab matemaatika seismise harmoonia, võimaldab tunnetada loogilise mõttekäigu ilu ja elegantsust, soodustab geomeetriliste vormide tajumist.

1.6. Matemaatikakursuste õppesisu on orienteeritud kutse-, eri- ja ametialal tööle asumisele, teemade käsitlemisel on matemaatilisi mõisteid ja meetodeid tutvustav ning nende meetodite rakendusi illustreeriv iseloom. Teemade käsitus ja sügavus ei taotle üldkeskhariduse ulatust.

2. Nõuded aine alustamiseks

Põhikoolis omandatud teadmised ja oskused

3.Õppe-eesmärgid

Matemaatikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- mõistab matemaatika olemust, otstarvet ja tähtsust inimtegevuses ning kultuuri arengus;
- omandab ainekavaga fikseeritud matemaatika teadmised ja meetodid ning oskab neid kasutada ülesannete lahendamisel;
- arendab loogilist mõtlemist, arutlusoskust ja ruumikujutlust;
- arendab oskust täpselt, lühidalt ja argumenteeritult väljendada koos matemaatiliste sümbolite kasutamisega;
- arendab endas valmidust matemaatiliste meetodite kasutamiseks erialaga seotud ülesannete lahendamisel;
- omandab matemaatikateadmisi ja -oskusi, mis võimaldavad teiste õppeainete õppimist ja õpingute jätkamist valitud erialal;
- õpib hindama oma matemaatilisi võimeid.

4.Õppetegevus

4.1.Õppetegevus on suunatud õpilase kui isiksuse mitmekülgssele arengule, mis arvestab tema individuaalseid iseärasusi ja võimeid, unustamata seejuures meeskonnatöö tähtsust ja kujundamise vajadust.

4.2.Õppetegevuses arvestatakse, et oluline on õpilase iseseisev töö. See tagab parema arusaamise aineist, matemaatika tähtsusest teistes ainetes (erialaga seotud ülesanded) ja rollist praktikas.

4.3.Õpetaja ülesanneteks on toetada õpilase arengut, ainealaste teadmiste omandamist ja süvendamist, iseseisva töö oskuste kujunemist, õpitahte tugevnemist ja eneseusu suurenemist ning mõjutada väärtushinnanguid.

4.4.Nõutavate õpitulemuste saavutamiseks peaks õpetajal olema võimalus kasutada nüüdisaegseid infotehnoloogiahendehid ning viia osa ainetunde läbi arvutiklassis.

4.Reaalarvud, võrrandid ja võrratused (2 õn)

4.1. Õppesisu

4.1.1. REAALARVUD. Arvuhulgad N , Z ja Q , nende omadused. Irratsionaalarvud ja reaalarvud. Arvtelje erinevad piirkonnad. Arvu absoluutväärtus. Ratsionaalavaldiste lihtsustamine. Astme mõiste üldistamine: täisarvulise ja ratsionaalarvulise astendajaga aste. Arvu n -es juur. Tehted astmete ja võrdsete juurijatega juurtega.

4.1.2. VÖRRANDID JA VÖRRATUSED. Lineaar-, ruut- ja murdvõrrandid, nendeks taanduvad võrrandid. Valemite teisendamine ja muutujate avaldamine. Kahe tundmatuga lineaar- ja ruutvõrrandite süsteem. Lineaar-, ruut- ja murdvõrratused. Ühe tundmatuga lineaarvõrratuste süsteem. Tekstülesannete lahendamine.

4.2. Õpitulemused

4.2.1. Õpilane teab ja tunneb:

- ratsionaal-, irratsionaal- ja reaalarve;
- arvu astendamise ja juurimise tehteid;
- arvu absoluutväärtuse mõistet;
- mõisteid võrdus, võrrand, samasus ja võrratus;
- õppesisuga määratud võrrandite ja võrratuste liike;
- võrrandite ja võrratuste lubatavaid teisendusi;
- võrrandi ja võrratuse lahendite mõisteid.

4.2.2. Õpilane oskab:

- sooritada tehteid astmete ja juurtega, teisendades viimased murrulise astendajaga astmeteks;
- teisendada lihtsamaid ratsionaal- ja juuravaldisi;
- lahendada ühe muutujaga lineaar-, ruut- ja murdvõrrandeid;
- lahendada kahe tundmatuga lineaarvõrrandite ja lihtsamate ruutvõrrandite süsteeme;
- lahendada lineaar-, ruut- ja murdvõrratusi;
- lahendada ühe tundmatuga lineaarvõrratuste süsteeme.

5. Trigonomeetria. Vektor tasandil (1 õn)

5.1. Õppesisu

5.1.1. TRIGONOMEETRIA. Nurga mõiste üldistamine, kraadi- ja radiaanmõõt. Ringjoone kaare pikkus, sektori pindala. Mistahes nurga trigonomeetrilised funktsioonid, nende väärtused mõnede nurkade korral. Trigonomeetrilised funktsioonid negatiivsest nurgast. Taandamisvalemid. Nurkade summa ja vahe trigonomeetrilised funktsioonid. Kahekordse nurga siinus, koosinus ja tangens. Kolmnurga pindala valemid ($S = 0,5ah$; $S = 0,5ab \sin C$). Siinus- ja koosinusteoreem. Kolmnurga lahendamine.

5.1.2. VEKTOR TASANDIL. Vektori mõiste ja liigid. Vektori koordinaadid. Vektorite liitmine, lahutamine ja arvuga korrutamine (geomeetriliselt ja koordinaatkujul). Kahe vektori skalaarkorrutis. Nurk kahe vektori vahel. Kahe vektori ristseis ja kollineaarsus.

5.2. Õpitulemused

5.2.1. Õpilane teab ja tunneb:

- kraadi- ja radiaanmõõtu;
- mis tahes nurga trigonomeetriliste funktsioonide definitsioone;
- trigonomeetrilisi põhiseoseid;
- valemid kahe nurga summa ja vahe ning kahekordse nurga siinuse, koosinuse ja tangensi jaoks;
- kolmnurga pindala valemid;
- siinus- ja koosinusteoreemi;
- vektori mõistet ja tehteid vektoritega;
- vektori koordinaate;
- vektori ristseisu ja kollineaarsuse tunnust.

5.2.2. Õpilane oskab:

- teisendada trigonomeetrilisi avaldise, kasutades õpitud valemeid;
- lahendada kolmnurki;
- arvutada kolmnurga, rööpküliku ja hulknurga pindala;
- arvutada ringjoone kaare pikkust ja sektori pindala;
- sooritada tehteid vektoritega nii geomeetriliselt kui ka koordinaatkujul.

6.Joone võrrand. Jada. Funktsioonid I (1 õn)

6.1. Õppesisu

6.1.1.JOONE VÕRRAND. Joone võrrandi mõiste. Sirge võrrandi erikujud (tõusu ja algordinaadiga, kahe punktiga, punkti ja sihivektoriga). Sirge üldvõrrand. Kahe sirge vastastikused asendid tasandil. Nurk kahe sirge vahel. Ringjoone võrrand. Joonte lõikumisülesanne.

6.1.2. JADA. Arvjada mõiste, jada üldliige. Arvjada piirväärtus. Aritmeetiline jada. Geomeetiline jada. Hääbuv geomeetiline jada. Vastavad üldliikme ja summa valeimid. Ringjoone pikkus ja ringi pindala piirväärtusena. Arv e.

6.1.3. FUNKTSIOONID I. Funktsiooni mõiste ja üldtähis. Funktsiooni määramis- ja muutumispiirkonnad. Funktsiooni esitusviisid. Paaris- ja paaritu funktsioon. Ruutfunktsioon. Naturaalarvulise astendajaga astmefunktsioonid ($y = x^{2n}$, $y = x^{2n-1}$). Funktsiooni nullkohad, positiivsus- ja negatiivsuspiirkonnad. Funktsiooni kasvamine ja kahanemine. Funktsiooni ekstreemumid.

6.1.Õpitulemused

6.1.1.Õpilane teab ja tunneb:

- joone võrrandi mõistet;
- sirget ja ringjoont ning nende võrrandeid;
- sirgete vastastikuseid asendeid tasandil;
- jada, aritmeetilise ja geomeetrilise jada mõisteid; nende üldliikme ja n esimese liikme summa valemeid;
- hääbuva geomeetrilise jada summa valemit;
- jada piirväärtuse olemust;
- funktsiooni üldtähist ja funktsiooni käigu uurimisega seonduvaid mõisteid;
- ainekavaga fikseeritud funktsioone ja nende omadusi.

6.1.2. Õpilane oskab:

- koostada sirge võrrandit, kui sirge on määratud tõusu ja algordinaadiga, kahe punktiga, punkti ja sihivektoriga;
- koostada ringjoone võrrandit;
- joonestada sirgeid ja ringjooni nende võrrandite järgi;
- leida kahe joone lõikepunkte;
- kasutada aritmeetilist ja geomeetrilist jada ülesannete lahendamisel;
- skitseerida ainekavaga fikseeritud funktsioonide graafikuid ja kirjeldada neid;

- kirjeldada graafikuga antud suvalist funktsiooni õpitud omaduste piires.

7. Piirväärtus ja tuletis. Hulktauhukad ja pöördkehad (1 õn)

7.1.Õppesisu

7.1.1. PIIRVÄÄRTUS JA TULETIS. Funktsiooni piirväärtus ja pidevus. Funktsiooni piirväärtuse arvutamine lihtsamatel juhtudel. Hetkkiirus. Funktsiooni tuletis. Astmefunktsiooni tuletis. Funktsioonide summa, vahe, korrutise ja jagatise tuletised. Tuletiste leidmine. Joone puutuja tõus, puutuja võrrand. Funktsiooni kasvamine ja kahanemine. Funktsiooni ekstreemumid. Funktsiooni uurimise ülesande lihtsamad juhud.

7.1.2. HULKTAHUKAD JA PÖÖRDKEHAD. Hulktauhukate liike. Korrapärase prisma ja püramiid, nende täispindala ja ruumala. Silinder, koonus ja kera, nende täispindala ja ruumala. Ülesanded hulktauhukate ja pöördkehade kohta.

7.2. Õpitulemused

7.2.1. Õpilane teab ja tunneb:

- funktsiooni piirväärtuse ja tuletise mõistet ning tuletise geomeetrilist ja füüsikalist tähendust;
- funktsiooni graafiku puutuja mõistet;
- funktsiooni kasvamise ja kahanemise tunnuseid;
- funktsiooni ekstreemumkoha ja graafiku ekstreemumpunkti mõistet ning ekstreemumkoha leidmise eeskirja;
- erinevate tahk- ja pöördkehade liike, nende täispindala ja ruumala arvutamise valemeid.

7.2.2. Õpilane oskab:

- leida ainekavaga määratud funktsioonide ning nende summa, vahe, korrutise ja jagatise tuletisi;
- leida funktsiooni nullkohti;
- leida funktsiooni kasvamis- ja kahanemisvahemikke;
- leida funktsiooni graafiku maksimum- ja miinimumpunkte;
- uurida lihtsamaid funktsioone ja skitseerida nende graafikuid;
- arvutada funktsiooni piirväärtust lihtsamatel juhtudel;
- skitseerida ruumilisi kehi ja arvutada nende pindala ja ruumala;
- rakendada trigonomeetria valemeid ruumigeomeetria ülesannete lahendamisel.

8. Funktsioonid II (1 õn)

8.1.Õppesisu

Negatiivse astendajaga astmefunktsioonid ($y = x^{-1}$, $y = x^{-2}$). Funktsiooni $y = .x$ ja $y = 3.x$. Reaalarvulise astendajaga aste. Eksponentfunktsioon ($y = ax$, $y = 10x$, $y = ex$) ja lihtsamad rakendused. Lihtsamad eksponentvõrrandid. Arvu logaritmi. Avaldiste logaritmine ja potentseerimine. Logaritmifunktsioon ($y = \log ax$, $y = \log x$, $y = \ln x$). Siinus-, koosinus-

tangensfunktsioon, nende perioodilisus. Mõisted $\arcsin m$, $\arccos m$ ja $\arctan m$. Trigonomeetrilised põhivõrrandid.

8.2. Õpitulemused

8.2.1. Õpilane teab ja tunneb:

- ainekavaga fikseeritud funktsioone, nende graafikuid ja peamisi omadusi;
- reaalarvulise astendajaga astme mõistet;
- arvu logaritmi ja selle omadusi;
- trigonomeetriliste funktsioonide perioode.

8.2.2. Õpilane oskab:

- skitseerida ainekavaga fikseeritud funktsioonide graafikuid ja kirjeldada neid;
- logaritmid ja potentseerida lihtsamaid avaldisi;
- lahendada lihtsamaid eksponentvõrrandeid ja trigonomeetrilisi põhivõrrandeid.

9. Matemaatika õpitulemused

Kutseõppeasutuse matemaatikaõppe kursused läbinud õpilane:

- oskab arvutada peast, kirjalikult ja taskuarvutiga ning kriitiliselt oma arvutustulemusi hinnata;
- oskab teisendada algebralisi avaldisi;
- oskab lahendada ainekavas toodud võrrandeid ja võrrandisüsteeme ning võrratusi ja võrratussüsteeme;
- oskab kasutada õpitud mõõtühikuid ja seoseid nende vahel;
- oskab lahendada kolmnurgaülesandeid;
- teab ainekavas toodud ruumilisi kehi, oskab neid joonisel kujutada ning arvutada nende pindala ja ruumala;
- tunneb ainekavas toodud trigonomeetrilisi seoseid ja oskab neid rakendada avaldiste lihtsustamisel;
- teab ainekavaga fikseeritud funktsioonide graafikuid;
- oskab kirjeldada graafikuna esitatud funktsiooni omadusi;
- saab aru defineerimise vajalikkusest ja oskab ainekavas toodud mõisteid selgitada;
- oskab kasutada arvutusvahendeid, käsiraamatuid, tabelleid;
- saab aru matemaatiliste sümbolite keeles väljendatud tekstist;
- oskab matemaatiliselt kirjeldada ülesannetes esitatud lihtsamaid probleeme ning neid lahendada;
- oskab prognoosida ja analüüsida lahendustulemusi;
- oskab kasutada matemaatilisi teadmisi teistes õppeainetes ja igapäevaelus;
- saab aru matemaatika rollist tsivilisatsiooni arengus.

Selle mooduli läbimisel peab õpilane olema võimeline:

- Lahendada kutsealases töös vajalikke liitmis-, lahutamise-, korrutamise- ja jagamisülesandeid.

- Lahendada protsentülesandeid ja kasutama ühikuid õigesti.
- Lahendada tavalisemaid autode ja masinate remondi alaseid matemaatilisi probleeme.
- Kasutama taskuarvutit ja arvutit autode ja masinate remondi alaste matemaatiliste ülesannete lahendamiseks.
- Mõistma autode ja masinate remondi alast statistikat, tabelleid ja graafilisi esitusi.
- Arvutama töös vajalikke mahtuvusi või pindalaid.
- Arvutama materjali- ja teeninduskulusid tehtavale tööle.

Hindamine:

- Õpiprotsessi jooksev hindamine.
- Kirjalik test.
- Kirjalik lõputöö teemal "N töötajaga autoremonditöökoja palgafondi arvutamine".

FÜÜSIKA

3 õn

Mooduli eesmärk:

Moodul võimaldab õpilasel:

- Omandada ettekujutus elektrilistest ja magnetilistest nähtustest ja nendevahelistest seostest.
- Saada ettekujutus elektriliste ja magnetiliste nähtuste praktilisest kasutamisest.
- Omandada teadmisi juhtide, pooljuhtide ja dielektrikute omadustest ja kasutamisest.
- Omandada teadmisi elektritehnilistest seadmetest ja vooluringidest.
- Omandada teadmisi ja oskuseid praktilistest elektrimõõtmistest.
- Kasutada omandatud teadmisi edaspidises erialases töös.
- Luua baas edasisteks õpinguteks.

2. Nõuded aine alustamiseks

Põhikoolis omandatud teadmised ja oskused

3.1. Õppesisu

3.1.1.MEHAANILINE LIIKUMINE. Ühtlane sirgjooneline liikumine, ühtlaselt muutuv liikumine, taustsüsteem, liikumise suhtelisus, nihe, kiirus, kiirendus. Kehade vastastikmõju: mass, jõud, jõu liigid, liikumishulk-impulss, Newtoni esimene seadus, Newtoni teine seadus, Newtoni kolmas seadus, gravitatsiooniseadus, impulsi jäävuse seadus, reaktiivliikumine. Mehaaniline töö, mehaaniline energia, mehaanilise energia jäävuse seadus. Mehaanilise energia miinimumprintsip.

3.1.2.PERIOODILISED LIIKUMISED. Ringliikumine: tiirlemis- ja pöörlemisperiood, joonkiirus, nurkkiirus, kesktõmbejõud, kesktõmbekiirendus. Võnkumine: periood, sagedus, hälve, amplituud. Laine: ristlaine, pikilaine, lainepikkus, laine levimise kiirus, lainete levimisel esinevad nähtused.

4.2. Õpitulemused

4.2.1. Õpilane teab:

- liikumisi kirjeldavaid suurusi ja nendevahelisi seoseid;
- Newtoni seadusi ja gravitatsiooniseadust;
- impulsi jäävuse seadust ja mehaanilise energia muundumisi;
- ringjoonelise liikumist ja võnkumist iseloomustavaid parameetreid.

4.2.2. Õpilane oskab:

- leida liikumist iseloomustavaid parameetreid (l, s, v, a, t);
- lugeda ja koostada nihke, kiiruse ja kiirenduse ajast sõltuvuse graafikuid;

- teisendada ühikuid SI süsteemi;
- iseloomustada kehale mõjuvaid jõude;
- lahendada lihtsamaid ülesandeid töö ja võimsuse leidmiseks;
- kasutada energia jäävuse seadust ülesannete lahendamisel;
- leida perioodi ja sagedust ringliikumisel ning võnkumistel.

5. Elektromagnetism

5.1. Õppesisu

5.1.1. ELEKTRILINE VASTASTIKMÕJU. Elektrilaeng, elektrilaengu jäävuse seadus, Coulomb'i seadus, elektriväli: elektrivälja tugevus, potentsiaal, pingeline.

5.1.2. ELEKTRIVOOL. Voolutugevus, elektritakistus, takistid, vooluallikad. Vooluring: Ohmi seadus vooluringi osa ja kogu vooluringi kohta, jada- ja rööpühenduse seadused. Elektrivoolu töö ja võimsus.

5.1.3. MAGNETVÄLI. Magnetväli, magnetinduktsioon, Ampere'i seadus Lorentzi jõud. Elektromagnetiline induktsioon. Vahelduvvool. Eneseinduktsioon.

5.1.4. ELEKTROMAGNETVÕNKUMINE. Elektromagnetlainete skaala: lainete liigid, energia ja levimise kiirus.

5.1.5. VALGUS. Valgus kui elektromagnetlainet: lainepikkus, sagedus. Valguse peegeldumine. Valguslainete koherentsus, interferents ja difraktsioon. Valguse murdamine, murdamisnäitaja. Valguse dispersioon, spekter. Valguse energia: footoni energia ja sageduse seos. Fotoefekt.

5.2. Õpitulemused

5.2.1. Õpilane teab:

- Coulomb'i seadust;
- elektriliste parameetrite vahelisi seoseid ja ühikuid;
- elektrivoolu toimete rakendusi;
- magnetvälja suuna määramise reegleid;
- vahelduvvoolu saamise ja kasutamise võimalusi;
- elektromagnetlainete skaalat (sageduse, energia ja lainepikkuse järgi);
- valguse levimise kiirust, sagedust ja lainepikkust;
- valguse levimisel esinevaid nähtusi.

5.2.2. Õpilane oskab:

- koostada lihtsamat vooluringi;
- mõõta voolutugevust ja pinget;
- lahendada ülesandeid vooluringi ja tema osade kohta;
- määrata püsiv magneti ja vooluga juhtme magnetvälja suunda;
- määrata vooluga juhtmele magnetväljas mõjuva jõu suunda;
- määrata induktsioonvoolu suunda;
- tuua näiteid elektromagnetkiirgustest, -lainedest;

- konstrueerida langevale kiirele vastavat peegeldunud ja murdunud kiirt kahe keskkonna piiril;
- selgitada valge valguse dispersiooni klaasprismas.

6. Materia vormid: aine ja väli

6.1. Öppesisu

6.1.1.AINE OLEKUD. Aine makroparameetrid ja nende mõõtmine. Aine agregaatolek ja selle muutumine, soojushulk. Gaas, aine mikroparameetrid, ideaalse gaasi olekuvõrrand. Isoprotsessid. Gaasi töö. Soojusmasin, soojusmasina kasutegur. Vedelik: pindpinevus, märgamine. Tahkis: liigid, omadused. Ülekandenähtused aines.

6.1.2. AINE STRUKTUUR. Aatomifüüsika: Bohri aatomimudel: energianivoo, Bohri postulaadid. Valguse kiirgumine ja neeldumine: spektrid. Kaasaegne aatomimudel. Tuumafüüsika: prooton, neutron, laenguarv, massiarv, keemiline element, isotoop, radioaktiivsus, poolestusaeg. Tuumajõud. Tuumaprotsessid: tuumade lõhustumine, tuumade süntees, tuumaenergeetika, tuumapomm, kiirguskaitse.

6.1.3.AINE UNIVERSUMIS. Päikesesüsteem: planeet, planeedi kaaslane, asteroid, komeet, meteor. Tähed, galaktikad ja nende süsteemid. Universumi teke ja evolutsioon.

6.2. Õpitulemused

6.2.1.Õpilane teab:

- aine makroparameetreid ja nende mõõtmise ühikuid;
- aine agregaatolekute iseloomustusi;
- olekumuutusi ja selleks vajalikke tingimusi;
- Bohri aatomimudelit;
- radioaktiivsete kiirguste liike ja nende eest kaitsvaid materjale;
- planeetide, asteroidide, komeetide ja meteoride vahelisi erinevusi;
- aine esinemise vorme ja vastastikmõjusid Universumis.

6.2.2. Õpilane oskab:

- väljendada temperatuuri erinevates skaalades;
- leida isoprotsesside ülesannetes rõhku, ruumala või temperatuuri;
- lahendada lihtsamaid ülesandeid soojusliku tasakaalu võrrandi kohta;
- kirjeldada aatomi ehitust;
- kirjutada lihtsamaid tuumareaktsioone;
- kirjeldada ainet Universumis;
- kirjeldada Päikesesüsteemi ja planeetide liikumisi.

7.Füüsika õpitulemused

7.1.Kutseõppeasutuse füüsikaõppe kursused läbinud õpilane teab:

- füüsikaliste nähtuste iseloomulikke tunnuseid, nähtuste ilmumise põhjusi-tingimusi, seost teiste nähtustega, nähtuste kasutamist praktikas;

- füüsikalisi suurus; suuruste seoseid teiste füüsikaliste suurustega; mõõtühikuid;
- seaduste või seaduspärasuste sõnastust, seadust väljendavat valemit, graafikut ja seaduse rakendatavust;
- füüsikateooria põhilisi järeldusi, nende universaalsust ja rakendatavust;
- mõõteriistade, mehhanismide otstarvet, töötamispõhimõtet ja ohutusnõudeid;
- keskkonna- ja energiasäästu vajalikkust;

7.2. Kutseõppeasutuse füüsikaõppe kursused läbinud õpilane oskab:

- vaadelda nähtusi füüsika seisukohalt;
- kasutada mõisteid, seadusi ja teooriaid loodus- ja tehnikanähtuste seletamisel;
- lahendada arvutus- ja graafilisi ülesandeid, kasutades õpitud seadusi ja valemeid;
- leida infot teatmeteostest ja füüsikaliste suuruste tabelitest-graafikutelt;
- kasutada mõõteriistu; teisendada mõõtmistulemusi SI süsteemi;
- töödelda mõõtmistulemusi ja teha nende põhjal järeldusi;
- lahendada probleemülesandeid ainekava mahus;
- rakendada füüsikateadmisi erialas ja igapäevaelus.

Selle mooduli läbimisel õpilane teab:

- peamisi elektrilisi ja magnetilisi nähtusi ja nende praktilist kasutamist;
- elektrotehnikas kasutatavaid termineid ja definitsioone;
- elektriliste ahelate põhielemente ja nende graafilisi tähiseid;
- transformaatorite ja enamlevinud elektrimasinate üldehitust ja kasutamist;
- biosfääri kaitse valdkondi;

Selle mooduli läbimisel õpilane oskab:

- lugeda ja koostada lihtsate elektriahelate skeeme;
- teostada elektriahelate lihtsaid arvutusi;
- valida mõõtmisteks vajalikke mõõteriistu;
- järgida ohutusreegleid praktiliste tööde teostamisel;
- läbi viia lihtsamaid elektrimõõtmisi;
- valida õigeid toiteallikaid ja kaitseseadmeid.

Hindamine:

- Suuliste hinnangute andmine õppeprotsessis.
- Õpiprotsessi jooksev hindamine.
- Kirjalik test.
- Arvestuslik hindamine.
- Kokkuvõttev hindamine.

KEEMIA

2õn

1.Üldalused

1.1.Keemia aineõpetuse kohustuslik maht on 2 õppenädalat:

- üldine ja anorgaaniline keemia (1 õn);
- orgaaniline keemia (1 õn);

1.2.Ainekavas esitatud kursusteks jaotus ja teemade järjestus ei ole kohustuslik. Õppematerjali täpse jaotuse ja teemade järjestuse otsustab õpetaja kooli ainekava koostamisel, arvestades kooli suundumusi, keemia integratsiooni teiste loodusteadustega ning õpilaste teadmiste taset. Põhimaterjali juurde kuuluvad lahutamatu osana arvutusülesanded ning näit- ja õpilaskatsed. Teemade käsitus ja sügavus ei taotle üldkeskhariduse ulatust.

2. Nõuded aine alustamiseks

Põhikoolis omandatud teadmised ja oskused

3. Õppe-eesmärgid

Keemiaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- omandab alused nüüdisaegse tervikliku loodusteadusliku maailmapildi kujunemiseks;
- laiendab ja süvendab põhikoolis omandatud teadmisi ja arusaamu keemia põhilistest mõistetest ja seaduspärasustest;
- mõistab sügavamalt keemiliste protsesside olemust ning nende tähtsust looduses, ühiskonnas ja argielus;
- õpib rakendama omandatud teadmisi ja arusaamu probleemide lahendamisel uudes olukorras, töökeskkonnas ja praktilises elus;
- õpib kasutama erinevaid teabeallikaid keemiateabe hankimiseks;
- arendab oma loogilise mõtlemise võimet, analüüsi- ning järelduste tegemise oskust;
- oskab säästlikult ja ohutult kasutada keemilisi reaktiive nii keemialaboris kui ka argielus;
- õpib arusaamise ja vastutustundega suhtuma oma tegevuse võimalikesse tagajärgedesse;
- mõistab keemia seost nüüdisaegse tehnoloogiaga ja keskkonnaprobleemidega, keemia integratsiooni teiste loodusteadustega;
- oskab näha ja väärtustada protsessidevahelist tasakaalu looduses ja ühiskonnas, mõista selle säilitamise vajalikkust.

4.Õppetegevus

4.1.Kutseõppeasutuses tugineb keemia õppimine ja õpetamine põhikoolis õpitule. Taotletakse õpilaste keemia-alase ja üldise loodusteadusliku maailmapildi avardamist; käsitletakse keemilisi objekte ning nähtusi sügavamalt ja süsteemsemalt. Õppetegevuses

pööratakse suuremat tähelepanu seoste loomisele nähtuste ja seaduspärasuste vahel, õpitakse tuntud seaduspärasusi uudsetes olukordades rakendama ja seostama omandatavas erialas õpitavaga. Õppetegevus on suunatud õpilaste mõtlemisvõime arendamisele.

4.2.Suurt tähelepanu tuleks pöörata õpilaste iseseisva töö oskuste arendamisele. Seetõttu kasutatakse õpilaste iseseisval tööl põhinevaid õppemeetodeid – arutlusi, probleemituatsioonide lahendamist, referaatide ja uurimustööde koostamist. Rõhutades keemia seoseid teiste loodusteadustega, seoseid looduses (sh inimeses endas) toimivate protsessidega, samuti inimese suhteid looduslike ja tehismaterjalidega, õpitakse mitmekesisest teavet analüüsima ning sünteesima, õpitu põhjal järeldusi tegema, andma selle alusel põhjendatud hinnanguid, langetama kompetentseid ja eetilisi otsuseid. Informatsiooni iseseisev otsimine erinevatest teabeallikatest arendab kriitilist mõtlemist ja oma seisukoha kujunemist.

4.3.Orgaanilise keemia teljeks on kaasaegse struktuuriteooria ning orgaaniliste ühendite reaktsioonide üldistatud käsitlus (elektroonne käsitlus vabade radikaalide, elektrofiilide ja nukleofiilide tasandil). See vähendab oluliselt tuima päheõppimist ning võimaldab nähtustest sisuliselt aru saada ja väheste põhieelduste alusel paljusid asjaolusid iseseisvalt tuletada. Seetõttu peaks õppetegevuses materjali traditsiooniline esitamine ja reprodutseerimine jääma tagaplaanile ning põhiliseks muutuma struktuuride ja molekulimudelite vaatlemine, uurimine, konstrueerimine ning ülesannete ja probleemide lahendamine ja analüüs.

4.4.Väga oluliseks tuleb pidada näitkatsete ja laboratoorsete tööde tegemist. Need peavad olema õpilastele mõistetavad ning teenima õpetamise põhieesmärkide saavutamist.

4.5.Arvutusülesannete lahendamisel pööratakse tähelepanu eelkõige ülesannete sisu ja lahenduskäigu mõistmisele ning tulemuste analüüsile, mitte rutiinsele tüüpülesannete matemaatiliste algoritmide äraõppimisele.

4.6.Nõutavate õpitulemuste saavutamiseks peaks õpetajal olema võimalus kasutada nüüdisaegseid infotehnoloogiavahendeid ning viia osa ainetunde läbi arvutiklassis.

Keemia ainekava (2 õn)

5.Üldine ja anorgaaniline keemia

5.1. Õppesisu

5.1.1.ANORGAANILISTE ÜHENDITE PÕHIKLASSID. Oksiidid, happed, alused ja soolad, nende nomenklatuur, keemilised omadused.

5.1.3. ARVUTUSED REAKTSIOONIVÕRRANDITE ALUSEL. Arvutused reaktsioonivõrrandite järgi, lahuse koostise arvutused.

5.1.4. KEEMILISE REAKTSIOONI KIIRUS JA TASAKAAL. ELEKTROLÜÜTIDE LAHUSED. Keemilise reaktsiooni kiirus, pöörduv ja pöördumatu reaktsioon, keemiline tasakaal. Elektrolüüdid ja mitteelektrolüüdid. Elektrolüütiline dissotsiatsioon, tugevad ja nõrgad elektrolüüdid. Lahuse pH.

5.1.5.METALLID, NENDE TÄHTSAMAD OMADUSED. Metallide üldised füüsikalised omadused, metallide keemilised omadused (reageerimine mittemetallidega, veega, lahjendatud hapetega, soolalahustega). Metallühendid, nende levik looduses. Metallide korrosioon ja korrosioonitõrje. Keskkonna saastumine raskmetalliühenditega, selle ohtlikkus.

5.1.6.MITTEMETALLID JA NENDE TÄHTSAMAD ÜHENDID.

Mittemetallide võrdlev iseloomustus (aatomite ehitus, füüsikalised omadused). Allotroopia. Lühiülevaade tähtsamatest mittemetallidest ja nende ühenditest (halogeenid, väävel, lämmastik, fosfor, räni). Mittemetallilised elemendid looduses. Mittemetallide ühenditega seotud keskkonnaprobleemid.

6.2.Õpitulemused

6.2.1. Õpilane teab:

- mõisteid: oksiid, hape, happeline oksiid, aluseline oksiid, amfoteerne oksiid, alus, hüdroksiid, leelis, sool, protsent, saagis, kadu, reaktsiooni kiirus, katalüsaator, keemiline tasakaal, elektrolüüt, mitteelektrolüüt, elektrolüütiline dissotsiatsioon, tugev elektrolüüt, nõrk elektrolüüt, pH, leelismetallid, leelismuldmetallid, füüsikalised omadused, keemilised omadused, sulam, maak, korrosioon, allotroopia;
- keemilise reaktsiooni olulisi tunnuseid.

6.2.2.Õpilane oskab selgitada:

- hapete liigitamist vesiniku aatomite arvu, hapnikusisalduse ja tugevuse järgi, hüdroksiidide liigitamist lahustuvuse järgi, soolade liigitamist koostise ja lahustuvuse järgi;
- võrrandi kordajate kasutamist ülesannete lahendamisel;
- reaktsiooni kiirendavaid tegureid (temperatuur, kontsentratsioon, rõhk, peenestatus, katalüsaator);
- keemilise tasakaalu olemust;
- lahuse pH-d;
- metalli korrosiooni olemust ja selle vältimise viise;
- mittemetallide füüsikalisi omadusi;
- allotroopia põhjusi;
- happelihmade teket ja nende mõju loodusele, mineraalväetiste liigkasutamise tagajärgi;
- lämmastiku- ja süsinikuringet looduses;

☒☒lahendada probleemülesandeid järgmistel teemadel:

- oksiidide, hüdroksiidide, hapete ja soolade nimetamine ning valemite koostamine;
- anorgaaniliste ainete liigitamine aineklassidesse;
- reaktsioonivõrrandite koostamine anorgaaniliste ainete keemiliste omaduste kohta, arvestades reaktsiooni toimumise tingimusi (molekulaarsel kujul);

- metallide aktiivsuse võrdlemine, võrrandite koostamine suvalise metalli keemiliste omaduste kohta (reageerimine mittemetallide, veega, lahjendatud hapetega, soola lahustega), osates kasutada pingerida ja otsustada reaktsiooni toimumise üle;
- ainete liigitamine tugevateks ja nõrkadeks elektrolüütideks;
- arvutused võrrandi järgi (moolides, massiühikutes), saagise ja kao arvestamine;
- lahuse koostise arvutamine massiprotsendi alusel;
- elementide oksüdatsiooniastme määramine ühendites;
- võrrandite koostamine mittemetallide ja ammoniaagi keemiliste omaduste kohta.

7.Orgaaniline keemia

7.1.Õppesisu

7.1.1.SISSEJUHATUS. ALKAANID. Süsiniku aatomi ehitus ja valentsmudelid. Süsinikuahel, isomeeria, struktuurivalemid, nomenklatuur. Alkaanide keemilised omadused (asendusreaktsioonid, oksüdeerumine). Alkaanid olmes ja tehnikas. Halogeenaalkaanid. Alkүүлamiinide struktuur ja omadused. Amiin kui alus.

7.1.2.POLAARSE ÜKSIKSIDEMEGA SÜSINIKÜHENDID (ALKOHOLID). Alkoholide struktuur ja omadused. Funktsionaalrühm. Struktuuri- ja asendiisomeeria. Alkohol kui hape. Eetrite määratlemine.

7.1.3.MITTEPOLAARSE KORDSE SIDEMEGA SÜSINIKÜHENDID (ALKEENID, ALKÜÜNID, AREENID). Küllastumatus mõiste. Alkeenid, alküünid, areenid. Aromaatsus. Areenide asendusreaktsioonid. Fenoolid. Aromaatsete ühendite keskkonnaohtlikkus. Polümeerid.

7.1.4.KARBONÜÜLÜHENDID JA KARBOKSÜÜLÜHENDID. Aldehüüdide struktuur. Aldehüüdide redoksomadused. Sahhariidide mõiste ja liigitus, bioloogiline tähtsus. Karboksüülhapete struktuur, omadused ja liigid. Funktsionaalderivaadid, estrid ja amiidid. Estrite hüdrolyüs. Rasvad, nende bioloogiline tähtsus. Aminohapped.

7.2.Õpitulemused

7.2.1.Õpilane teab mõisted:

mõisteid: alkaan, radikaal, funktsionaalne rühm, isomeeria, aminorühm, amiin, hüdroksüülrühm, alkohol, funktsionaalne rühm, alkoholaat, eeter, alkeenid, alküünid, kaksikside, kolmikside, küllastunud ühend, küllastumata ühend, hüdraatimine, hüdrogeenimine, polümeer, karbonüülrühm, karbonüülühend, aldehüüdrühm, aldehüüd, sahhariid, monosahhariid, oligosahhariid, polysahhariid, karboksüülrühm, karboksüülhape, ester, rasv, aminohape;

teab struktuuri ja omaduste vastavust.

7.2.2.Õpilane oskab selgitada:

- orgaaniliste ainete eripära võrreldes anorgaaniliste ainetega;
- alkaanide rea liikme omaduste sõltuvust struktuurist;
- orgaaniliste ainete nomenklatuuri põhiegleid;
- halogeenaalkaanide kasutusalasid;

- funktsionaalse rühma mõistet, selle määravat osa alkoholide omadustele;
- alkoholide nomenklatuurireegleid;
- alkoholide kasutusalasid (meditsiin, parfümeeria, kütused) ja toimet organismile;
- küllastumata ühendite struktuuri iseärasusi, nomenklatuurireeglite rakendamise põhimõtteid;
- liitumis- ja polümeerisatsioonireaktsioonide olemust;
- polümeeride keemia põhimõisteid;
- karbonüülühendite mõistet ja nomenklatuurireegleid;
- aldehüüdide omadusi;
- sahariidide mõistet ja osa eluslooduses;
- karboksüülhapete, estrite ja aminohapete nomenklatuurireegleid;
- etaanhappe keemilisi omadusi;
- rasvade füüsikalisi omadusi, bioloogilist tähtsust;
- aminohapete tähtsust valkude tekkimisel;
- lahendada probleemülesandeid järgmistel teemadel:
  - alkaanide struktuurvalemite kirjutamine ja mudelite konstrueerimine;
  - amiinide struktuurvalemite koostamine;
  - alkoholide rea 10 esimese liikme struktuurvalemite kirjutamine;
  - reaktsioonivõrrandite kirjutamine alkoholide keemiliste omaduste (reageerimine happena, dehüdraatimine, põlemine) kohta;
  - valemi põhjal ühendi aineklassi kuuluvuse üle otsustamine;
  - karboksüülhapetele ja aldehüüdidele struktuurvalemist lähtuvalt nimetuste andmine;
  - valemi põhjal karboksüülhapete, estrite ja aminohapete äratundmine.

8.Keemia koondõpitulemused

Kutseõppeasutuse keemiaõppe kursused läbinud õpilane:

- oskab iseloomustada lihtainete ja keemiliste ühendite omadusi, lähtudes vastavate keemiliste elementide asukohast perioodilisustabelis ning koostada tüüpühendite (oksiidid, vesinikuühendid, happed, hüdroksiidid) valemeid;
- teab keemilise reaktsiooni olulisi tunnuseid ja oskab neid seletada;
- mõistab, et keemilised reaktsioonid ei tarvitse alati kulgeda lõpuni, vaid võib kujuneda tasakaal vastassuunaliste reaktsioonide vahel, oskab iseloomustada välistegurite mõju keemilisele tasakaalule;
- tunneb põhilisi reaktsiooni kiirust mõjutavaid tegureid ja keemilise reaktsiooni kiirendamise võimalusi;
- oskab koostada võrrandeid anorgaaniliste ainete põhiklasside keemiliste omaduste kohta, otsustada reaktsiooni toimumise üle;
- oskab eristada elektrolüüte ja mitteelektrolüüte, iseloomustada nende tugevust;
- oskab hinnata lahuse keskkonda (happe, aluse, oksiidi või soola korral);
- oskab lahendada arvutusülesandeid: massiprotsendi arvutused (ka lahuste lahjendamisel ja segamisel), moolarvutused, arvutused reaktsioonivõrrandite alusel (arvestades saagist, kadu);

- oskab kujutada molekuli struktuuri (klassikaline ja lihtsustatud struktuurivalem);
- tunneb orgaaniliste ainete funktsionaalseid rühmi ning struktuuriühikuid (alkaanid, halogeeniühendid, alkoholid, eetrid, amiinid, alkeenid, alküünid, aldehüüdid, karboksüülhapped, estrid);
- oskab õpitud aineklasside raamides anda nimetusi IUPACi nomenklatuuri järgi ning konstrueerida nimetuste alusel ainete struktuurivalemeid;
- mõistab ja oskab selgitada orgaaniliste ainete osa eluslooduses, tööstuses ja olmes;
- oskab selgitada olmes rakendatavate koolis õpitud ainete keemilist olemust, võimalikku keskkonnaohtlikkust ja toksilisust;
- oskab leida informatsiooni ainete ja materjalide omaduste, saamise ja kasutamise kohta;
- on tuttav Eesti maavarade, keemiatööstuse ja keskkonnaprobleemidega.

Hindamine:

- Õpiprotsessi jooksev hindamine.
- Referaat.
- Rühmatöö.
- Uurimustöö iseseisva tööna.

AJALUGU

3õn

1. Üldalused

1.1. Ajaloo aineõpetuse kohustuslik maht on kolm õppenädalat:

- Eesti ajalugu muinasajast kuni 19. sajandi lõpuni (1 õn);
- XX sajandi ajalugu (1 õn);
- Maailmaajalugu (1 õn)

1.2. Kutseõppeasutuse ajalooõpetuses võetakse arvesse, et põhikoolis õpitakse maailma (eelkõige Euroopa) ja Eesti ajalugu vanimast ajast tänapäevani.

1.3. Ajalooõpetuses on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon.

1.4. Õppekava üks põhinõudeid on õpilase arendamine. Valmis teadmiste vahendamine on asjakohane ülevaateteemade puhul. Peamine on aga õppimine, kus õpilane peab õpikuteksti, ajalehe või ajakirja artikli, algallika või muu materjali põhjal looma endale ise ajaloopildi, tegema järeldusi, väljendama oma arvamust ühe või teise ajaloosündmuse või nähtuse kohta. Ajaloo probleemide lahendamise käigus tekivad uued oskused, rikastub väärtussüsteem, kujuneb rahvuslik ja kultuuriline identiteet, sallivus, pooldav suhtumine demokraatlikesse väärtustesse, avardub õpilase isiklik maailm.

1.5. Taolisest põhimõttest lähtuva õpetuse puhul ei saa ajaloo õppimine koolis olla entsüklopeediline, vaid eksemplaarne, s.o ajaloomaterjaliga tutvutakse valikuliselt. Sealjuures tuleb vältida eksemplaarse lähenemise suurimat puudust – ajaloolise aja mõiste hülgamist – ja realiseerida kronoloogiline dimensioon kronoloogilis-temaatilise printsiibiina. Sel puhul saab rääkida ajalooteadmisest kui protsessist, mitte kui lihtsalt faktikogust. Mitmekesiste ülesannete lahendamise käigus arenevad õpioskused, ajalooline mõtlemine, kujutlusvõime, rikastub ajalooteadvus.

1.6. Ajaloo õpetamisel rakendatakse orienteeruvat ja detailset käsitlust. Orienteeruva käsitlusega avatakse ajalooliste seoste süsteem, asetatakse sündmused põhilisse kronoloogilisse struktuuri ning tehakse üldistusi. Detailselt vaadeldakse mõningaid olulisemaid sündmusi selles struktuuris.

1.7. Tähtis on silla loomine mineviku ja kaasaja ajaloosündmuste ja –nähtuste vahel, arusaama kujundamine, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, näiteks kriisikollete olemust, samuti paljusid Eesti ajalooga seotud probleeme. Ajalooallikatega töötades otsitakse kõigepealt vastuseid küsimustele *kes, mis, millal, kuidas*, seejärel jõutakse järk-järgult küsimuseni *mispärast*. Õpilased kogevad, kui keeruline on otsustada ühe või teise sündmuse põhjuste üle. Seetõttu on väga oluline selgitada mõisteid *põhjus-tagajärg, sarnasus- erinevus, muutus-järjepidevus*.

1.8. Ajaloo mõistmise seisukohalt on tähtis kujundada võimet asetada end kellegi teise olukorda, vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes. Ajalootundides peaks õpilastele tutvustatama ka erinevaid ajalookäsitusi ühtki neist peale surumata. Õpilastes peab kujundama kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse. Otstarbekas on võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist erinevates õpikutes ja raamatutes. See aitab mõista, et ajaloo kirjutamine on ikka sõltunud ajast ja ajaloolaste seisukohtadest.

1.9. Ajaloopilt, mida igaüks endaga kaasas kannab, ei kujune üksnes koolis. Ajaloopildi kujunemisele aitavad kaasa ekskursioonid ja õppekäigud ning kokkupuude ajaloo- ja ilukirjandusega, teatri- ja filmikunstiga, inimeste ja paikadega. Selle kogemuse ühendamisel koolis õpituga kujunebki õpilasel järk-järgult välja ainult temale omane ajaloopilt.

1.10. Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärgiks on saada ülevaade ajalooõpetuse eesmärkide saavutamisest, õpilase individuaalsest arengust, ja kasutada saadud teavet õppeprotsessi tulemuslikumaks kavandamiseks.

1.11. Kutseõppeasutuses hinnatakse analüüsimise ning seoste leidmise ja loomise oskust; kronoloogia tundmist, muutustele ja järjepidevusele hinnangu andmist; oskust analüüsida suhteid ja seoseid inimeste, sündmuste ja muutuste vahel ühiskonnas; oskust analüüsida ja hinnata erinevaid seisukohti ja tõlgendusi seoses vastavate ajalooajalooperioodidega; allikatele hinnangu andmise, võrdlemise ja kokkuvõtivate järelduste tegemise ning iseseisvale põhjendatud järeldusele jõudmise oskust; loogilise ülesehitusega, analüüsiva, konkreetsetele näidetele tugineva, isiklikku hinnangut sisaldava arutluse kirjutamise oskust.

1.12. Arutluse hindamisel tuleb arvestada teemast arusaamist ja selle avamist; töö loogilist ülesehitust (sissejuhatus, teemaarendus ja kokkuvõte); oma seisukoha esitamist ja selle põhjendamist konkreetsete näidetega; seoste loomise ja järelduste tegemise oskust. Hindeskaala valib õpetaja vastavalt ülesande keerukusele.

1.13. Allikaülesandeid hinnatakse lähtuvalt vastuse kvaliteedist (lihtsast loendamisest kuni analüüsini). Allikaülesande hindamisel on aluseks järgmised tasemed:

- (rahuldav): teksti alusel loendi või seisukoha esitamine ja kirjeldamine;
- (hea): iseloomustamine ja võrdlemine;
- (väga hea): analüüs, isiklik hinnang ning selle põhjendamine.

1.1.4. Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid, ajalooõpetusega kujundatud oskusi. Projektülesande ja iseseisvate uurimustööde hindamisel tuleb jälgida ka töö valmimise protsessi (probleemi püstitamine, andmete kogumine, selekteerimine, analüüsimine, töö vormistamine, klassis ettekandmine), mitte ainult lõpptulemust. Hindamisprotsessis on oluline õpilase enesehinnang ja selle arenemine, mis tõstab vastutust õppimise suhtes. Hindamine peab olema paindlik, arvestama õpilase individuaalsust, erinevaid kursusi ja nende raskusastet.

1.15. Kokkuvõttev hinne peab kujunema erinevate osaoskuste hindamisest (näiteks: eneseväljendus- ja analüüsioskus, materjali reprodutseerimine, arutluste kirjutamine, töö allikmaterjaliga jne).

2. Nõuded aine alustamiseks

Põhikoolis omandatud teadmised ja oskused

3. Õppe-eesmärgid

Ajaloo õpetusega taotletakse, et õpilane

- suhestab ennast kodukoha, isamaa, Euroopa ja maailmaga;
- oskab tõlgendada, hinnata, talletada ja edastada ajaloolast teavet;
- mõistab ja hindab kaasaja sündmusi maailmas ajaloolises taustsüsteemis;
- mõistab tänapäeva Eesti ühiskonna probleeme, tunneb end vastutavana nende lahendamisel;
- oskab analüüsida ja hinnata ajaloosündmusi ja -protsesse;
- oskab leida tõendusmaterjali ajalooallikast ja otsustada selle usaldusvääruse üle.

4. Õppetegevus

4.1. Kutseõppeasutuses vaadeldakse Eesti ja XX sajandi ajalugu teise kontsentrina. Eesti ajaloo kursuses on oluline käsitleda vastaval ajaperioodil Läänemere maade mõjutusi paralleelselt Eestis toimunuga.

3.2. Kutseõppeasutuses peab ajalooõpetus olema probleemikeskne, et vältida pelgalt põhikoolis õpitu kordamist. Õppetegevustes kasutatakse erinevaid võtteid (nt vestlus, diskussioon, õpetaja jutustus, töö allikmaterjaliga, rolli- ja otsustusmäng, referaatide ja uurimistööde koostamine, arutluste kirjutamine, jne). Õppetegevustes suunatakse arutluse ja analüüsi kaudu seoste loomisele ja järelduste tegemisele, isikliku suhtumise kujundamisele ja sellele argumenteeritud põhjenduste leidmisele. Kriitilise mõtlemise kujundamiseks on soovitatav käsitleda õppematerjale, mis annavad ajaloosündmusele hinnangu erinevast seisukohast lähtuvalt. Tähelepanuta ei tohi jätta informatsiooni leidmise ja kriitilise hindamise oskust. Väga oluline on probleemsituatsioonide loomine, mis arendavad õpilaste ajaloolist mõtlemist, empaatiavõimet ja iseseisvate otsustuste tegemise oskust.

5. Õppesisu

5.1. Eesti ajalugu muinasajast kuni 19. sajandi lõpuni

5.1.1. MUINASAEG. Muinasaja periodiseerimine. Suhted naaberrahvastega. Muinasusund ja ristiusu levik. Ühiskondlik-poliitiline ja majanduslik olukord Läänemere maades 13. sajandi algul. Muistne vabadusvõitlus.

5.1.2. VANA-LIIVIMAA. Vana-Liivimaa riigid. Jüriöö ülestõus. Eesti rahvastik ja majandusolud 14.– 16. sajandil. Katoliku kirik Eestis. Reformatsioon Liivimaal. Liivi sõda ja selle tagajärjed.

5.1.3. ROOTSI AEG. Eesti Rootsi ajal. Kirik ja vaimuelu. Põhjasõda.

4.4. VENE AEG. Eesti pärast Põhjasõda. Balti erikord. Pärissorjuse kaotamine. Majanduslik areng. Elu-olu ja kultuur.

5.1.4. RAHVUSLIK LIKUMINE. Ärkamisaeg Eestis, selle tähtsus. Venestusaja reformid. Majanduslik ja poliitiline areng 19. ja 20. sajandi vahetusel. Professionaalse kultuuri kujunemine.

5.2. XX sajandi ajalugu.

5.2.1. MAAILM XX SAJANDI ALGUL. Rahvusvahelised suhted XX sajandi algul. Euroopa suurriigid. Maailmamajandus. Elu-olu ja kultuur. Eesti Venemaa koosseisus.

5.2.2. ESIMENE MAAILMASÕDA. Esimene maailmasõda Venemaal ja Eestis. Eesti iseseisvumine. Vabadussõda.

5.2.3. MAAILM SÕDADEVAHELISEL AJAJÄRGUL. Rahvusvahelised suhted. Majandus. Elu-olu ja kultuur. Demokraatia ja diktatuurid. Eesti Vabariik.

5.2.4. TEINE MAAILMASÕDA. Maailm Teise maailmasõja eelõhtul. Eesti 1939-1940. Sõjategevus Teise maailmasõja ajal. Teise maailmasõja tagajärjed.

5.2.5. MAAILM PÄRAST TEIST MAAILMASÕDA. Külma sõda. Lääne tööstusriigid. Kommunistlikud riigid. Kolmas maailm. Eesti NSV.

5.2.6. MAAILM XX SAJANDI LÕPUL. Kommunistliku süsteemi lagunemine. Eesti taasiseseisvumine. Elu-olu ja kultuur.

6. Õpitulemused

Õpilane:

- oskab rekonstrueerida minevikus elanud inimeste elu, vaadelda maailma nende pilgu läbi;
- oskab analüüsida lähiajaloo probleeme;
- oskab leida, selekteerida, refereerida, analüüsida ja hinnata erinevaid ajalooallikaid ja seisukohti;
- oskab analüüsida massimeedia informatsiooni;
- oskab esitada informatsiooni läbitöötamise tulemused suuliselt, visuaalselt, kirjalikult; koostada teese ja uurimusi, kirjutada ajalooteemalisi arutlusi, osaleda ajalooalastes diskussioonides, töötada kaardiga;
- tunneb Eesti ajalugu ja selle seoseid Euroopa ja maailma ajalooga;
- mõistab ühiskonnas toimunud muutusi, arengu järjepidevust ajaloos vältel.

Hindamine:

- Õpiprotsessi jooksev hindamine.
- Referaat.
- Rühmatöö.
- Uurimustöö iseseisva tööna.

GEOGRAAFIA

1õn

1.Üldalused

1.1.Geograafia aineõpetuse kohustuslik maht on 1 õppenädal.

1.2.Tallinna Tööstushariduskeskus õpetab geograafiat suuremas mahus ning valib kaheõppenädalase (80 tundi) ainekava. Geograafia õpetamisega kutseõppeasutuses süvendatakse õpilaste arusaamist nii looduses kui ka ühiskonnas toimuvatest nähtustest ja protsessidest, nende ruumilisest levikust ning vastastikustest seostest.

1.3.Tulenevalt geograafia üldistavast ja süsteemsest iseloomust on geograafiaõpetus tihedalt seotud paljude õppeainetega ja eeldab nende ainete vahelist tihedat koostööd. Ühiskonnageograafia kursus toetub majandusõpetusele ning seostub tihedalt ajaloo-, ja ühiskonnaõpetusega, üldmaateaduse õpetamisel on põhirõhk keskkonnaproblemaatikal, mis eeldab põhjalikke eelteadmisi füüsikast, keemiast ja bioloogiast. Geograafia võimaldab teiste loodus- ja sotsiaalainetega võrreldes seoste ja seaduspärasuste paremat mõistmist üle üksikainete piiride, andes õpilastele tervikliku ja süsteemse maailmapildi koos ruumisuhete käsitlusega.

1.4.Geograafia ainekava on üles ehitatud temaatilisel printsiibil, mis tähendab, et käsitletakse vaid kõige olulisemaid looduses ja ühiskonnas toimuvaid nähtusi ja protsesse ning nendevahelisi seoseid, mida illustreeritakse konkreetsete ja kõige ilmekamate näidetega maailma erinevatest piirkondadest.

1.5.Geograafia on väga tihedalt seotud igapäevaeluga. Igapäevastest maailma ja kodumaa sündmustest arusaamine eeldab geograafilist määratlemist – koha fikseerimist, kus midagi toimub.

1.6.Maailma looduse ja rahvastiku teemade käsitlemine on aluseks mõistvale ja tolerantsele suhtumisele teiste maade ja rahvaste kultuuri ja traditsioonidesse. Geograafiaõpetusega rõhutatakse inimese ja looduse vahelistest seostest arusaamist ning süvendatakse õpilaste keskkonnavalaseid teadmisi kohalikul ja globaalsel tasandil, mis loovad aluse jätkusuutliku arengu idee omaksvõtmisele.

1.7.Nüüdisaegne geograafiaõpetus annab ettekujutuse paljudel elualadel järjest olulisemaks muutuva kohateabe (geoinfosüsteemide) vajalikkusest, esitamisviisidest ja laialdastest rakendusvõimalustest.

2. Nõuded aine alustamiseks

Põhikoolis omandatud teadmised ja oskused

3.Õppe-eesmärgid

Geograafiaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- saab aru looduses ja ühiskonnas toimuvatest nähtustest ja protsessidest ning nendevahelistest seostest;

- oskab hinnata inimtegevuse võimalusi ja tagajärgi erinevates looduslikes tingimustes;
- on teadlik kohalikest, regionaalsetest ja globaalsetest keskkonnaprobleemidest;
- väärtustab jätkusuutliku arengu vajadust;
- saab aru maailmamajanduse kui süsteemi talitlemisest ja teab Eesti kohta selles;
- oskab kasutada kaarte, pilte, diagramme, et hankida, töödelda ja väljendada ruumiliselt esitatud teavet;
- oskab leida geograafia-alast informatsiooni erinevatest allikatest ning kasutada kaasaegseid infotehnoloogia võimalusi teabe hankimiseks, korrastamiseks ja esitamiseks;
- oskab informatsiooni kriitiliselt hinnata ja oma seisukohta põhjendada.

4.Õppetegevus

Arvestades põhikoolis omandatud teadmisi ja oskusi, peaks kutseõppeasutuses geograafia õpetamisel rohkem kasutama õpilaste iseseisval tööil põhinevaid õppemeetodeid: arutlust, diskussioone, rolli- ja otsustumänge, probleemülesannete lahendamist, referaatide ja uurimistööde koostamist jne. Informatsiooni iseseisev otsimine ja erinevate teabeallikate kasutamine, nende võrdlemine ja analüüs arendab kriitilist mõtlemist ja oma seisukoha kujunemist. Õppetegevus peaks olema suunatud arutluse ja analüüsi kaudu seoste loomisele ja järeltuste tegemisele, isikliku suhtumise kujundamisele ja sellele argumenteeritud põhjenduste leidmisele. Väga oluline on probleemsituatsioonide loomine, mis arendaks õpilaste iseseisvat mõtlemist ja otsuste tegemise oskust.

Geograafia ainekava (2 õn)

5.Üldmaateadus

5.1.Õppesisu

5.1.1.KAASAEGSED UURIMISMEETODID GEOGRAAFIAS. Arvutikaardid. Andmete graafilised esitusviisid. Geinfosüsteemid ja nende rakendused. Koha määramise meetodid ja nende rakendused.

5.1.2. MAA KUI SÜSTEEM. Maa sfäärid kui süsteemid: litosfäär, pedosfäär, hüdrofäär, atmosfäär, biosfäär. Aine ja energiaringed Maa süsteemides.

5.1.3. LITOSFÄÄR. Litosfääri koostis. Laamtektoonika. Kivimite ringe. Erinevate kivimite ja maakide kasutusvõimalused. Kaevanduste mõju keskkonnale. Vulkanism ja selle tagajärjed. Ohu vähendamine ja vältimine. Maavärinad ja nende tagajärjed. Maavärinate tugevuse mõõtmine. Ohu vähendamine ja vältimine. Maalihked. Gravitatsiooni, vee ja seismilisuse osa maalihetes.

5.1.4. PEDOSFÄÄR. Murenemine. Mulla tekkeprotsessid ja mullaprofiilid. Mulla hävimine vee ja tuule erosiooni tõttu. Muld kui ressurss. Muldade kaitse.

5.1.5. ATMOSFÄÄR. Atmosfääri koostis ja ehitus. Kiirgusbilanss. Õhutsirkulatsioon. Tsüklonid ja antitsüklonid. Tormid. Õhuniiskus ja sademed. Inimtegevuse mõju atmosfääri koostisele ja selle tagajärjed: sudu, happevihmad, osooniaugud, kasvuhooneefekt. Õhu saastumine, seire ja rahvusvahelised lepped.

5.1.6. HÜDROSFÄÄR. Veeringe Maal. Siseveed. Jõgede veerežiim ja äravool. Kliima mõju äravoolule. Üleujutused ja nende kahjustused. Põhjavesi, selle kujunemine, filtratsioon. Pinna- ja põhjavee kasutamine ja kaitse. Vee liikumine maailmameres. Meretaseme kõikumised. Rannikute erosioon. Tormikahjustused, üleujutused. Ookeanide reostumine ja kaitse.

5.1.7. MAA SÜSTEEMIDE VAHELISED SEOSSED. Inimtegevuse ja Maa süsteemide vastasmõju. Keskkonnamuutused ja seire. Keskkonnatehnoloogia.

6. Ühiskonnageograafia

5.1. Öppesisu

6.1.1. KAASAEGSE MAAILMA POLIITILINE KAART. Riikide arengutaseme näitajad. Kõrgeltarenenud Põhja riigid ja Lõuna arengumaad.

6.1.2. MAAILMA RAHVASTIK JA RAHVASTIKUPROTSESSID. Maailma rahvaarv ja selle muutumine. Demograafiline üleminek. Rahvastikupoliitika. Ränded, nende põhjused. Rahvastiku paiknemine. Linnastumine. Linnastumise kulg maailmas. Suurlinnade keskkonnaprobleemid.

6.1.3. KAASAEGSED MUUTUSED MAAILMAMAJANDUSES. Majanduse üldine struktuur ja selle arengud. Üleminek kõrgtehnoloogilisele tootmisele. Majanduse globaliseerumine. Rahvusvahelised firmad ja majandusorganisatsioonid.

6.1.4. ENERGIAMAJANDUS. Kaasaegse energiamajanduse struktuur. Alternatiivenergia kasutusvõimalused. Nafta ja maagaasi tootmine, transport ja töötlemine. Tahkete kütuste kaevandamine ja kasutamine. Fossiilsete kütuste kasutamisega kaasnevad keskkonnaprobleemid. Elektroenergeetika.

6.1.6. PÕLLUMAJANDUS. Põllumajanduse looduslikud arengueeldused. Põllumajandusliku tootmise vormid ja nende levik maailmas. Peamiste põllumajandussaaduste tootmise, töötlemise ja kaubanduse geograafia. Põllumajandusega kaasnevad keskkonnaprobleemid. Maailma rahvastiku toitlustamise probleemid.

6.1.7. MASINATÖÖSTUS. Masinatööstuse jagunemine vanadeks, uuteks ja uusimateks harudeks. Vanade masinaehituse harude paigutuse põhijooned. Fordistlik tootmiskorraldus uutes harudes ja selle mõju masinatööstuse globaliseerumisele. Uute ja uusimate harude paigutuse põhijooned.

6.1.8. TRANSPORT JA SIDE. Transpordiliigid ja vedude järgud. Logistika. Regioonide veondus. Rahvusvahelised veoteenused. Side ja infosüsteemid.

6.1.9. TEENUSED. Teenuste osatähtsuse kasv. Teenuste struktuur: äri-, sotsiaal- ja turismiteenused. Turism ja selle geograafia..

6.1.10 Üks 6 tunnine valikteema vastavalt kutsehariduse suunale.

7.2.Õpitulemused (2 õn)

7.2.1.Õpilane teab:

- erinevaid asukoha määramise meetodeid;
- Maa sfääre;
- litosfääri koostist;
- erineva tekkega kivimeid ja nende kasutamisevõimalusi;
- vulkaanide tekkepõhjusi;
- maaväriinate tekkepõhjusi;
- maaväriinate tugevuse hindamise meetodeid;
- mulla hävimist mõjutavaid tegureid;
- merede ja ookeanide reostusallikaid;
- atmosfääri koostist ja ehitust;
- erinevaid sademete tekkepõhjusi ja tingimusi;
- riikide arengutaset iseloomustavaid näitajaid;
- riikide liigitust nende arengutaseme alusel;
- maailma rahvaarvu kiire kasvu põhjusi;
- rahvusvaheliste rännete põhjusi ja peamisi suundasid;
- rahvastiku paiknemist mõjutavaid tegureid;
- üldjoontes linnastumisprotsessi kulgu arenenud ja arengumaades;
- rahvusvahelisi firmasid;
- rahvusvahelisi majandusorganisatsioone;
- kaasaegses maailmamajanduse arengutendentse;
- erinevaid energiavarasid, nende liigitamis- ja kasutamisevõimalusi;
- erinevate energiaressursside kasutamise eelisi ja puudusi;
- masinatööstuse jagunemist vanadeks, uuteks ja uusimateks harudeks;
- masinatööstuse erinevate harude paigutuse põhijooni;
- põllumajanduse arengut mõjutavaid looduslikke ja majanduslikke tegureid kõrgelt arenenud riikides ja arengumaades;
- peamisi põllumajandusliku tootmise vorme;
- põllumajandusega seotud keskkonnaprobleeme;
- erinevaid transpordiliike;
- peamisi kaubanduslikke veosuundi ja veoteenuseid;
- äri, sotsiaal- ja turismiteenuseid.

7.2.2. Õpilane saab aru:

- Maa sfäärivahelistest vastasmõjudest;
- laamade liikumise teooriast;
- kivimite ringest;
- gravitatsiooni, vee ja seismilisuse osast maalihetes;
- füüsilise ja keemilise murenemise protsessist ja seosest mulla kujunemise ja arenguga;
- erinevatest mullatekkeprotsessidest;

- muldade kaitse vajalikkusest;
- kiirgusbilansi olemusest;
- üldise õhuringluse olemusest ja mõjust maailma erinevate piirkondade kliimale;
- tsüklonite ja antitsüklonite mõjust ilmastikule;
- inimtegevuse mõjust atmosfääri koostisele ja selle tagajärgedest;
- loodusliku veeringe olemusest ja sellega seotud looduslikest protsessidest;
- veeolude ajalistest muutustest;
- põhjavee kujunemisest ja filtratsioonist;
- vee liikumisest maailmameres ja sellega seotud looduslikest protsessidest;
- Maa süsteemide ja inimese vastasmõjust;
- demograafilise ülemineku teooriast;
- rahvastikupoliitika erinevusest arenenud ja arengumaades;
- globaliseerumise olemust;
- rahvusvaheliste firmade osast maailmamajanduses;
- rahvusvaheliste majandusorganisatsioonide mõjust maailmamajandusele;
- kaasaegse maailma energiamajandusest;
- transpordi arengust ja selle mõjust teistele majandusharudele;
- side ja infosüsteemide tähtsusest kaasaegses maailmamajanduses;
- looduse ja ühiskonna vastasmõjudest kohalikul, regionaalsel ja globaalsel tasandil ja säästliku arengu vajadusest;
- teenuste osatähtsuse kasvust kaasaegses majanduses ja seotusest teiste

majandusharudega.

7.2.3.Õpilane oskab:

- kasutada tava- ja arvutikaarte informatsiooni otsimiseks, seoste analüüsiks ja üldistuste tegemiseks;
- tuua näiteid geoinfosüsteemide rakendusvõimalustest;
- määrata erinevaid meetodeid kasutades asukohta;
- analüüsida kaevandustegevusega kaasnevaid sotsiaalseid- ja keskkonnaprobleeme;
- analüüsida mulla hävimise võimalikkust maailma erinevates piirkondades;
- hinnata mulla kaitse vajalikkust ja tuua näiteid mulla kaitsmise võimalustest;
- analüüsida sudu, happevihmade, osooniaukude ja kasvuhooneefekti mõju inimesele, majandustegevusele ja keskkonnale;
- analüüsida kliima mõju äravoolule, veedefitsiidi ja üleujutuste võimalikku mõju ja majanduslikke kahjusid;
- hinnata vee ja veekogude tähtsust inimese elus ja majanduslikus tegevuses;
- analüüsida maailmamere reostumise mõju inimesele, majandustegevusele ja keskkonnale.
- hinnata maailmamere kaitse vajalikkust;
- tuua näiteid Maa süsteemide vahelistest seostest;
- hinnata keskkonnamuutuste mõju inimtegevusele ja keskkonnaseire vajalikkust;
- näidata kaardil kõiki Euroopa riike ja maailma suuremaid riike;

- iseloomustada kaartide ja statistiliste andmete abil riike ja võrrelda neid arengutaseme alusel;
- võrrelda temaatiliste kaartide ja statistiliste andmete abil rahvaarvu muutusi erinevates regioonides ja analüüsida muutuste põhjusi;
- iseloomustada kaardi abil rahvastiku paiknemist mõnes etteantud piirkonnas ja selgitada taolise paiknemise põhjusi;
- analüüsida suuremate rännetega kaasnevaid probleeme nii lähte- kui siirdemaale;
- näidata kaardil maailma suuremaid linnu ja linnastuid;
- tuua näiteid ülelinnastumisega kaasnevatest sotsiaalsetest- ja keskkonnaprobleemidest;
- tuua näiteid globaliseerumise mõjust arenenud ja arengumaadele;
- analüüsida muutusi maailma energiamajanduses;
- näidata kaardil maailma suuremaid energiavarade leiukohti ja töötlemispiirkondi;
- analüüsida ja hinnata alternatiivenergia kasutamise võimalusi maailma erinevates regioonides;
- hinnata energia kokkuhoiu vajadust ja võimalusi;
- iseloomustada temaatiliste kaartide abil põllumajanduse looduslike arengueeldusi maailma erinevates piirkondades ja võrrelda erinevate piirkondade põllumajandust;
- analüüsida erinevate veendusliikide eeliseid ja puudusi;
- võrrelda temaatiliste kaartide abil erinevate regioonide veondust;
- kasutada kaarte ja kaasaegseid infotehnoloogia võimalusi (arvutikaardid, internet, CD jne) teabe hankimiseks, korrastamiseks ja esitamiseks;
- analüüsida tabeleid, graafikuid ja diagramme ning teha järeldusi neil esitatud nähtuste arengusuundadest;
- rakendada geograafiaalaseid teadmisi ökoloogia- ja demograafiaalastes ning poliitilistes diskussioonides;
- kasutada geograafiaalaseid teadmisi igapäevaelus ja tulevikukavade tegemisel.

Hindamine:

- Õpiprotsessi jooksev hindamine.
- Referaat.
- Rühmatöö.
- Uurimustöö iseseisva tööna.

BIOLOOGIA

2õn

1.Üldalused

1.1.Bioloogia aineõpetuse kohustuslik maht on 2 õppenädalat.

1.2.Bioloogial on oluline koht õpilaste loodusteadusliku maailmapildi kujunemises. Bioloogia õppimise kaudu kujunevad õpilastel loodusalased ja teised elutähtsad pädevused, omandatakse püsivad positiivsed hoiakud kõige elava suhtes, väärtustatakse säästvat ja vastutustundlikku eluviisi. Areneb igapäevase eluga seonduvate bioloogiaprobleemide lahendamise ja kompetentsete otsuste tegemise oskus, mis ühtlasi suurendab õpilaste toimetulekut looduslikus ja sotsiaalses keskkonnas. Bioloogias omandatud teadmised, oskused ja hoiakud integreerituna teistes õppeainetes omandatuga on aluseks sisemiselt motiveeritud elukestvate õppimisele.

1.3.Bioloogia õpetuslikeks eesmärkideks on eluslooduse, organismide mitmekesisuse, nende ehituse ja talitluse, pärilikkuse, evolutsiooni ja ökoloogia ning elukeskkonna kaitse põhiprintsiipidest ülevaate saamine. Bioloogia õpetamisega kutseõppeasutuses süvendatakse põhikoolis omandatud teadmisi, oskusi ja vilumusi. Taotletakse õpilaste loodusteadusliku maailmapildi avardamist, mis tugineb senisest enam bioloogia haruteaduste põhilistele teooriatele, üldistele seaduspärasustele ja nende rakenduslikele aspektidele.

1.4.Õppeprotsess lähtub õpilase kui isiksuse individuaalsetest iseärasustest ja tema võimete mitmekülgsest arendamisest. Kujundatakse positiivset hoiakut bioloogia kui loodusteaduse ja kultuurinähtuse suhtes, mis muuhulgas väljendub teadlikult vastutustundlikus ja säästvas suhtumises oma elukeskkonda ning eetiliste, moraalsete ja esteetiliste aspektide arvestamises igapäevases elusesinevate probleemsituatsioonide lahendamisel.

1.5.Õppeprotsess on õpilasekeskne. Õppeprotsessis pööratakse suurt tähelepanu õpilaste sisemise õpimotivatsiooni kujunemisele. Aktiivõppe põhimõtteid järgiva õppetegevuse üheks rõhuasetuseks on teadusliku meetodi omandamine ning selle rakendamine looduslikust ja sotsiaalsest keskkonnast tulenevate probleemide

lahendamisel. Õpilased saavad ülevaate kaasaja bioloogia põhilistest saavutustest, seaduspärasustest ja teooriatest ning tulevikusuundumustest. Õppeprotsessi käigus omandatakse erinevate, sh elektrooniliste teabeallikate kasutamise ja nendes leiduva informatsiooni tõepärasuse hindamise oskus. Kõige sellega kujundatakse õpilaste bioloogiaalaseid teadmisi ja -oskusi, mis võimaldavad neil loodusnähtusi kirjeldada, selgitada ja prognoosida.

2. Nõuded aine alustamiseks

Põhikoolis omandatud teadmised ja oskused

3. Õppe-eesmärgid

Bioloogiaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- omandab tervikliku loodusteadusliku maailmapildi;
- saab aru bioloogia osast loodusteadustes, selle üldisest ja erilisest tähendusest;
- omandab positiivse hoiaku bioloogia kui loodusteaduse ja kultuurinähtuse suhtes;
- oskab hinnata elusloodusega seonduvaid eetilisi, moraalseid ja esteetilisi aspekte;
- saab aru eluslooduse mitmekesisuse vormidest ja nende säilitamise tähtsusest;
- teab loodus- ja keskkonnakaitse põhimõtteid ja probleeme;
- tunneb austust eluslooduse vastu ja suhtub vastutustundlikult looduskeskkonda;
- väärtustab bioloogilist mitmekesisust;
- omandab teaduslikud uurimismeetodid lihtsamate loodusteaduslike probleemide lahendamiseks;
- süvendab teadmisi bioloogia põhiteooriatest ja üldistest seaduspärasustest ning saab aru nende rakenduslikest väärtustest;
- seostab bioloogias omandatud teadmisi igapäevaeluga;
- kasutab bioloogiaalase info hankimiseks ja võrdlemiseks erinevaid teabeallikaid ning oskab hinnata nende tõepärasust;
- mõistab seoseid looduslike ja ühiskondlike protsesside vahel;
- orienteerub bioloogiaalaseid teadmisi ja oskusi nõudvates elukutsetes.

4. Õppetegevus

4.1. Õppetegevus on aktiivõppe põhimõtteid järgiva rõhuasetusega. Õpilaste sisemise õpimotivatsiooni tõstmiseks kasutatakse mitmekesisel aktiivõppe meetodeid, vorme ja võtteid: probleem- ja projektõpet, rollimänge, diskussioone, dispuute, ajurünnakuid, mõistekaartide koostamist, õppekäike, -ekskursioone jne. Arvestaval kohal on referaatide ja suuliste ning stendiettekannete koostamine.

4.2.Õppeprotsessis pööratakse tähelepanu õpilaste mõtlemisvõime arendamisele. Selleks kombineeritakse oskuslikult tunnimetoodikaid, kasutatakse mitmekülgseid teadmiste kontrolli meetodeid. Klassi-, rühma- ja individuaaltöö käigus õpitakse tekstides, pildidel, joonistel ja graafikutel esitatud informatsiooni analüüsima, sünteesima ning argumenteeritud hinnanguid andma. Õpilased õpivad hinnangute andmisel ja otsuste langetamisel arvestama kaasaja teaduse seisukohti, normatiivdokumente, majanduslikke kaalutlusi, aga ka moraali ja eetika seisukohti.

4.3.Õpilaste teoreetilised teadmised kinnistuvad õpilasekeskses individualiseeritud õppetegevuses. Õpilased omandavad iseseisva töö oskused teabeallikatega ning suudavad hinnata nendes esitatud teabe tõepärasust, kasutades seejuures infotehnoloogiavahendeid.

4.4.Bioloogiateadmiste omandamisel on oluline koht praktilistel, sh uurimuslikel töödel, mille käigus õpilased omandavad probleemide püstitamise, hüpoteeside formuleerimise ja katsete või vaatluste planeerimise ning nende läbiviimise oskused. Õpilased omandavad praktiliste tööde käigus bioloogias ja teistes loodusteadustes kasutatavaid uurimismeetodeid, neid rakendatakse vaatluste ja eksperimentide läbiviimisel, arvestades seejuures ohutustehnika nõudeid. Õpitakse sõnastama teaduslikke bioloogiaprobleeme, nende alusel püstitama hüpoteese, planeerima realselt teostatavaid praktilisi töid. Tähtsal kohal on uurimistöo vormistamise, analüüsimise, järelduste tegemise ning töö kirjaliku ja suulise esitamise oskus. 3.5.Bioloogia õpetamisel pööratakse tähelepanu nüüdisaja bioloogiateaduse põhitulemustele ning arengusuundadele. Olulisel kohal on nende rakendusteaduslikud väljundid igapäevases elus. Koos sellega antakse õpilastele võimalikult terviklik pilt kaasaja bioloogia haruteadustest ning nende seostest teiste loodusteadustega.

5.Bioloogia ainekava (2 õn)

I Osa

5.1.Õppesisu

5.1.2.ELU OLEMUS. Elu tunnused. Eluslooduse põhilised organiseerituse tasemed. Loodusteaduslik uurimismeetod.

5.1.2.ORGANISMIDE KEEMILINE KOOSTIS. Organismide keemiline koostis. Peamised anorgaanilised ja orgaanilised ained organismides.

5.1.3.RAKK. Rakuteooria põhiseisukohad. Loomaraku ehitus ja talitlus, selle erinevused bakteri- ja taimerakust. Ainu- ja hulkraksus.

5.1.4.ORGANISMIDE AINE- JA ENERGIAVAHAETUS. Organismide aine- ja energiavaahetuse põhijooned. Fotosüntees ja selle tähtsus. Organismide varustamine energiaga.

5.1.5.ORGANISMIDE PALJUNEMINE JA ARENG Rakkude jagunemine: mitoos ja meioos. Organismide suguline ja mittesuguline paljunemine. Loomade ja taimede paljunemise ja arengu eripära. Inimese sugurakkude areng, viljastumine, embrüonaalne ja sünnijärgne areng.

5.1.6.PÄRILIKKUS. Molekulaarbioloogilised põhiprotsessid: replikatsioon, transkriptsioon ja translatsioon. Mendeli seadused. Geneetika ülesanded. Inimesel esinevad geneetilised puuded. Pärilik ja mittepärilik muutlikkus. Viiruste mitmekesisus ja tähtsus.

5.2.Õpitulemused

5.2.1.Õpilane teab:

- peamisi elu tunnuseid;
- eluslooduse peamisi organiseerituse tasemeid;
- teadusliku meetodi põhietappe;
- organismides enamlevinud keemilisi elemente;
- organismides enam esinevaid anorgaanilisi aineid;
- vee põhilisi funktsioone organismides;
- organismides leiduvate peamist orgaaniliste ainete (sahhariidide, lipiidide, valkude, ja nukleiinhapete) üldist ehitust ja tähtsust;
- loomaraku peamisi organelle ja nende funktsioone;
- kromosoomide ehitust ja tähtsust;
- taime- ja bakteriraku eripära võrreldes loomarakuga;
- ainu- ja hulkraksete organismide näiteid;
- auto- ja heterotroofsete organismide näiteid;
- raku metabolismi põhietappe ja nende vahelisi seoseid;
- ATP molekuli tähtsust;
- rakus toimuva glükoosi lagundamise tulemust;
- fotosünteesi toimumise tingimusi, tulemust ja tähtsust;
- organismide paljunemise erinevaid viise;
- sugulise ja mittesugulise paljunemise erinevust ja tähtsust;
- vegetatiivse paljunemise näiteid;
- mitoosi faase, tulemust ja tähtsust;
- meioosi toimumise eesmärgi, tulemust ja tähtsust;
- inimese ovo- ja spermatogeneesi iseärasusi;
- menstruaaltsükliga kaasnevaid muutusi naise organismis;
- põhilisi rasestumisvastaseid meetodeid ja vahendeid;
- inimese looteliste väärarengute tekkepõhjust.
- replikatsiooni, transkriptsiooni ja translatsiooni tulemust ja nendevahelisi seoseid;
- geneetilise koodi olemust;
- valgu sünteesis osalevaid komponente ja tulemust;
- Mendeli seadusi ja nende statistilist olemust;
- inimese soo määramise geneetilist aluseid;
- inimesel esinevaid enamlevinud geneetilisi puudeid;
- päriliku ja mittepäriliku muutlikkuse erinevaid tekkepõhjust, avaldumise vorme ja bioloogilist tähtsust;
- inimese pärilikkuse uurimise enamlevinud meetodeid;
- viiruste mitmekesisust ja nende osa eluslooduses.

5.2.2.Õpilane saab aru:

- elu tunnuste kompleksusest;
- eluslooduse uurimise erinevatest tasemetest;
- loodusteaduslikust uurimismeetodist;
- vee bioloogilisest tähtsusest;
- valkude erilisest rollist organismis;
- DNA ja RNA ülesannetest;
- erinevate rakkude ehituse ja talitluse vastastikusest kooskõlast;
- rakkude mitmekesisuse põhjustest;
- päristuumse raku peamiste organellide ehituse ja talitluse omavahelistest seostest;
- raku elutegevuse terviklikkusest;
- taimeraku peamistest erinevustest võrreldes loomarakuga;
- eel- ja päristuumse raku erinevustest;
- bakterite osast looduses;
- organismi aine- ja energiavahetuse terviklikkusest;
- auto- ja heterotroofide aine- ja energiavahetuse põhilistest erinevustest;
- ATP osast organismi aine- ja energiavahetuses;
- rakkudes toimuva glükoosi lagundamise tähtsusest;
- fotosünteesi kulgemise tingimustest ja tulemustest;
- fotosünteesi tähtsusest looduses;
- erinevate organismide energiaga varustamise viisidest;
- sugulise ja mittesugulise paljunemise erinevustest;
- rakkude jagunemise põhilistest seaduspärasustest;
- mitoosi ja meioosi erinevustest ja nende bioloogilisest tähtsusest;
- menstruaaltsükli ja munaraku arengu vahelistest seostest;
- rasedumise vältimise võimalustest ja nendega kaasnevatest riskidest;
- inimese sünnijärgses arengus toimuvatest muutustest;
- organismi genotüübi ja fenotüübi omavahelistest seostest;
- transkriptsiooni ja translatsiooni osast pärilikkuse avaldumises;
- geneetilise koodi põhiomadustest;
- valgu sünteesi toimumise üldpõhimõtetest;
- Mendeli seaduste olemusest ja nende rakendamise võimalustest;
- inimese geneetiliste puuete põhilistest tekkemehhanismidest;
- päriliku ja mittepäriliku muutlikkuse erinevustest;
- pärilikkuse ja keskkonna osast inimese tunnuste kujunemisel;
- viiruste erinevustest võrreldes elusorganismidega;
- viiruste bioloogilisest tähtsusest.

5.2.3.Õpilane oskab:

- kirjeldada erinevate organismide elutunnuseid;
- seostada bioloogia teadusharusid uurimisobjektidega;
- selgitada organismis enamesinevate keemiliste elementide funktsioone;
- tuua näiteid erinevate valkude funktsioonidest;
- eristada joonisel DNA ja RNA molekuli;
- seostada loomaraku erinevaid tüüpe nende ülesannetega;

- kirjeldada loomaraku peamisi struktuure ja nende ülesandeid;
- võrrelda taimerakku loomarakuga;
- eristada joonisel taime- ja loomarakku ning eel- ja päristuumset rakku;
- vaadelda rakke valgusmikroskoobiga ja eristada olulisemaid rakustruktuure;
- võrrelda auto- ja heterotroofsete organismide aine- ja energiavahetust;
- kirjeldada ATP moodustumist glükoosi lagundamisel;
- selgitada fotosünteesi kulgemise tingimusi ja tulemust;
- tuua sünteesi- ja lagundamisprotsesside näiteid ja seostada neid energeetiliste muutustega;
- selgitada, milleks erinevad organismid vajavad energiat;
- tuua sugulise ja mittesugulise paljunemise näiteid taime- ja loomariigist;
- kirjeldada mitoosi faase, tulemust ja tähtsust;
- selgitada meioosi tulemust ja tähtsust;
- vaadelda rakke valgusmikroskoobiga ja eristada erinevaid mitoosifaase;
- kirjeldada menstruaaltsükli ja rasestumisest hoidumise meetodeid;
- selgitada, millest sõltub organismide eluiga;
- kirjeldada replikatsiooni ja transkriptsiooni kulgemist;
- rakendada geneetilise koodi tabelit valgu aminohappelise järjestuse määramisel;
- kirjeldada valgusünteesi üldist kulgu;
- selgitada Mendeli seaduste sisu;
- lahendada geneetika ülesandeid monohübriidsest ristamisest;
- selgitada inimese soo määramise mehhanisme;
- selgitada pärilikkuse ja muutlikkuse tähtsust eluslooduses;
- tuua päriliku ja mittepäriliku muutlikkuse näiteid taime- ja loomariigist;
- tuua viiruste ja viirushaiguste näiteid;
- selgitada viirushaiguste levikut ja profülaktika võimalusi.

6. Bioloogia II osa

6.1. Õppesisu

6.1.1. RAKENDUSBIOLOOGIA. Bioloogia seos teiste teadustega. Erinevate organismide biotehnoloogilisi rakendusi. Biotehnoloogia ja sellega kaasnevad probleemid. Geenitehnoloogia, selle arengusuunad. Bioloogia osa meditsiinis.

6.1.2. INIMENE. Inimorganismi üldiseloomustus. Inimese põhilised elutalitlused, nende neuraalne ja humoraalne regulatsioon. Kõrgem närvitalitus.

6.1.3. ORGANISMIDE KOOSEKSISTEERIMINE. Peamised ökoloogilised tegurid. Organismidevahelised suhted. Populatsioon. Ökosüsteemi struktuur ja iseloomustus. Biosfääri iseloomustus. Bioloogiline mitmekesisus. Keskkonnakaitse regionaal- ja globaalprobleemid. Looduskaitse ja keskkonnapoliitika.

6.1.4. EVOLUTSIOON. Elu päritolu ja esialgne areng. Elu areng Maal. Evolutsiooni tõendid. Evolutsiooni geneetilised alused. Looduslik valik. Mikro- ja makroevolutsioonilised protsessid. Inimese evolutsioon.

6.2.Õpitulemused

6.2.1.Õpilane teab:

- bioloogia seoseid teiste teadustega;
- rakendusbioloogia tegevusvaldkondi;
- biotehnoloogia rakendusvõimalusi;
- geenitehnoloogia arengusuundi;
- geneetika osatähtsust meditsiinis;
- inimese elundkondade üldist ehitust ja nende ülesandeid;
- inimorganismi talitluste neuraalse ja humoraalse regulatsiooni põhimõtet;
- humoraalses regulatsioonis osalevaid hormone;
- kesknärvisüsteemi ehitust ja talitlust;
- kõrgema närvitalitluse eripära;
- inimese sisekeskkonna stabiilsuse tagamise printsiipe;
- ökoloogia seost loodus- ja keskkonnakaitsega;
- peamisi ökoloogiliste tegurite rühmi ning nende mõju organismidele;
- organismide omavahelisi põhilisi suhteid;
- ökosüsteemide struktuuri;
- bioloogilise mitmekesisuse määratlust;
- globaalseid ja regionaalseid keskkonnaprobleeme;
- säästva arengu põhimõtteid;
- majanduse, tarbimise ja keskkonnaseisundi seoseid;
- looduskaitse tegevusvaldkondi;
- Eesti keskkonnapoliitika põhiseisukohti;
- elu päritolu hüpoteese;
- evolutsiooni toimumise tõendeid;
- päriliku muutlikkuse osa evolutsioonis;
- liigitekke mehhanisme;
- loodusliku valiku osa evolutsioonis;
- mikroevolutsioonilisi muutusi ja nende tulemusi;
- makroevolutsiooni põhisuundumusi;
- inimese võimalikke eellasi;
- tõendeid, mis viitavad inimese päritolule loomariigist.

5.2.2.Õpilane saab aru:

- rakendusbioloogia kohast bioloogiateadustes;
- rakendusbioloogia tähtsusest;
- biotehnoloogia osast tööstuses ja põllumajanduses;
- geenitehnoloogia tegevusvaldkondadest, arengusuundadest ja nende praktilisest tähtsusest;
- geenitehnoloogiliste lahendustega kaasnevatest probleemidest;
- bioloogia osatähtsusest meditsiinis;
- inimese elundkondade ülesannetest;
- elundkondade talitluste neuraalse regulatsiooni põhimõtetest;
- neuraalse regulatsiooni seosest kesknärvisüsteemiga;

- tingitud ja tingimatute refleksi olemusest;
- organismi talitluste humoraalse regulatsiooni üldisest toimemehhanismist;
- hormoonide osast organismi elutegevuse regulatsioonis;
- inimese püsiva sisekeskkonna terviklikkusest;
- tervislike eluviiside järgimise tähtsusest;
- ökoloogia kohast bioloogiateadustes;
- ökoloogiliste tegurite mõjust populatsioonide arvukusele;
- ökosüsteemi struktuurist ja seda mõjutavatest teguritest;
- ökoloogilise tasakaalu kujunemise mehhanismidest;
- biosfääri kaitsmise vajadusest;
- loodusliku mitmekesisuse säilitamise tähtsusest;
- inimtegevuse osast looduskeskkonna kujundamises ja kaitses;
- globaalsete ja regionaalsete keskkonnaprobleemide aktuaalsusest;
- säästva arengu vajadusest;
- elu tekke võimalikest varastest etappidest;
- liikide tekke tingimustest;
- päriliku muutlikkuse osast evolutsiooniprotsessis;
- loodusliku valiku kujunemisest ja selle tulemustest;
- makroevolutsiooni põhisuundadest;
- mikro- ja makroevolutsiooni erinevustest;
- inimese evolutsiooni kulgemise eripärast ja selle põhjustest.

6.2.3.Õpilane oskab:

- tuua näiteid biotehnoloogia rakendustest tööstuses ja põllumajanduses;
- selgitada erinevate organismide biotehnoloogilisi rakendusvõimalusi;
- nimetada geenitehnoloogia rakendusvaldkondi;
- tuua näiteid geenitehnoloogia rakendamise kaasnevatest eetilistest probleemidest;
- selgitada bioloogialaste teadmiste kaasamist meditsiinis;
- selgitada inimese erinevate elundkondade üldist ehitust ja ülesandeid;
- eristada joonisel inimese elundkondi ja nende peamisi osasid;
- selgitada neuraalse regulatsiooni osatähtsust erinevate elundkondade näitel;
- selgitada tingimatu ja tingitud refleksi erinevusi ja tuua näiteid;
- tuua näiteid humoraalsest regulatsioonist erinevate elundkondade talitlustes.
- eristada biootilisi ja abiootilisi ökoloogilisi tegureid ning tuua vastavaid näiteid;
- kirjeldada erinevaid ökosüsteeme;
- selgitada populatsioonide omavahelisi suhteid ökosüsteemides;
- koostada ökosüsteemidele iseloomulikke toiduahelate skeeme;
- välja tuua globaalseid ja regionaalseid aktuaalseid keskkonnaprobleeme;
- selgitada säästva arengu seisukohti;
- selgitada biosfääri kaitsega seonduvaid globaalprobleeme;
- tuua näiteid Eesti keskkonnaprobleemidest;
- selgitada elu tekke hüpoteese;

- kirjeldada elu esmast arengut Maal;
- selgitada Ch. Darwini evolutsiooniteooria põhiseisukohti;
- põhjendada loodusliku valiku juhtivat rolli evolutsioonis;
- tuua näiteid looduslikust valikust ja selle tagajärgedest;
- selgitada evolutsiooni geneetilisi aluseid;
- selgitada bioloogiliste ja sotsiaalsete tegurite osa inimese evolutsioonis.

7. Bioloogia õpitulemused

7.1.1. Pärast kahekursuselise bioloogia ainekava läbimist õpilane teab:

- organismide peamisi elu tunnuseid;
- organismides enamlevinud keemilisi elemente;
- organismides enamesinevaid anorgaanilisi ja orgaanilisi aineid;
- taime-, looma- ja bakteriraku ehitust ning nende talitluslike iseärasusi;
- raku metabolismi põhilisi etappe;
- rakus toimuva glükoosi lagundamist ja sellega kaasnevat ATP sünteesi;
- ATP osa organismide aine- ja energiavahetuses;
- fotosünteesi kulgemise tingimusi, tulemust ja tähtsust;
- raku jagunemise (mitoosi ja meioosi) eesmärki, tulemust ja tähtsust;
- inimese sünnieelse ja -järgse arengu seaduspärasusi;
- pärilikkuse avaldumise molekulaarseid mehhanisme;
- Mendeli seadusi ja nende rakendamise võimalusi;
- rakendusbioloogia osatähtsust tööstuses, põllumajanduses ja meditsiinis;
- biotehnoloogia rakendamise võimalusi;
- inimese elundkondi ja nende talitlust;
- inimorganismi talitluste neuraalset ja humoraalset regulatsiooni;
- ökosüsteemide struktuuri ja neis valitsevaid suhteid;
- keskkonnakaitse regionaal- ja globaalprobleeme;
- Eesti keskkonnapoliitika põhiseisukohti;
- elu päritolu hüpoteese;
- evolutsiooni toimumise mehhanisme;
- inimese evolutsiooni eripära;
- bioloogiaalaseid teadmisi ja oskusi nõudvaid elukutseid.

7.1.2. Pärast kahekursuselise bioloogia ainekava läbimist õpilane saab aru:

- eluslooduse uurimise tasemetest;
- organismides enamesinevate peamiste keemiliste elementide tähtsusest;
- anorgaaniliste ja orgaaniliste ainete ülesannetest organismis;
- rakkude ehituse ja talitluse omavahelisest kooskõlast;
- taime-, looma- ja bakteriraku iseärasustest;
- organismi aine- ja energiavahetuse omavahelistest seostest;
- rakkudes toimuva glükoosi lagundamise tulemustest ja üldisest tähtsusest;
- fotosünteesi kulgemise tingimustest, tulemusest ja tähtsusest;
- sugulise ja mittesugulise paljunemise erinevustest ja tähtsusest;

- mitoosi ja meioosi toimumise eesmärkidest, toimumise eripärast, tulemustest ja bioloogilisest tähtsusest;
- inimese rasestumise vältimise võimalustest;
- inimese sünneelses ja -järgses arengus toimuvatest muutustest;
- pärilikkuse ja keskkonna osast inimese tunnuste kujunemisel;
- pärilikust ja mittepärlilikust muutlikkusest ja selle bioloogilisest tähtsusest;
- Mendeli seaduste olemusest ja nende rakenduslikest võimalustest;
- viiruste ehituslikust eripärast ja nende tähtsusest;
- rakendusbioloogia tegevusvaldkondadest;
- biotehnoloogia osast tööstuses ja põllumajanduses;
- geenitehnoloogia rakendusvaldkondadest ja sellega seonduvatest eetilistest probleemidest;
- bioloogiateaduste osast meditsiinis;
- inimese elundkondade ehitusest ja talitlusest;
- kesknärvisüsteemi osast inimese füsioloogias;
- ökosüsteemides valitsevatest suhetest;
- inimtegevuse mõjust populatsioonidele ja ökosüsteemidele;
- säästva arengu vajadustest ja põhimõtetest;
- eluslooduse mitmekesisuse säilitamise vajadusest;
- bioloogilise evolutsiooni mehhanismidest ja põhisuundadest;
- loodusliku valiku osast liikide tekkimises;
- inimese evolutsiooni kulgemise võimalikest teedest ja suundadest.

7.1.3. Pärast kahekursuselise bioloogia ainekava läbimist õpilane oskab:

- kirjeldada erinevate organismide elutunnuseid;
- selgitada erinevate rakustruktuuride ehitust ja talitlust;
- eristada joonisel taime-, looma ja bakterirakku;
- vaadelda rakke mikroskoobiga ja eristada põhilisi rakustruktuure;
- selgitada organismi aine- ja energiavahetuse omavahelisi seoseid;
- kirjeldada rakkudes toimuvat glükoosi lagundamist ja selgitada selle tähtsust;
- selgitada fotosünteesi tulemust ja tähtsust;
- kirjeldada mitoosi ja meioosi ning välja tuua nende bioloogiline tähtsus;
- selgitada organismi geno- ja fenotüübi omavahelisi seoseid;
- kirjeldada pärilikkuse molekulaarseid mehhanisme;
- selgitada Mendeli seaduste sisu ja rakendada neid ülesannete lahendamisel;
- selgitada päriliku ja mittepärliliku muutlikkuse osa eluslooduses;
- iseloomustada viiruste osa looduses aj inimese elutegevuses;
- tuua näiteid biotehnoloogia rakendusvõimalustest;
- kirjeldada geenitehnoloogia rakendusvõimalusi;
- selgitada inimese erinevate elundkondade ülesandeid;
- eristada erinevaid ökoloogilisi tegureid ja tuua vastavaid näiteid;
- kirjeldada ökosüsteemi struktuuri ning selles valitsevaid suhteid;
- esitada regionaalseid ja globaalseid ökoloogilisi probleeme;
- nimetada ja põhjendada säästva arengu seisukohti;
- tuua näiteid Eesti keskkonnaprobleemidest;

- selgitada Ch. Darwini evolutsiooniteooria põhiseisukohti;
- kirjeldada inimese evolutsiooni etappe;
- selgitada erinevate tegurite osa inimese evolutsioonis.

Selle mooduli läbimisel õpilane teab:

- ökoloogia kohta bioloogiateadustes ja selle seost loodus- ja keskkonnakaitsega;
- ökoloogiliste tegurite koostoimemehhanisme ja tagajärgi;
- ökosüsteemides valitsevaid seoseid ja seaduspärasusi;
- biosfääri struktuuri ja selles toimuvaid muutusi;
- biosfääri kaitse valdkondi;
- inimtegevuse osa looduskeskkonna kujundamises ja kaitses;
- säästva arengu põhimõtteid ja nende järgimise vajalikkust;
- keskkonnaprobleemide olulisust igapäevaelus ja erialases töös;
- majanduse, tarbimise ja keskkonnaseisundi vahelisi seoseid.

Hindamine:

- Õpiprotsessi jooksev hindamine.
- Kirjalik test.
- Arvestuslik hindamine.
- Kokkuvõttev hindamine.
- Suuliste hinnangute andmine õppeprotsessis.
- Arvestuslik hindamine iseseisvate koduste praktiliste tööde alusel.

INIMESEÕPETUS

1 õn

1.Üldalused

1.1.Inimeseõpetuse kohustuslik maht on üks õppenädal. THK valikul on õppekavva võetud psühholoogiaõpetus.

1.2.Inimeseõpetuse üldeesmärk on eelkõige õpilase tervikliku isiksuse, üldinimlike väärtuste ja sotsiaalse kompetentsuse arendamine.

1.3.Inimeseõpetus on isiksusekeskne õppeaine rõhuasetusega väärtuskasvatusel. Õpetuses liigutakse tervikliku *mina* poole ning situatiivselt vahetu ümbruse tajumiselt ühiskonna sotsiaalsele tunnetusele. Väärtustatakse sotsiaalselt efektiivseid käitumisosi, positiivse minapildi kujunemist, tolerantsust ning üldinimlike väärtusnorme.

1.4.Inimeseõpetuse õpetamisel on olulised teadmiste-oskuste kujundamine ja õpilaste kõlbelis-väärtuseline areng. Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine peavad toimuma demokraatlikus ja üksteist mõistvas koostööõhkkonnas ning olema suunatud positiivsele mõtlemisele oma toimetulekuvõimaluste üle.

1.5.Inimeseõpetuse õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärgiks on saada ülevaade püstitatud eesmärkide saavutamisest, õpilase individuaalsest arengust ning saadud teabe kasutamine õppeprotsessi tulemuslikumaks kavandamiseks. Inimeseõpetuses võib hinnata õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, aga mitte hoiakuid.

1.6.Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised, sisaldama nii suulist kui ka kirjalikku küsitlust, praktilisi ülesandeid ja tegevusi.

2. Nõuded aine alustamiseks

Põhikoolis omandatud teadmised ja oskused

3.Õppe-eesmärgid

Inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane:

- omandab teadmised ja oskused, mis aitavad tal mõista iseennast ja teisi ning suhelda kaasinimestega.
- väärtustab perekonda inimeste kooselu vormina ja laste kasvukeskkonnana, tunnetab lähedastest inimsuhetest tulenevat vastutust;
- tunnetab sõpruse, armastuse ja koostöö osa inimsuhetes, suudab analüüsida, aktsepteerida ja valitseda oma tundeid;
- elab tervislikult, hoidub teadlikult ennast ja kaasinimesi kahjustavast käitumisest;
- oskab väärtustada vanemlust, tunneb vanemlusest tulenevat individuaalset ja ühiskondlikku vastutust;
- tunneb lapse arengu põhilisi seaduspärasusi, on valmis omandama kasvatamiseks vajalikke teadmisi ja oskusi;

- tunnetab iseennast ja oma rolli nii kasvuperekonna kui ka tulevase perekonna liikmena.

4. Õppetegevus

4.1. Kutseõppeasutuse inimeseõpetuses ei keskenduta valmis tõeadele, õppimine peab olema aktiivset mõtlemist ärgitav, aitama kõigutada ja kummutada ühiskonnas kehtivaid stereotüüpe (nt soo, elukutsete, rahvuste jm kohta).

4.2. Inimeseõpetus psühholoogia teemasid ei ole võimalik õpetada ilma selgitamata ja mõistmata, kuidas tulemused ja järeldused on saadud. Õpetamisel sobib kasutada katseid, mis võimaldavad õpilasel ise avastada ja taasleida psühholoogia olulisemaid seaduspärasusi. Testimise käigus on oluline õpetaja ja õpilase interaktsioon ning õpetajapoolse tagasiside paindlik kasutamine mitte ainult psühholoogilistel, vaid ka kasvatuslikel eesmärkidel.

4.3. Perekonnaõpetuse teemade käsitlemisel keskendutakse inimsuhete ja perekonnaelu psühholoogiale ning eetikale. Noored vajavad teadmisi ka perekonnaõigusest ja perekonna rollist ühiskonnas. Perekonnaõpetuse teemade õpetamisel on kasulik toetuda õpilase psühholoogiategadmistele, seega on juhul, kui kool valib lisaks inimeseõpetuse kursusele täiendavalt psühholoogia kursuse, soovitatav läbida esimesena psühholoogiakursus.

4.4. Inimeseõpetuse õppimisel on eriti olulised aktiivõppe meetodid: rühmatööd, rollimängud, diskussioonid, arutlused, samuti praktilised õppused ja õppekäigud ning ulatuslikumad uurimistöid. Noortele on sobivad mitmesugused testid ja küsimustikud, kus õpetaja roll tulemuste interpreteerijana on eriti oluline. Diskussioonide ja arutluste aluseks tuleks võtta tänapäeva aktuaalsed probleemid, sotsiaalsed konfliktid ja vastuolud, samuti demograafilised andmed, mille alusel õpilased saaksid lahendada probleemülesandeid ja dilemmasid. Kasutatavad on mitmesugused mängulised võtted. Eriti hästi sobivad inimeseõpetuse tundidesse rollimängud, sest rollimängus läbielatu jõuab paremini õpilaseni. Soovitatav on kasutada ka ulatuslikumaid referaate ja uurimistöid, õpilased võivad teha küsitlusi, analüüsida ja võrrelda saadud vastuseid.

4.5. Inimeseõpetuses hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, mitte seisukohti ega hoiakuid – tuleb aktsepteerida õpilase isiklikku arvamust. Üldsuse seisukohalt mitteaktsepteeritavate seisukohtade üle võib vaielda, kuid nad ei tohi mõjutada hinnet.

5. Õppesisu

5.1. INIMENE KUI SOTSIAALNE OLEND. Psühholoogia ja perekonnaõpetuse koht inimest käsitlevate teaduste hulgas. Inimese bioloogiline, psühholoogiline ja vaimne areng, inimese elukaar.

5.2. INIMESTE ERINEVUSED. Bioloogilised, psühholoogilised, vanuselised, põlvkondlikud, kultuurilised, usulised, rahvuslikud, soolised, isiksuslikud erinevused. Erinemine kui väärtus. Sallivus kaaslase erinevuste suhtes. Sotsiaalsed hoiakud, stereotüübid, eelarvamused jms. Sotsiaalne tajus, isikutaju. "Mina"-pilt. Sotsiaalne küpsus. Tahe.

5.3.TAJU JA TÄHELEPANU. Aisting ja taju. Tähelepanu. Mälu. Tunded. Mõtlemine ja kõne. Meeleseisundid.

5.4.INIMSUHTED JA TUNDED. Suhted teiste inimestega. Armumine. Orienteeritus partnerile. Armastus.

5.5.ABIELU JA PEREKOND. Abielu ja perekond läbi ajaloo. Abieluküpsus. Abikaasa valik. Abielu- ja perekonna seadusandlik külg. Suhted ja rollid perekonnas. Kodu kui elukeskkond ja väärtus igale tema liikmele.

5.6.VANEMLUS JA LAPSED. Ettevalmistus vanemate rolli täitmiseks. Perekonna planeerimine. Lapsed kui väärtus. Lapse areng. Vanem lapse sotsiaalsete ja emotsionaalsete vajaduste rahuldajana. Üksikvanem. Puudega laps perekonnas. Lapsevanema vastutus.

5.7.PEREKONNA OSA IGA INIMESE ELUS. Perekond inimese elu erinevatel perioodidel. Lahkhelid perekonnas. Lahutus. Uus pere. Surm perekonnas. Kriisid pereelus. Õnnestunud pereelu kui väärtus. Lapse õigused ja kohustused. Terve, kindlustundega inimene, tugev perekond kui demokraatliku riigi väärtus.

6. Õpitulemused

Õpilane:

- mõistab inimestevahelisi erinevusi ja teab erinevuste arvestamise võimalusi igapäevaelus;
- tunnetab iseennast teiste inimeste hulgas;
- tunneb ja oskab teha valikuid ja näha ette võimalikke tagajärgi;
- austab teiste inimeste õigusi ja omandit;
- mõistab perekonna osa üksikisiku ja ühiskonna elus;
- teab perekonna planeerimise võimalusi;
- teab abielu ja perekonna psühholoogilist, füsioloogilist, majanduslikku ja seadusandlikku külge; tunnetab oma vastutust iseenda ja oma tulevase perekonna (abikaasa, lapsed jt lähisugulased) ees;
- tunnetab enda kui lapsevanema ja kasvataja rolli;
- teab lapse arengu etappe;
- teab koduse kasvatuse põhialuseid;
- tunneb ja oskab kasutada enda, perekonna ja lapse õigusi ja kohustusi käsitlevaid seadusi.

Selle mooduli läbimisel õpilane teab:

- Tervisliku eluviisi põhiseisukohti.
- Tervise tugevdamise viise.
- Sagedamini esinevaid haigusi ja surmapõhjusi Eestis.
- Kuidas õigesti hooldada oma organismi.
- Kuidas luua ja säilitada oma funktsioonide tasakaalu.
- Üldinimlike väärtusi, õigeid eluhoiakuid.
- Organismi aktiivseid kaitsereaktsioone depressioonist vabanemiseks.

- Organismi vastupanuvõime tähtsust haigestumisel.
- Organismi kaitsereaktsioone kokkupuutel kahjulike ainetega.
- Kaitsereaktsioonide toetamise vajadusi ja võimalusi.
- Suitsetamisest loobumise meetodeid.
- Organismi adaptatsiooni võimalusi ja vajadusi.
- Karastamise (füüsiline, termiline, alimentaarne, immunoloogiline, intellektuaalne, emotsionaalne, sooline ja sotsiaalne) põhimõtteid.
- Tervise sõltuvust isiksuslikest omadustest.

Hindamine:

- Õpiprotsessi jooksev hindamine.
- Suuliste hinnangute andmine õppeprotsessis (testimine, rühmatööd, rollimängud, diskussioonid, arutlused, õppeekskursioon).
- Arvestuslik hindamine.
- Kokkuvõttev hindamine.
- Arvestuslik hindamine iseseisvate koduste tööde (essee) alusel.

ÜHISKONNAÕPETUS

1 õn.

1.Üldalused

1.1.Ühiskonnaõpetuse kohustuslik maht on üks õppenädal.

1.2.Ühiskonnaõpetus peab olema Eesti-keskne, s.t kursuse läbinud õpilane peab teadma, kuidas Eesti ühiskond on üles ehitatud ja kuidas ta funktsioneerib. Paralleele Euroopa riikidega tõmmatakse selleks, et näidata, kui palju meil on ühist nüüdisaegse demokraatliku elukorraldusega.

1.3.Ühiskonnaõpetus peab olema võimalikult kodanikukeskne, st andma õpilasele vajalikud teadmised ja oskused oma õiguste kasutamiseks ühiskonnas, õpetama teda oma tegude eest vastutama. Õiguste realiseerimine pole eesmärk omaette, vaid nende abil suurendatakse sotsiaalset turvalisust (stabiilsust) ja indiviidi karjäärivõimalusi.

1.4.Ühiskonnaõpetusega taotletakse, et õpilane hakkaks ühiskonnas toimuvat mõistma ning omandaks oskuse ja valmiduse ühiskonnaellu sekkuda. Sellest tulenevalt rõhutatakse ühiskonnaõpetuses senisest enam aine praktilist kallakut.

1.5.Ühiskonnaõpetus on õppeaine, mis aitab õpilasel kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ühiskonnaliikmeks. Aine vahendusel kujundatakse õpilase sotsiaalseid pädevusi, rõhutatakse demokraatia põhimõtete väärtustamist, tolerantsust, kõlbelisust ja kodumaa-armastuse põhimõtet. Taotluseks on õpilase enesemääratluse kujundamine, teadlike, motiveeritud ja põhjendatud valikute tegemise valmidus.

1.6.Ühiskonnaõpetusel on poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideoloogiline dimensioon.

1.7.Ühiskonnaõpetuse eesmärk on, et õpilane:

- mõistaks ühiskondlikke protsesse;
- saaks aru kodanikuosaluse tähendusest ja vajalikkusest;
- omandaks ühiskonnaelus osalemise oskused ja valmiduse,

1.8.Õppesisu ja -meetodite valikul arvestab ühiskonnaõpetus eakohasuse printsiipi, Eesti ühiskonna- ja rahvusvahelist arengut, spetsiifilisi integratsiooniküsimusi ning nende lahendamise riiklikke prioriteete.

1.9.Eesmärkide saavutamisel nähakse ühiskonnaõpetuse komponentidena:

- teadmiste vahendamist poliitilistest ja majandussüsteemidest, inimestevahelisest suhtlemisest, rahvusvahelisest elust;
- demokraatlike tõekspidamiste ja põhimõtete kujundamist: õiglus, võrdsus, vastutustunne, vabadus, mitmekesisus, sallivus, tolerantsus ja privaatsus;
- intellektuaalsete oskuste kujundamist: oskus hankida ja kasutada teavet, probleemide analüüsimisel ja otsuste langetamisel, vaadelda probleeme ja olukordi erinevatelt positsioonidelt;

- osalusoskuste kujundamist, mille eelduseks on: kootöövõimelisus, grupikuuluvus, kompromissivalmidus;
- kodanikuvalmiduse kujundamist: informeeritus, oma seisukoha kujundamise ja kaitsmise oskus, oskus käituda ja tulla toime erinevates elusituatsioonides.

1.10.Kokkuvõtteks: Ühiskonnaõpetuse kursuse kaudu kujundatakse arusaama kaasaja maailmast tervikuna ning selles toimuvatest poliitilistest, sotsiaalsetest, majanduslikest ja muudest ühiskonnaellu kuuluvatest ja seda kujundavatest protsessidest. Ühiskonnaõpetus aitab oma sisuga muuta seniõpitu seotud ja mõtestatud tervikuks, õpilasel end adekvaatselt määratleda ning oma tulevikku kavandada.

1.11.Õpitulemuste kontrollimisega taotletakse tagasisidet õppeprotsessi tulemuslikkusest ning teadmiste omandamise, demokraatlike tõekspidamiste kujunemise, intellektuaalsete ja osalusoskuste ning kodanikuosaluse väljakujundamise käigust ja saavutatud tasemest. Aine sisu ja õppemeetodite mitmekesisuse tõttu peab kontrollimeetodite valikul tingimata arvestama ka õpilaste individuaalseid võimeid ning valmidusi.

1.12.Keskseteks kontrollimise vormideks on suuline arutus ning osalemine diskussioonis, mis annavad teavet tundideks valmistumisest ning õpilaste individuaalsest ainealasest arengust. Protsesshindamisel on otstarbeks rakendada kirjalikku kontrolli (nt lühiteste), millega jälgitakse terminoloogiat, faktoloogiat, põhikontseptsioonide jms omandatust. Arvestuslikuks hindamiseks sobivad kirjalikud arutlused, mille kaudu selgub, kas omandatud teadmised on süsteemsed ja relevantssed ning kas õppija oskab teadmistega õigesti opereerida.

1.13.Aine pakub rikkalikult võimalusi mitmekesiseks tööks ajakirjanduslike väljaannetega, allikatega (nt pildid, skeemid, tabelid, tekstid) ja üksikjuhtumite analüüsiga (*case study*). Nii saab hinnata mitmeid intellektuaalseid oskusi. Kontrollida võib nt antud õppeülesande täitmise korraldust, meetodikat, kiirust, ulatust ja kvaliteeti. Ajakirjanduslike väljaannete ja allikatega töötades võib anda lihtsaid ülesandeid mõne fakti või väite leidmiseks, vaadeldu/loetu lihtsaks ümberjutustamiseks või keerukamaks analüüsimiseks, ühte laadi teabe tõlkimiseks teise vormi (nt illustratsiooni põhjal jutu kirjutamine või tekstis leiduvate andmete kandmine tabelisse).

1.14.Üheks õpitulemuseks on eelnimetatud osalusoskused, mis ilmnevad hästi paaris- või rühmatöös ning projektide elluviimises. Kõrgeimaks saavutuseks, mida ühiskonnaõpetusega taotletakse, on kodanikuvalmiduse väljakujundamine. See kujuneb järk-järgult ning on hinnatav kui protsess. Näiteks, milline on õpilase tunnis osalemise üldine aktiivsus, tema initsiatiivikus. Kutseõppeasutuse õpilase puhul on kodanikuosaluse ideaaliks õpilase omaalgatuslik huvitumine ühiskonnaelu probleemidest, oskus neid analüüsida ja hinnata (vajadusel iseseisvalt teavet juurde hankides), selle suhtes argumenteeritud seisukohta kujundada, suutlikkus seda teistele selgitada, vajadusel oma seisukohta kaitsta, oskus astuda ühiskonnaliikmena vajalikke praktilisi samme.

1.15.Osalusoskuste kontrollimine ja ühiskonnaõpetuse õpitulemuste hindamine on keerukad. Õpetaja kasutab siin vaatlust ja analüüsi, seda toetavad kaasõpilaste hinnangud rühmatöö korral.

1.16.Väga delikaatne on demokraatlike tõekspidamiste küsimus, siin esinevaid puudujääke ei saa korrigeerida õpilaste lihtsa ümberõpetamisega. Tõekspidamisi, mida ühiskond ei aktsepteeri, on võimalik muuta vaid õpilast individuaalse ning süstemaatilise töö käigus delikaatselt suunates.

1.17.Hindamisel eristatakse kolme saavutustasandit:

- omandatud ainealased teadmised,
- omandatud sotsiaalsed oskused,
- aktiivne ja vastutustundeline kodanikuosalus.

1.18.Ainealaste teadmiste ja oskuste hindamine toimub traditsiooniliselt. Ülesannete puhul, mille täitmisega kontrollitakse teadmisi ja intellektuaalseid oskusi, ei kompenseeri väga head teadmised nõrku oskusi ja vastupidi. Sel juhul ei saa saavutust tervikuna hinnata kõrgemalt kui "rahuldavaks". Mitmeelemendiliste ülesannete puhul on aga soovitatav hinnata iga elementi eraldi. Osalusoskuste hindamise puhul on hindamiskriteeriumid keerukamad kui teadmiste ja intellektuaalsete oskuste hindamise puhul. Nende hindamine on kahekordselt relatiivse iseloomuga, sest arvestada tuleb nii klassi üldise tasemega ja igaühe tulemusega sellel foonil kui ka iga konkreetse õppija isikliku arenguga. Hindamine peab lisaks tagasisidele õpilase õpitulemuste ja saavutuste kohta olema tema jaoks ka motiveeriv ja innustav, seda eriti osalusoskuste puhul. Kokkuvõtva hinde aluseks on kooliastme lõpus esitatud õpitulemused.

2. Nõuded aine alustamiseks

Põhikoolis omandatud teadmised ja oskused

3. Õppe-eesmärgid

Ühiskonnaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- oskab ühiskonnas toimuvaid protsesse ja nähtusi märgata ja mõista;
- oskab seostada Eestis ja rahvusvahelises elus toimuvaid protsesse;
- oskab end määratleda kodanikuna;
- tunneb ühiskonna-alast terminoloogiat;
- tunneb mõningaid ühiskonnateooriaid,
- oskab kasutada teabe hankimisel erinevaid allikaid,
- oskab leida, üldistada, hinnata ja edastada ühiskonda puudutavat teavet;
- suhtub kriitiliselt massiteabesse;
- oskab diskussioonis osaleda ja oma seisukohta kaitsta.

4. Õppetegevus

4.1.Ühiskonnaõpetus kutseõppeasutuses ei eelda niivõrd uute õppemeetodite rakendamist, kuivõrd seni omandatud teadmiste süvendamist ja oskuste arendamist. Otstarbekas oleks õppetööd kavandada koos õpilastega, et õpitav vastaks võimalikult rohkem konkreetsete õpilaste argumenteeritud huvidele ja vajadustele.

4.2. Õppeprotsessis oleks õige rühmatöö ja teiste kollektiivsete töövormide kõrval anda õppijaile senisest enam individuaalseid (sh suuremamahulisi ning pikemaajalisi)

tööülesandeid, mille täitmisel saab õpilane enda suutlikkuse, teadmiste ja oskuste kohta objektiivset tagasisidet.

4.3. Lisaks õpikule peaks õppetöös olema tuntav osa mitmekesisel lisamaterjalil, näiteks ajakirjanduslikel väljaannetel ning sellega töötamise oskuse (nt refereerimine ja viitamine) kujundamisel.

5. Õppesisu

5.1. ÜHISKONNA STRUKTUUR JA KUJUNEMINE (sissejuhatus ainesse). Ühiskonna tundmaõppimise vajalikkus. Riik ja rahvas.

5.2. ÜHISKONNA VALITSEMINE. Õigusriigi olemus ja tunnused. Võimude lahusus. Parlament. Valitsus. President. Maavalitsus. EV õigussüsteem (õigusaktide hierarhia ja kohtusüsteem). Kohaliku omavalitsuse ülesehitus ja ülesanded. Demokraatlikud valitsemissüsteemid.

5.3. KODANIKE OSALEMINE AVALIKUS ELUS. Demokraatia põhiideed ja nende teostumine kodanikuühiskonnas. Valimiste funktsioonid ja korraldamine. EV Riigikogu valimiste süsteem. Erakonnad ja valimised (valimisnimekiri, valimisplatvorm, partei programm, propaganda). Valimistega seonduvad kodanikuõigused. Kodanikuaktiivsuse vormid. Erinevad huvid ühiskonnas ja nende realiseerimise viisid. Kodanikualgatus, selle eesmärgid, funktsioonid. Huvigrupid. Ametiühingud ja kutseliidud. Mittetulundusühingud. Riigi- ja kodanikukaitse.

5.4. MAJANDUS JA HEAOLU. Turumajandus. Riigieelarve tulu- ja kulubaasi kujundamise üldpõhimõtted. Pere eelarve. Majandusarengu ja inimarengu seos. Ebavõrdsus ühiskonnas. Majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised õigused. Sotsiaalkindlustus ja sotsiaalabi. Tööhõive, seda mõjutavad tegurid. Tööseadusandluse alused. Meetmed tööpuuduse vastu. Töötute sotsiaalne kaitse.

5.5. RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ JA JULGEOLEK EUROOPAS. Eesti ja tähtsamad rahvusvahelised koostööorganisatsioonid Euroopas: EN, EL, NATO.

6. Õpitulemused

Õpilane:

- teab, milline on ühiskonna struktuur;
- tunneb demokraatlikku valitsemise süsteemi ja põhimõtteid;
- teab oma põhiseaduslikke õigusi ja kohustusi;
- oskab määratleda oma kohta ja võimalusi kaasaja maailmas, töötada ja elada turumajanduslikus ühiskonnas, osaleda ühiskonnaelus, kaitsta oma huve ja õigusi;
- teab eurointegratsiooni probleeme ja võimalusi;
- oskab leida sotsiaal-poliitilist ja majanduslikku teavet, seda süstematiseerida ja kasutada.

Hindamine:

- Õpiprotsessi jooksev hindamine.

- Kirjalik test.
- Arvestuslik hindamine.
- Kokkuvõttev hindamine.
- Suuliste hinnangute andmine õppeprotsessis.
- Arvestuslik hindamine iseseisvate koduste praktiliste tööde alusel.

KUNST

2õn

1.Üldalused

1.1.Kunstiõpetuse kohustuslik maht on 2 õppenädal.

2. Nõuded aine alustamiseks

Põhikoolis omandatud teadmised ja oskused

3.Õppe-eesmärgid

Kunstiõpetusega taotletakse, et õpilane

- omandab teadmisi kunstiliikidest ja nende arenguloost;
- õpib tundma visuaalsete kunstide väljendusvahendeid;
- õpib vaatlema ja hindama kunstiteoseid, kujundab oma kunstimaitset;
- arendab kujutlusvõimet, vaatlusvõimet ja abstraktset mõtlemist;
- arendab ruumilist, kujundilist ja abstraktset mõtlemist käelise tegevuse kaudu;
- arendab loovust ja katsetamisjulgust.

4. Õppetegevused

4.1.Kutseõppeasutuse kunstikursustes tutvutakse kunstikultuuri ajaloo, sh Eesti kunsti ajaloo, kunsti ja keskkonna kunstilise kujundamisega, analüüsitakse kunsti olemust.

4.2.Õpitut kinnistavad praktilised loovtööd, mille põhirõhk on suunatud värvi- ja kompositsiooniülesannetele seostatult õpitava erialaga.

4.3.Õpilastele tutvustatakse võimaluse korral originaalteoseid, korraldatakse õppekäike ja ekskursioone, õppetunde muuseumides.

4.4.Õpilased võivad kirjutada näituste arvustusi ja arutleda kunstikriitikute artiklite üle, arendamaks oskust rääkida kunstist.

5.Õppesisu

5.1. KULTUUR JA KUNST.

5.2. KULTUURI JA KUNSTI MÕISTE. Kunst ühiskonnas ja selle erinevad käsitusviisid. Kunsti liigid (mõisted ja kirjeldus).

5.3. ÜLDINE KUNSTIKULTUURI AJALUGU. Kunsti tekkimine ürgajal. Idamaade ja antiikkunst. Mesopotaamia ja Egiptus, Egeus ja Kreeka, etruskid ja Rooma. Varakristlik, Bütsantsi ja Vana-Vene kunst. Romaani ja gooti kunst. Renessanss, barokk ja rokokoo. Klassitsism ja romantism. Realism. Naturalism ja impressionism. 20. sajandi I poole kunst enne ja pärast Esimest maailmasõda: postimpressionism, sümbolism, juugend / *art déco*, kubism, Bauhaus, ekspressionism, sürrealism. 20. sajandi II poole kunst: modernism ja postmodernism, popkunst, kontseptualism, hüperrealism, installatsioon, tegevuskunst, kineetiline kunst.

5.4. KUNST EESTIS. Kunsti alged. Kunst Eestis keskajast 19. sajandini. Baltisaksa kunst. Sajandivahetuse kunst. Kunst nõukogude okupatsiooni ajal. Kunst taasiseseisvunud Eesti Vabariigis. Kaasaegne Eesti kunst. Eesti arhitektuur. Kunstistiilid Eesti ehituskunstis (gootika, renessanss, barokk, klassitsism, eklektika, juugend). Esimese maailmasõja järgne ehituskunst: rahvusromantiline stiil, funktsionalism, orgaaniline arhitektuur jne. Arhitektuurimälestiste kaitse. Tallinna arhitektuur. Eesti rahvakunst ja rahvakultuur.

5.5. kunst ja keskkonna kunstiline kujundamine.

5.5.1.KOMPOSITSIOON. Pildi põhitegurid – punkt, joon, pind, mahulisus. Pildi muutujad – kooste-elementide asendi, suuna ja kaugusvahede muutumine ning tihedus. Kompositsiooni väljendusvahendid. Vabalt valitud kompositsiooniharjutus. 4.5.2.VÄRV. Värvide tajumine – selle füüsikalised, füsioloogilised ja psühholoogilised omadused. Värviopetus – värvide segamine ja segunemine, nende korrastussüsteemid, kontrastid, kooskõlad. Värvide funktsioonid maalil ja kunstiliselt kujundatavas keskkonnas. Vabalt valitud värviharjutus.

5.5.3.JOONISTAMINE. Joonistamise väljendusvõimalused – piirjoone, varjundi ja faktuuri kasutamine. Joonistamisvahendid – grafiitpliiatsid, süsi, värvipliiatsid, kriit jm. Vabalt valitud harjutused.

5.5.4.MAALIMISTEHNİKAD. Akvarell. Kattevärvid – guašš, polüvinüülatsetaattempera, akrüülvärvid, õlivärvid ja õlitempera, pastellid.

5.5.5.RUUMI KUNSTILINE KUJUNDAMINE. Ruumi kujundamise põhialused. Värvikasutus, valgus, terviku loomine. Vabalt valitud harjutus.

5.5.6.ORNAMENT. Liigitamine. Ornamendi ajaloost. Stiliseerimine, geometriseerimine. Ornamendi organiseerimise printsiibid. Vabalt valitud harjutused (stiliseerimine, piiramata pind, geometriseerimine).

4.5.7.TEHNILISED KUJUTAMISVIISID. Väärtusperspektiivist illusoorse perspektiivini. Ruumilise kujutamise võimalused – stereoskoop. Projektsioonjoonestamine: tsentraal-, paralleel- ja ristprojektsioon, frontaal- ja diameetiline aksonomeetria, kaks- ja kolmvaated.

5.5.8.KAUBANDUSLIK PILT. Reklaam – selle tootmine, funktsioon ja strateegia. Pildi kasutamise võimalused reklaamis. Kiri. Tarbegaafika.

5. Õpitulemused

Õpilane:

- tunneb kunsti liike ja teab olulisemaid kunstialaseid mõisteid;
- teab visuaalse kunstikultuuri arenguloo perioode, stiiile ja kunstivoole;
- teab silmapaistvamaid Eesti kunstnikke;
- tunneb huvi kunstiloomingu vastu;
- oskab kunstiloomingus kasutada elementaarseid töövahendeid, tehnikaid ja materjale;
- tunneb huvi kunstikultuuri väärtuste säilitamise, kaitsmise ja edasiarendamise vastu.

Hindamine:

- Õpiprotsessi jooksev hindamine.
- Kirjalik test.
- Arvestuslik hindamine.
- Kokkuvõttev hindamine.
- Suuliste hinnangute andmine õppeprotsessis.
- Arvestuslik hindamine iseseisvate koduste praktiliste tööde alusel.

MUUSIKA

1õn

1.Eesmärk:

Muusikaõpetusega taotletakse, et õpilaneõpiks hindama muusikat kui kultuuriväärtust, indiviide ja ühiskonna arengut. Kujundades tervikpildi kultuuri arengust ning õppides mõistma

ja hindama erinevaid kultuure.

Rikastada tundeelu muusikaelamuste kaudu: külastab kontserte ja muusikalavastusi, osates oma arvamusi põhjendada Tunneb muusikaajaloost tuntud heliloojate loomingut.

2. Nõuded aine alustamiseks

Põhikoolis omandatud teadmised ja oskuse

Õppesisu

1. VANAAEG Vanad kultuurrahvad ja muusika. Vanakreeka ja Vanarooma mütoloogia ja muusika (tragöödia, komöödia).

2. KESKAEG Ülevaade ajastust ja muusikast. Romaani ja gooti stiil. Kristlus kui Lääne-Euroopa kultuuri arengu tugevaim mõjutegur. Vaimuliku muusika areng. Gregooriuse koraal. Polüfoonilise mitmehäälsuse teke. Liturgiline draama. Müsteerium. Rändlaulikud. Rüütlipeoesia. Pillid.

3. RENESSANSS Ülevaade ajastust ja muusikast. Humanism, protestantism, vastureformatsioon ja muusika. Missa. Ilmalik laul ja seltskonnamuusika. Madrigal. Homofoonilise mitmehäälsuse teke. Protestantlik koraal. Heliloojad ja juhtivad muusikamaad. Palestrina. Orlandus Lassus.

4. BAROKK Ülevaade ajastust ja muusikast. Ooperi teke. Oratoorium (kantaat, passioon). Instrumentaalmuusika: *concerto grosso*, soolokontsert. Juhtivad muusikamaad ja heliloojad: Vivaldi, Bach, Händel.

5. KLASSITSISM Valgustusajastu iseloomustus. Instrumentaalmuusika areng – ansambliid, orkestrid. Sonaat vormi ja zanrina. Sümfoonia. Kontsert. Keelpillikvartett. Ooperi areng. Viini klassikud – Haydn, Mozart, Beethoven.

6. ROMANTISM Romantismi ideed ja rahvuslus. Instrumentaalmuusika areng. Programmilise muusika teke. Sümfooniline poeem. Soololaul. Miniatuurid zanrid: etüüd, prelüüd, nokturn, tantsud. Lavamuusika (Ooper, operett, ballett). Juhtivad muusikamaad ja heliloojad. Schubert, Berlioz, Chopin, Liszt, Verdi, Tšaikovski. Grieg. Sibelius.

4.7.20. SAJANDI MUUSIKA (6t). Ülevaade ajastust ja muusikast. Operett. Muusikal. Filmimuusika. Hilisromantism. Mahler. Impressionism. Debussy. Ekspressionism. Schönberg. Neoklassitsism. Stravinski.

Sümfooniline jazz. Gershwin. Avangardism. Cage. Postmodernism. Pärt.

4.8.EESTI MUUUSIKA (10t). Rahvalooming. Regivärsiline rahvalaul. Uuem rahvalaul. Laulupidude traditsiooni algus: Kunileid, Saebelmann, Thomson, Hermann. Esimesed professionaalid: Härma, Türrpu. Tobias, A. Kapp – eesti professionaalsed heliloojad. Rahvusliku koorimuusika rajajad: Saar, Kreek. Rahvusliku instrumentaalmuusika rajaja Eller. Rahvusliku lavamuusika rajajad E.Aav, Tubin, E. Kapp, Tamberg. Eesti modernism 1956–1970. Heliloojad Ernesaks, Tormis, Pärt, Tüür, Sisask. Eesti tuntumad muusikakollektiivid, interpreetid, dirigendid. Muusikafestivalid.

5. Õpitulemused

- oskab määratleda ja iseloomustada eri ajastute muusikat;
- teab ajastute tuntumaid heliloojaid ja nende teoseid;
- teab olulisi muusikaalaseid termineid ja oskab neid kasutada;
- oskab koostada muusika-alaseid referaate;
- laulab vastavalt oma vokaalsetele võimetele;
- hindab muusikat, kui kultuurinähtust.

Hindamine:

- Õpiprotsessi jooksev hindamine.
- Kirjalik test.
- Arvestuslik hindamine.
- Kokkuvõttev hindamine.
- Suuliste hinnangute andmine õppeprotsessis.
- Arvestuslik hindamine iseseisvate koduste praktiliste tööde alusel.

KEHALINE KASVATUS

2õn

1.Üldalused

2. Nõuded aine alustamiseks

Põhikoolis omandatud teadmised ja oskused

3.Õppe-eesmärgid

Kehalise kasvatuses taotletakse, et õpilane

- omandab aktiivse eluhoiaku ja tervisliku eluviisi ning on kehaliselt arenenud;
- omandab teadmised, oskused ja harjumuse iseseisvaks tervistavaks sportimisharrastuseks;
- omandab igapäevaeluks ja kutsetöök vajalikud oskused (ergonoomilised tööasendid ja -võtted, kehalise tegevuse ohutustehnika, esmaabi);
- omandab käsitlemise tervise- ja võistlusspordist kui ühiskonna kultuuri osast;
- omandab moraalse ja kehalise valmiduse riigikaitseks.

3. Õppetegevus

3.1.Kehaline kasvatus on õppeaine, mis toetab õpilasi tervislikuks eluviisiks vajalike teadmiste- oskuste-harjumuste omandamisel. Selle raames õpitakse uusi (sh tulevast kutsetööd toetavaid) ja täiustatakse varem omandatud kehalisi harjutusi /spordialasid, arendatakse kehalist võimekust, omandatakse iseseisvaks liikumisharrastuseks vajalikke teadmisi.

3.2.Aktiivse tegevuse käigus süvendatakse arusaama, et tervis sõltub regulaarsest ja eesmärgipärasest tegelemisest kehaliste harjutustega ning tugevdatakse elukestva (tervise-)treeningu motivatsiooni. Kehalist aktiivsust väärtustavat suhtumist/käitumist toetab kehakultuuri (nii tervise- kui võistlusspordi) käsitlemine (ka ajaloolises aspektis) ühiskondliku kultuuri lahutamatu osana.

3.3.Teoreetiliste teadmiste abil peab õpilane suutma jälgida ja analüüsida oma kehalist ning mootorset arengut, kavandada teadlikult tervisetreeningut. Teoreetilisi teadmisi antakse praktilise õppetöö käigus või loengutundides (maksimaalselt 1–2 tundi õppeaastas). Loengutundidesse valitakse ainekavast materjal, mille iseseisev omandamine või praktilistes tundides käsitlemine on raske.

4. Õppesisu

4.1.KEHALISTE HARJUTUSTEGA TEGELEMISE MÕJU ORGANISMILE.

Iseseisvaks sportimiseks vajalikud teadmised (sh harjutamismeetodid, isikliku hügieeni ja ohutustehnika nõuete tundmine) tegelemiseks erinevatel spordialadel. Taastumine. Enesekontroll (pulsi- ja vererõhu näitajad puhkeseisundis, harjutamisel ja taastumisel; oskus hinnata oma kehalist vormisolekut ja tervislikku seisundit). Kehalise koormuse planeerimine (treeningu maht ja intensiivsus, treeningute sagedus). Lihtsamate spordivigastuste esmaabi. **Tervisesportlase toitumine ja joogirežiim. Organismi

karastamine. Riietus ja selle valik sõltuvalt spordialast ja väliskeskonna tingimustest. Kehalist võimekust määravad tegurid. Treeningu iseärasused aeroobses ja anaeroobses faasis. Kehaliste harjutustega (terviespordiga) tegelemise tähtsus tulevastele emadele. Kehaliste harjutuste kasutamine preventiivsel ja ravival eesmärgil. Sport ühiskonnas. Rahvusvahelised ja kohalikud võistlused. Tuntud tippsportlased.

4.2.VÕIMLEMINE. Rühti korrastav ja treeniv võimlemine. Vabaharjutused ja harjutused vahenditega (pall, hüpits, võimlemiskepp jms). Koordinaatsiooni harjutused. Lõdvestusharjutused. Akrobaatika: tiralite ja seisude (turiseis, tiritamm jt) erinevad variandid. Ratas kõrvale. Toengud ja ripped võimlemisriistadel (varbsein, rööbaspuud, kang). Raskuste tõstmise ja ronimise tehnika. Kandmisvõtted. Tasakaaluharjutused (poomil, võimlemispingil); tasakaaluharjutused paarilisega. Virgutusvõimlemise (hommikuvõimlemine, töövõimlemine) kompleksi koostamine. **Aeroobika. Teadmised ja oskused jõusaalis harjutamiseks (atleetvõimlemise alused, sh jõumasinade ja kangi kasutamine, ohutusnõuded ja julgestamine). Seltskonnatantsud ja tantsumängud. Harjutuskombinatsiooni või esinemiskava koostamine ja sooritamine muusika saatel. Atleetvõimlemise harjutuskomplekside koostamine.

4.3.KERGEJÕUSTIK. Kergejõustiklase eelsoojendus. Kiir- ja pikamaajooksu tehnika. Jooksupaiga valik, harjutamise aeg ja varustus; harjutamise meetoodika (jooksutempo valik, koormuste määramine). Cooperi test. Paigalt ja hoojooksult hüpete tehnika. Harjutused hüppevõime arendamiseks. Viskeharjutused (visked, heited, tõuked). **Jooksu-, hüpete ja heidete-visete tehnika täiustamine. Jooksuvõistlused: võistlustaktika. Koolisestest kergejõustikuvõistluste planeerimine, korraldamine ja kohtunikutegevus.

4.4. SPORTMÄNGUD (korvpall, võrkpall). Sportmängija eelsoojendus. Põhiliste mänguelementide tehnika (põrgatamine, erinevad sööduviisid, pealevisked; alt- ja ülaltsööt, palling, pallingu vastuvõtt, blokeerimine). Korv- ja võrkpalli võistlusmäärused. **Korvpall: positsioonivisked; mees-mehe kaitse, maa-ala kaitse; pressing. Võrkpall: ründelöök, pettelöögid. Valitud sportmängu tehnika ja taktika täiustamine. Kohtunikutegevus. Võistlussüsteemid (turniir; kahe ja ühe kaotuse süsteemid).

4.5.ÜLDKEHALINE ETTEVALMISTUS. Kehaliste võimete (vastupidavus, jõud, paindumus, osavus, kiirus) arendamine. Kehaliste võimete iseseisva arendamise meetoodika: harjutuste valik, treeningute sagedus ja koormus. **Jõu- ja venitusharjutused (stretching-võimlemine). Atleetvõimlemine. Aeroobika. Tasakaalu- ja koordinaatsiooni harjutused. Presidenditest. Kaitseväge kehalise kasvatuses testid. Osavõtt 3–4-päevasesest riigikaitse- ja/või matkalaagrist.

4.6.UJUMINE. Sportlikud ujumisviisid: rinnuli- ja selilikrool, rinnulibrass. Stardihüpe ja selilistart. Pöörded rinnuli- ja seliliujumisel. Ohutusnõuded ujumispaikades. Käitumine õnnetusjuhtumite korral. **Sportlike ujumisviiside tehnika täiustamine. Väsinud ujuja transport. Uppuja päästmise võtted. Mängud vees. Vesivõimlemine.

4.7.ORIENTEERUMINE. Orienteerumiskaardi ja kompassi lugemine. Liikumine maastikul kaardi ja kompassi järgi. Jooksukiiruse ja sammupikkuse valik erinevatel maastikutüüpidel. **Orienteerumisraja läbimise tehnika täiustamine; raja läbimise taktika. Orienteeruja treening. Orienteerumisvõistlused: osavõtt ja korraldamine.

4.8.SUUSATAMINE. Suusatamistehnikate põhialused: klassikaline sõiduviis, vabatehnika; tõusu- ja laskumisviisid; pöörded ja pidurdamised. **Suusatehnika täiustamine; suusatehnika valik vastavalt maastiku iseärasustele. Suusavarustuse valik ja hooldamine; määrded ja määrdetehnika. Suusamatkad ja suusavõistlused.

4.9.ENESEKAITSE. Füüsilistest konfliktidest ja vägivalda kasutamisest hoidumine, käitumine ründe korral (enesekaitse psühholoogia). Kukkumised. Põhilöögid käte ja jalgadega. Blokeerimine. Vabanemine haardest. Võtted kallaletungija peatamiseks. Valuvõtted. Enesekaitsevõtete tehnika täiustamine.

5. Õpitulemused

5.1. Õpilane teab:

- kehaliste harjutustega tegelemise (tervise- ja võistlusspordi) mõju organismile;
- õpitud spordialade tehnika põhialuseid, võistlusmäärusi ja oskussõnu;
- soojendus- ja lõdvestusharjutuste tähtsust vigastuste vältimisel;
- enesekontrollivõtteid ja õpitud spordialade ohutusnõudeid;
- sagedamini esinevaid spordivigastusi, nende põhjusi ja esmaabi;
- iseseisva harjutamise põhimõtteid ja õpitud spordialade harjutamise metoodikat;
- organismi karastamise võtteid ja nende mõju organismile**;
- põhiliste füsioloogiliste näitajate parameetreid puhkeolukorras, treeningul ja taastumisel**;
- rahvusvahelisi ja tähtsamaid kohalikke võistlusi ja tuntud sportlasi**;
- uppuja päästmise võtteid **.

5.2. Õpilane oskab:

- tegeleda iseseisvalt õpitud spordialadega, valida alaspetsiifilisi soojendusharjutusi, treenida, võistelda, taastuda;
- arendada oma kehalisi võimeid, valida üldarendavaid vahendita ja vahendiga harjutusi erinevatele lihasrühmadele;
- joosta erinevas tempos;
- hüpata paigalt ja hoojooksult;
- visata hoojooksult;
- harjutada jõusaalis;
- kasutada põhilisi suusatamistehnikaid, laskumis- ja tõusuviise, pöörded suuskadel;
- liikuda looduses kaardi ja kompassi järgi; sooritada ühe tireli variandi, ratta kõrvale, tiririppe varbseinal;
- sooritada 3–4 lihtsamat enesekaitsevõtet;
- kasutada enesekontrollivõtteid treeningul, puhkeolukorras ja taastumisel;
- koostada töövõimlemise komplekse arvestades eriala profiili;
- kasutada kehalisi harjutusi stressi maandamiseks ja ravi-profülaktilisel eesmärgil **;

- valida harjutuspaiku, aega ja varustust sõltuvalt väliskeskonna tingimustest ja spordiala ning treeningu iseärasustest**;
- organiseerida võistlusi ja tegutseda kohtunikuna**;
- abistada ja julgendada kaaslasi harjutuste sooritamisel **;
- anda esmaabi spordivigastuste puhul **.

5.3. Õpilane suudab:

- läbida Cooperi testi;
- ujuda 150 meetrit**.

Hindamine:

- Õpiprotsessi jooksev hindamine.
- Kirjalik test.

LISA 1. PRAKTIKA JUHEND MÜÜJA ERIALA JUHENDAJALE JA ÕPPIJALE

1. Praktik üldised eesmärgid, sisu ja ülesanded

Ettevõttepraktika eesmärgiks on müüja eriala õpilasel saada kogemusi ning arendada ennast järgmistes müüja tööga seotud valdkondades.

1. Ettevõttega tutvumine ja töökeskkond

- Tutvuda kaubandusettevõtte organisatsioonilise ülesehituse ja õigusvormiga
- Ettevõtte andmed, omandivorm, tegevusala
- Kaubandusettevõtte ajalooline ülevaade ja areng
- Ettevõtte juhtimisstruktuur
- Ettevõtte asjaajamise kord
- Tööohutus ettevõttes (töötajate isiklik hügieen, tuleohutus)
- Töökeskkonna hinnang ettevõttes
- Kaubanduslikud seadmed ja nende ohutu käsitlemise tagamine ettevõttes

2. Klienditeenindus ettevõttes

- Teeninduskultuur ettevõttes
- Müüja / klienditeenindaja ametikohustused
- Suhtlemine klientidega, erinevad suhtlemise tehnikad nagu verbaalne- ja mitteverbaalne suhtlemine, kehtestav käitumine jms.
- Kaebuste ja kiituste käsitlemine
- Erinevates teenindussituatsioonides tegutsemine
- Klientide nõustamine
- Teenindusprotsessis ilmnevate probleemide lahendamise võimalused
- Töötamine kollektiivi liikmena (tutvumine kaupluse töökorraldusega, kauplemisajad, töövahetused ja töötajad, kaupluse juhtimine ja alluvusvahekorrad (juhtimisskeem)
- Müüja, klienditeenindaja tööpäev ja selle tulemuslikkus. Võimalused tulemuslikkuse suurendamiseks
- Töötajate koolitus ja nende läbiviimise korraldus

3. Müük, müügikorraldus ja kaubavalik

- Kaubandusettevõtte tegevuse lühikirjeldus. Ülevaade kaupluses müüdavatest kaubagrupidest, kauplemise vormidest. Lisateenused kauplustes
- Tutvumine kaupade kasutusotstarbe ja kasutusvõimalustega, lisamüügi võimaluste leidmine ja kasutamine
- Ettevõttes müüdavad rõivatooted
- Kaupluse kaubanduspinna struktuur. Müügisaali ülesehitus, lao- ja abiruumide struktuur. Müügisaali põhiplaan, kassade paigutus müügisaalis, ostjate liikumisteed. Kaubagruppide paigutus ja grupeerimise põhimõtted müügisaalis
- Kaupade väljapaneku põhimõtted ja sisustuse erinevad liigid
- Kaupluse tehnoloogilised seadmed (tõste- ja teisaldusmehhanismid, kassasüsteemid jne.)
  - Kaupade vastuvõtmine ja erinevate tööstuskaupade müügiks ettevalmistamine
  - Töötajate koolitus (tootekoolitus) ja nende läbiviimise korraldus

4. Ettevõtte laomajandus

- Kaupade vastuvõtu organiseerimine ettevõttes

- Kaupade tellimused ja nende esitamise sagedus, kord
- Kaupade hankekanalid ja suuremad koostööpartnerid
- Kaupade ja taara hoidmine kaupluses
- Kaupade vastuvõtu dokumendid ja nende vormistamine
- Kaupade ettevalmistamine müügiks
- Kaupade laojääkide jälgimine
- Inventuuride korraldamine

5. Ettevõtte turundus

- Ettevõtte sihtkliendid (klientide grupeerimine)
- Ettevõtte kampaaniad ja nende korraldamine
- Müüki toetavad teenused (nende väärtushinnang müügile kaasa aitamiseks)
- Ettevõtte suhtlemise organiseerimine klientidega (kliendi tagasiside, kliendi päringud, nendele vastamine)

6. Koostöös juhendajaga leia vastused küsimustele:

Praktika aruande koostamiseks

- Mis on ettevõtte täpne nimi? Kas ettevõtte kasutab ka teisi nimesid? Millise nime all tunnevad kliendid ettevõtet?
- Millal ettevõtte asutati? Kes olid asutajad?
- Kes kuuluvad ettevõtte omanike ringi ja kuidas ettevõtte jaguneb?
- Kas ettevõtte kuulub mõnda ettevõtte ketti? Mis liiki ketiga on tegemist?
- Kas ettevõttel on filiaale või allasutusi või kujutab ettevõtte ise endast filiaali või tütarettevõtet?
- Kas ettevõtte kuulub mõnda ettevõtjate organisatsiooni? Mis kasu on sellest ettevõttele?
- Milline on ettevõtte asukoht? Kui suur rolli mängib asukoht ettevõtte tegevuses?
- Kas ettevõtte tegevuses on tuntavad hooajalised kõikumised?
- Kirjelda ettevõtte igapäevast tegevust.
- Milline on ettevõtte äriidee ja kuidas see kujunes?
- Ettevõtte personal ja struktuur. Kui palju on töötajaid ettevõttes?
- Kas ettevõtte tunneb vajadust laienemiseks? Mida on selleks tehtud?
- Kes on praktikaettevõtte peamised koostööpartnerid? Miks need partnerid on olulised?
- Ülevaade kaupluses müüdavatest kaubagrupidest ja kauplemise vormidest?
- Milliseid lisateenuseid pakutakse kauplustes? Mis on tinginud lisateenuste kujunemise?
- Kuidas on kaupluse tööajad ja tööajagraafikud ühitatud?
- Kirjelda müügisaali tehnoloogilist ülesehitust (sisustuse paigutus ja kliendivoogude juhtimine kaupade paigutamise abil, kassade paigutus müügisaalis), lao- ja abiruumide struktuur. Kirjelda kaubagrupidest ja grupeerimise põhimõtteid müügisaalis. Kas oled rahul või sooviksid teha omapoolseid muudatusi? Põhjenda!
- Milliseid kaupade väljapaneku põhimõtteid, erinevaid sisustuse liike ning väljapanekute abivahendeid kasutatakse?
- Iseloomustada kaupade sortimenti.

- Millisena näeb Sinu praktikaettevõtte klienditeenindaja rolli? Millised õigused ja kohustused on klienditeenindajal?
- Kas Sinu praktikaettevõtte koolitab oma klienditeenindajaid? Kuidas see toimub?

LISA 2. PRAKTIKA ARUANDE KOOSTAMISE JUHEND

Praktika aruanne on kokkuvõtte praktikandi tegevusest kaubandusettevõttes, kus kajastub õpilase poolt kogutud informatsioon, analüütiline hinnang ettevõtte tegevusele ning enda poolt tehtud tööle.

Praktika aruande vormistamise nõuded:

- Tiitelleht
- Sisukord
- Sissejuhatus
- Praktikaettevõtte iseloomustus.
- Minu praktika üldine iseloomustus – praktika käigus täidetud ülesanded (praktikapäevik)
- Ohutustehnika ettevõttes.
- Klienditeenindus ettevõttes.
- Müügikorraldus ettevõttes.
- Enesehinnang oma tegevustele

Nõuded:

- Vormistada aruanne vastavalt Tallinna Tööstushariduskeskuse kirjalike tööde vormistamise juhendile.
- Töö peab olema vormistatud arvutil.
- Kontrolli oma aruanne üle. **Paranda leitud vead – nii sisulised kui õigekirjavead.** Vigane töö näitab komisjonile, et Sa ei hooli ei endast ega ka oma töö tulemusest. Selline võimalus on väga lihtne endast halba muljet jätta.

Aruande esitlus

Koosta esitlus oma kirjaliku aruande põhjal. Selle esitamine ei tohiks võtta rohkem kui 5 (viis) minutit ja võiks sisaldada 6-7 slaidi. Slaidid peavad sisaldama vähemalt järgmised teemad:

- Praktikaettevõtte nimi, asukoht (aadress) ja lühiseloomustus.
- Peamised tööülesanded praktikal.
- Ootused praktikale suundudes.
- Ülevaade sellest, kuidas vastas praktika minu ootustele.
- Minu plaanid järgmise aasta praktika sooritamiseks.

Praktika loetakse arvestatuks, kui õppija on:

- läbinud õppekavas ettenähtud praktika
- esitanud praktikapäeviku, enesehinnangu ja juhendaja hinnangu lehe
- nõuetekohaselt ja õigeaegselt esitanud praktikaaruande (I praktika)
- kaitsnud praktikaaruande

Hinde kujunemine:

- Ettevõttehinnang 50%
- praktikaaruanne ja koolipoolse juhendaja hinnang 30%

- eneseanalüüs ja kaitsmine 20%

Aruande esitlus

Koosta esitlus oma kirjaliku aruande põhjal. Selle esitamine ei tohiks võtta rohkem kui 5 (viis) minutit ja võiks sisaldada 6-7 slaidi. Slaidid peavad sisaldama vähemalt järgmised teemad:

- Praktikaettevõtte nimi, asukoht (aadress) ja lühiseloomustus.
- Peamised tööülesanded praktikal.
- Ootused praktikale suundudes.
- Ülevaade sellest, kuidas vastas praktika minu ootustele.
- Minu plaanid järgmise aasta praktika sooritamiseks.

LISA 3. LÕPUEKSAMI JUHEND

1. Eesmärk

Lõpueksami eesmärk on võimaldada õppijal demonstreerida omandatud teadmisi, oskuste ja hoiakuid. Võimalusel ühitatakse kooli lõpueksam müüja I kutseksamiga, mille sooritamisel loetakse sooritatuks nii eriala lõpueksam kui omistatakse vastava taseme kutse.

2. Nõuded mooduli alustamiseks

Õppekava läbimine täies mahus

3. Eksami sisu

Eksam koosneb kahest osast: kirjalik teooria test ja praktiline müügisituatsioon

3.1 KIRJALIK TEOORIA TEST Kirjalik teooriatest koosneb kolmekümnest valikvastustega küsimusest, igale küsimusele on kolm vastusevarianti, millest üks on õige. Teooriatesti läbimiseks tuleb vastata õieti vähemalt 16 küsimust. Kutseksami sooritamisel rakendatakse kutseksami hindamisjuhendit. Küsimused on koostatud eksamikomisjoni poolt ja aluseks müüja I kvalifikatsiooninõuded lähtuvalt müüja I kutsestandardist.

Testi küsimused puudutavad järgmisi valdkondi:

1. Kaubandusvaldkonna õigusaktid – 10 küsimust (algtase)

Kaubandustegevusseadus; tarbijakaitseseadus; toiduseadus, toiduhügieeni üldeeskiri; töö- ja puhkeajaseadus; alkoholiseadus; tubakaseadus; võlaõigusseadus (pretensioonide osa); pakendiseadus

2. Kaubatundmine – 10 küsimust (algtase)

Toidu- ja esmatarbekaubad

3. Müügitöö õpe - 10 küsimust (algtase)

Kaupade müügiks ettevalmistamine; kaupade väljapaneku põhimõtted; kaupade arvestus

3.2 PRAKTILINE EKSAM Müügikontakt on teadmiste ja oskuste esitlemine. Müügikontaktis osaleb eksami sooritaja müüja rollis ja ostja rollis on spetsiaalse ettevalmistuse saanud kaubandustöötaja, kutsekooli kaubanduseriala õpilane või õpetaja. Müügi protsess koosneb kolmest etapist: klienditeenindus, kaubatundmine, arveldamine (käsitsi arve koostamine)

Müügi protsessis kasutatakse 5 kuni 10 kaubagrupperi, igas kuni 10 enamlevinud artiklit eksami toimumise piirkonna suurematest jaekaubandusettevõtetest. Eksami sooritajal on enne eksami sooritamist aega kaupadega tutvuda kuni 5 minuti jooksul.

Kasutatavate kaubagrupperide loetelu:

1. Liha ja lihatooted
2. Kala ja kalatooted
3. Leiva- ja saiatooted
4. Piim ja piimatooted
5. Toidurasvad
6. Konservid
7. Teraviljasaadused. Pastad
8. Suhkur. Sool
9. Aedviljad
10. Maiustused
11. Kohv. Tee. Kakao

12. Mahlrad
13. Vesi
14. Karastusjoogid
15. Suuhügieenitarbed
16. Seebid
17. Juuste- ja soenguhoidusvahendid
18. Pesu- ja puhastusained
19. Puhastus- ja koristusvahendid
20. Kodupaberikaubad

LISA 4. HINDAMISKRITEERIUMID

- 1) **hinne "5" (väga hea):** – õppija suudab iseseisvalt töötada ja valida oma tööülesannete täitmiseks sobivaid töömeetodid ja -vahendid; oskab aktiivselt ja motiveeritult töötada meeskonnas ning kohaneda ja tulla loovalt toime töökeskkonna muutuvates olukordades; oskab hinnata informatsiooni õigsust ja usaldusväarsust, süstematiseerida, võrrelda ja analüüsida teadmisi ning rakendada tehtud järeldusi oma töös; oskab hinnata ja analüüsida oma töötulemusi ning sellest lähtudes kavandada oma tegevusi; oskab arvestada erinevaid mõjureid ja alternatiive, teha eetilisi, seaduspäraseid ja õigeid valikuid.
- 2) **hinne "4" (hea):** – õppija oskab kasutada töömeetodeid ja töövahendeid; tuleb toime oma tööga, suudab toimida erinevates olukordades ja meeskondades; oskab süstematiseerida, võrrelda ja analüüsida teadmisi ning kasutada saadud teavet oma töös; täidab talle antud tööülesandeid iseseisvalt ja oskab hinnata oma töötulemusi; oskab hinnata informatsiooni õigsust ja usaldusväarsust.
- 3) **hinne "3" (rahuldav)** – õppija on võimeline asuma tööle õpitud kutsealal, hoolimata mõningate tööga seotud teadmiste puudulikkusest; tuleb toime tuttavas töökeskkonnas ja oskab kasutada omandatud tööoskusi ning teadmisi; oskab leida tööga seotud informatsiooni, esitada seda arusaadavalt; täidab korraldusi ja oskab hinnata oma töö tulemuslikkust.
- 4) **hinded "2" ja "1" (puudulik ja nõrk)** – õppija oskused ja teadmised on mitterahuldavad.

LISA 5. ETTEVÖTTE PRAKTIKA JUHENDAJA HINNANGULEHT

Hinnatavad kriteeriumid	Ettevõtte hinnang Väga hea/ hea/ rahuldav/vajab arendamist
Kaubaõpetusega seonduvad põhiteadmised	
Erialaste oskuste rakendamine teenindaja töös	
Peamiste tööoperatsioonide omandamine	
Sõbralikkus ja viisakus klientidega suhtlemisel	
Kliendi soovide välja selgitamine ja nõustamine	
Telefonisuhtlus	
Iseseisvus tööülesannete täitmisel	
Toimimetulek probleemsetes olukordades	
Tööaja efektiivne kasutamine	
Tööülesannete täitmise korrektsus	
Meeskonnatöö oskus	
Vastutustunne tööülesannete täitmisel	
Asjakohane omaalgatus	
Praktikandi välimus ja riietus tööl	
Suhtlemine kolleegidega	
Kutsesobivus	
KOKKUVÖTTEV HINNANG	

Õppija nimi .....

Juhendaja nimi ja allkiri .....

LISA 6. PRAKTIKANDI ENESEHINNANGU LEHT

Hinnatavad kriteeriumid	Praktikandi enesehinnang (lühikirjeldus)
Millistest erialastest teadmistest ja oskustest tundsin puudust?	
Milliseid tööülesandeid täitsin?	
Milliste töövahendite ja seadmetega töötasin?	
Mida kasulikku õppisin?	
Kuidas kasutasin tööaega?	
Kuidas kohanesin töökeskkonnaga?	
Kui iseseisev olin tööülesannete täitmisel?	
Kuidas tulin toime klienditeeninduses?	
Kuidas tulin toime probleemsetes olukordades?	
Kas täitsid praktika ülesanded? Millistes tööülesannetes jäid hätta? Miks?	
Millistest teadmistest ja oskustest jäi puudu?	
Minu vastutustunne tööülesannete täitmisel	
Koostöö juhendajaga	
Asjakohane omaalgatus	
Kolleegide suhtumine minusse	
Kas läheksin sellesse ettevõttesse tööle? Miks? Kui ei, siis miks?	
KOKKUVÕTTEV HINNANG	

Õppija nimi ja õpperühm .....

Allkiri .....

LISA 7. ÕPPEKAVAGA SEOTUD ÕPPEBAASI KIRJELDUS

Müüja erialal õppetöö läbiviimiseks on koolis järgmised seadmed, vahendid ja ruumid:

- klassiruumid, mis on varustatud tahvli, grafoprojektori, arvuti ja dokumendi kaameraga, kaubanäidistega (mida laiendame ja uuendame);
- arvutiklass 18 töökohaga ja erialaste arvutiprogrammi NixPos ja Webshop kasutamiseks
- Õmblustöökojad:
kaks õppetöökoda a´30 õpilasele:30 universaalõmblusmasinat, äärestusmasinad, nõöpaugumasin, kuum-niiske töötlemise kohad
- kaasaegne raamatukogu õppekirjanduse, erialaste ajakirjade ja õpikutega arvuti kasutamise võimalusega, interneti kohvik,
- Klienditeenindus ja müügitöö oskuste täiendav omandamine toimub kooli õppekaupluses „Meie“
- koolil on head sportimisvõimalused õpilaste kehalise tegevuse arendamiseks